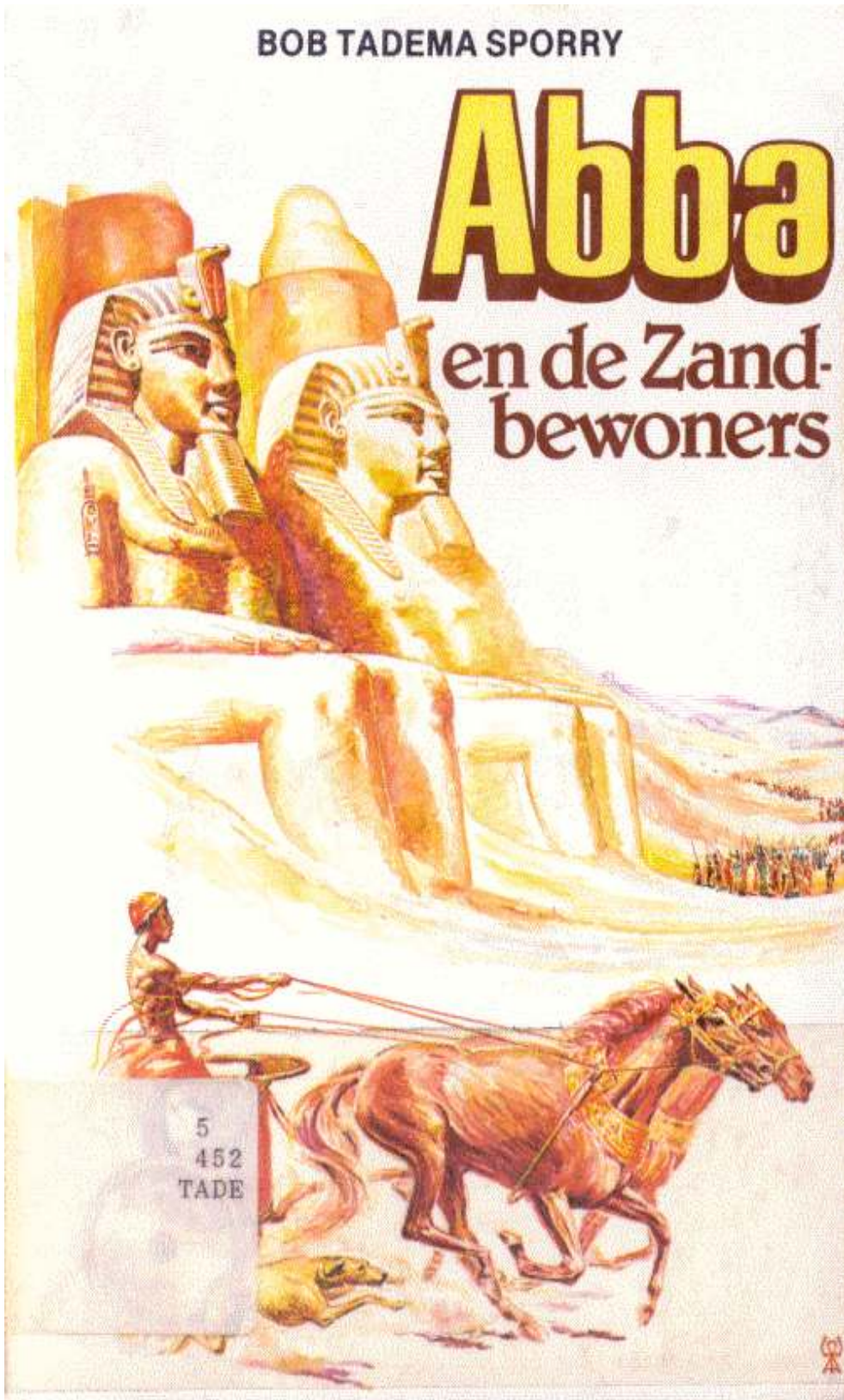

BOB TADEMA SPORRY

Abba

en de Zand-
bewoners

5
452
TADE

BOB TADEMA SPORRY

Abba

**en de Zand-
bewoners**

MCMLXXX

Van Goor Jeugdboeken Amsterdam/Brussel

Inhoud

Even een korte inleiding	6
Een paar woorden en begrippen	9
1 De jacht	11
2 Abba's plan	20
3 De ontvangst in het kamp	28
4 Het werk in de berg	37
5 Plannen voor een reis	46
6 Het fort in het zuiden	52
7 De leeuwentuin	60
8 De zandbewoners komen!	68
9 Het wonder in steen	82
10 De boten uit Thebe	88
11 Hout met stekels	98
12 De gouden mensen	112

Even een korte inleiding

Ze komen vaak van héél ver. Per vliegtuig of met de vleugelboot helemaal over de Nijl naar deze afgelegen plek. Jan en Marietje. John en Mary. Juan en Maria. Jean en Marie. Van over de hele wereld komen ze met hun ouders kijken naar die uit een berg gehouwen tempel, die tegenwoordig de rots-tempel van Aboe Simbel heet. En ze zullen zich verbazen over de enorme grootte en zich afvragen: Maar hoe *deden* ze dat? Wat waren dat voor mensen die zulke reusachtige dingen konden bouwen en dat nog wel drieduizend jaar of meer geleden . . .

Dit verhaal van Abba en de Zandbewoners, van Ptah-hotep en generaal Ramses en Hond speelt zich af in het oude Egypte. Daar werd onder de regering van farao Ramses II de Grote deze immense tempel gebouwd die vroeger de naam droeg: Tempel van Miljoenen Jaren. Duizenden mensen werkten er minstens tien jaar lang aan en toen de tempel klaar was, bestond er geen mooiere en grotere in heel Egypte.

In Abba's tijd was Egypte een reusachtig rijk dat zich uitstrekte van de Middellandse Zee tot wat we nu de Soedan noemen. Het was verdeeld in twee stukken, de Delta en de Nijlvallei. Daarom werd Egypte ook wel de Twee Landen genoemd en de farao droeg een combinatie van twee kronen, voor elk 'land' één.

De tempel van Ramses ligt in Nubië, maar sinds de bouw van de Grote Dam bij Aswan bestaat dat land niet meer. Het verdween onder wat nu het Nassermeer is, een stuwmeer van 600

km lang en 70 meter diep. Omdat alle tempels en andere monumenten in Nubië ook in dat Nassermeer zouden verdwijnen, heeft de UNESCO indertijd een reddingsplan ontworpen en uitgevoerd. De tempel van Aboe Simbel werd uit de rotsen gezaagd en die 'plakken' vol beeldhouwwerk werden later in een nieuwe 'tempel' opgesteld, die veilig hoog boven het water staat. En dat is wel zo mooi gedaan dat je, als je voor de tempelgevel staat, er niets van ziet!

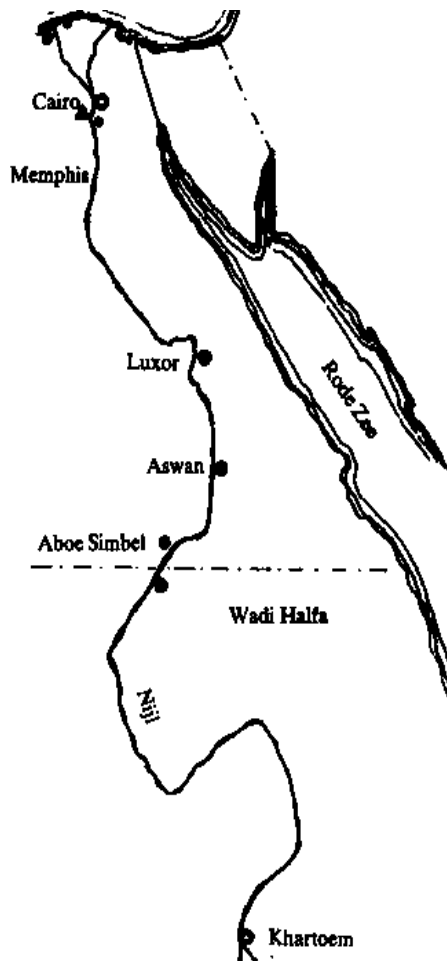
Om de bouw van de tempel gaat het in dit boek. Alles wat er in gebeurt of beschreven staat, is nagenoeg waar, al zijn Abba, Ptah-hotep, Seti en commandant Ramses ontsproten aan de fantasie van de schrijfster.

Je zult in dit boek nogal eens merkwaardige dingen lezen, zoals over boten waarvan de planken aan elkaar genaaid zijn! Dat klinkt gekker dan het is. Je moet je voorstellen dat die boten er gewoon uitzien zoals op de tekening op bladzijde 52, maar dat er aan de binnenkant heel dikke kabels zitten die door ogen in de planken lopen. Die kabels worden met vaste knopen bijeengehouden. Doordat de kabels nat worden en weer uitdrogen, trekken de kabels steeds strakker aan en wordt de boot steeds sterker.

Merkwaardig is ook de beroemde leeuw (of leeuwen) van de farao. Deze staat op heel wat reliëfs afgebeeld, lopend of liggend, met of zonder riem om zijn voorpoten. Als een soort gezellige, maar heel grote poes, of als een geweldige strijder die de vijanden van de koning weinig prettig toetakelt. Een soort vechtleeuw dus.

De oudheidkundigen kibbelen er nog steeds over of het hier nu gaat om een échte leeuw of dat het gewoon opsnijderij is. Kan zo'n groot roofdier een soort superpoes worden? Nou en of dat kan!

Wie het boek gelezen of de film gezien heeft van de wereld-

Het land van Nubië lag tussen Aswan en Khartoem.

beroemd geworden leeuw Elsa (haar zusjes zitten in de dierentuin van Rotterdam) heeft er zich over kunnen verwonderen hoe lief en gehoorzaam die Elsa was. Ze sliep bij voorkeur (stiekem!) naast haar baas op een stretcher. Ze stoeide met baas, bazin en hun negerbedienden zonder hen maar één krabbel toe te brengen. Ze ging los mee uit wandelen en ze bracht zelfs door haar baas geschoten vogels terug zonder die zelf op te eten.

Als Elsa dat kon leren en totaal ongevaarlijk was, óók voor bezoekers, waarom zou die leeuw van farao Ramses dat dan niet hebben gekund?

Een paar woorden en begrippen

<i>Amon</i>	de voornaamste god van Egypte, koning der goden.
<i>apen</i>	dit zijn bavianen, die bij het opgaan van de zon beginnen te schreeuwen. De oude Egyptenaren dachten dat deze apen dan bidden
<i>bier</i>	de Egyptenaren maakten heel goed bier, van de oudste tijden af. Nubisch bier werd als het beste beschouwd.
<i>cederhout</i>	afkomstig van de beroemde ceders van de Libanon. Dit heel kostbare hout werd allen voor bijzondere dingen gebruikt
<i>farao Ramses</i>	Ramses II de Grote 1298–1231 v. Chr.
<i>forten in het zuiden</i>	deze forten lagen in Nubië om de uiterste grenzen van het rijk te verdedigen. Ze werden al gebouwd in ongeveer 2000 v. Chr.
<i>granietgroeven</i>	Nubië is erg rijk aan heel mooi roze graniet, dat van de vroegste tijden tot op de dag van vandaag wordt gewonnen voor gebruik in de bouwkunst en voor beelden.
<i>Heuvel der Plengoffers</i>	de berg waarin de tempel voor Ramses werd uitgehakt
<i>hiëroglyfen</i>	de lettertekens van de oude Egyptenaren
<i>hoofdsteun</i>	de Egyptenaren kenden wel zachte kussens, maar gebruikten die niet in bed. Als ze sliepen, legden ze hun hoofd op een hoofd- of neksteun die van hout, ivoor, porselein of iets dergelijks konden zijn
<i>linnen</i>	het linnen van het oude Egypte was toen al wereldberoemd. Het kon dun zijn als gaas of grof. Katoen was er onbekend en werd dus nooit gebruikt. Dat kwam pas in de Romeinse tijd
<i>Nefertari</i>	gemalin van farao Ramses II
<i>Meri-amon</i>	
<i>nijlgans</i>	een vooral in Egypte voorkomend ganzesoort
<i>oryx</i>	een heel grote antilope met enorme hoorns, die vroeger veel in de woestijn voorkwam
<i>papyrus</i>	hiervan is ons woord 'papier' afgeleid. Dit prachtige (en dure!) schrijfmateriaal werd ver-

	vaardigd uit de gespleten stengels van het papyrusriet, dat vroeger geweldige bossen van drie meter en hoger vormde in moerassen en langs de oevers van de Nijl. Deze stengels worden met lijm in loodrecht op elkaar liggende richting op elkaar gelegd en geperst tot een glad oppervlak. Daarna werd het nog gepolijst met een stenen werktuig. Papyrus houdt het gemakkelijk 4000 jaar uit!
<i>pruik</i>	voor deftige gelegenheden droegen de oude Egyptenaren een kleine of grote pruik die van zwart geverfde plantvezels of echt mensenhaar was gemaakt. Wol mocht er nooit voor worden gebruikt, dat vond men onrein materiaal!
<i>Ptah</i>	een van de oudste goden in Egypte
<i>Ramses II de Grote</i>	Farao van de Twee Landen, Levend in Waarheid, de Sterke Stier; regeerde van september 1279 tot juli 1212 v. Chr.
<i>saloeki</i>	soort windhond die nu nog bestaat
<i>Sneeuwland</i>	ongeveer het Turkije van nu
<i>strijdwagen</i>	lichte wagens, op twee grote wielen met zes spaken, met één of twee paarden ervoor. Ze bestonden ook in een heel luxueuze uitvoering voor privé-gebruik
<i>schrijver</i>	staatsambtenaar in alle rangen, van laag tot heel hoog
<i>Tempel van Miljoenen Jaren</i>	de tegenwoordige rotstempel van Aboe Simbel die door de UNESCO werd verplaatst
<i>vogel-die-iedere-dag-een-ei-legt</i>	de kip, geïmporteerd uit Klein-Azië tijdens de 18de dynastie van Egyptische farao's, dat wil zeggen omstreeks 1500 v. Chr.
<i>wijn</i>	wijn was al heel lang bekend in het oude Egypte, waar de wijnstok vooral in de Delta werd en wordt verbouwd. Wijn werd in grote aarden kruiken bewaard, die men afsloot met een stop van klei. Er zat ook een label aan met het jaartal van de wijnoogst en de regering van de farao
<i>Zandbewoner</i>	een bijzonder gevreesd soort nomaden, in tegenstelling tot de eveneens rondzwervende veehoudende bedoeïenen
<i>zandstorm</i>	In Egypte waaien de zandstormen vooral in het voorjaar. Ze kunnen vijf dagen aan één stuk duren, vandaag de moderne naam <i>chamsien</i> (chamsa = vijf). Doordat de lucht in dat droge klimaat dan sterk elektrisch geladen is, worden mensen en dieren erg prikkelbaar

1 De jacht

Achter het hoge bruine rotsblok dat oprees uit het gloeiendhete gele zand lag Abba op zijn rechterknie en tuurde om de hoek. Hij had zijn bruinrode lendenschort hoog om de heupen geknoopt om zijn lange benen vrij te houden om beter te kunnen rennen. Naast hem lagen pijlkoker en boog. Binnen het bereik van zijn rechterhand had hij de lange jachtspeer met de vlijmscherpe bronzen punt. In het smalle randje schaduw om de voet van de rots lag zijn prachtige jachthond, een raszuivere *saloeki*, die nu en dan eens met zijn slaperige goudgele ogen naar zijn baas keek. Hond (het brave dier had geen andere naam dan Hond en waarom niet?) was een geweldig fijne jachtkameraad. Van de tip van zijn zwarte neus tot de punt van zijn donzige krulstaart was hij één bonk spieren. Hij was broodmager zoals alle *saloeki's* en zijn poten waren lang en dun. Hij was er ten slotte op gefokt om in de woestijn te jagen op snel wild: antilopen, gazellen en hazen, en om dat met succes te kunnen doen, moest je nu eenmaal mager en gespierd zijn en zo'n scherpe reuk hebben dat je zelfs een wildspoor van een dag kunt volgen.

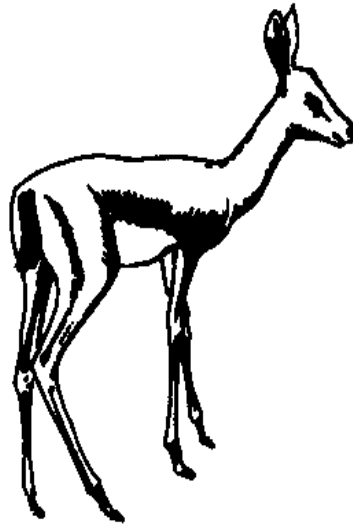
Abba stak een hand uit en krouwde zijn makker eens achter de oren. Hond kwispelstaarte even, knipte eens met de ogen en rekte zich lekker uit. Toen legde hij de kop op de voorpoten en staarde lodderig voor zich uit. Voor Abba was dat het beste bewijs dat er geen wild in de buurt was en dat hij hier dus nog wel een tijdje zou moeten blijven zitten. Het was smoorheet en wolken vliegen snorden over hem heen en kriebelden

over zijn blote benen, maar daar was hij wel aan gewend. En zolang Hond er zo sloom bij lag, waren de gazellen, waar ze op moesten jagen, er gewoon niet.

Toch moesten ze hier in de buurt zijn. Abba's oudste oom, de beste wildspeurder van hun hele nomadenfamilie, had zijn broers en Abba verzekerd dat het hier in deze tijd vol wild moest zitten na de bui van een paar weken geleden. Sinds een week was de hele woestijnbodem namelijk overdekt met kleine groene plantjes die bloeiden met heel kleine, maar honingzoete bloempjes. Het zaad van die planten kon soms jaren blijven liggen. Maar door de regen was het gaan ontkiemen en lagen er die echte woestijnweiden als een dun groen dekje over het gele zand. Van heinde en ver kwamen de herkauwers erop af met hun gevolg van roofdieren, die op oude en heel jonge en dus zwakke dieren aasden. Het waren meest hyena's en jakhalzen en soms (maar dat kwam zelden voor) een leeuw die de kudden gevolgd was op hun trektochten van honderden kilometers.

Maar Abba had geen idee waar al die kudden gazellen nu moesten zitten en kennelijk wist Hond het ook niet. Die dieren waren nooit gemakkelijk te bespeuren. Hun huid had bijna de kleur van het zand en alleen hun schaduwen óp dat zand konden ze verraden. Abba keek eens naar Hond, maar die snapte net een grote vlieg en peuzelde die toen met smaak op. Daarna ging hij zich eens uitvoerig krabben en probeerde de vlooiën te vangen die de plaag van zijn leven waren. Abba liet zich naast hem neervallen en probeerde ook een beetje te profiteren van het smalle randje schaduw. Hij duwde een poot en de staart van Hond opzij. Die gromde even, maar liet zich na een vriendschappelijke por in zijn harde ribben omrollen. Abba zuchtte. Voorlopig dus geen gazellen!

Dat betekende weer voorlopig geen vlees voor de kookpotten.

Gazelle

En vlees móesten ze hebben, wilden ze niet gedwongen worden een van de dieren van hun kudde te slachten. En een goede veeboer dacht daar niet aan! Ze leden nog liever honger, want van die grote kudden geiten en schapen en wat koeien hing hun hele bestaan af. Ze ruilden het vee in de dorpen die overal langs de Nijl in dit verre Nubië verspreid lagen en kregen er dan dadels, tarwe en soms wat groente voor terug.

Nubië was het allerverste zuidelijke punt van farao's rijk en hier lagen de dorpen meestal minstens twee weken trekken van elkaar verwijderd, zo smal was er de bebouwbare grond langs de rivier. Bovendien was de grond heel karig. Voor hun vee was er meestal wel eten genoeg, alleen de runderen waren vrij kieskeurig, maar schapen en geiten en de vele ezels die ze als lastdieren fokten niet. Die aten alles wat maar groen zag, zelfs al zaten er lange stekels aan.

Maar de wilde dieren leefden heel anders. Die zaten alleen dáár waar weinig of geen mensen woonden en daarom hadden Abba en Hond ruim anderhalve dag gelopen eer ze hier

bij de hoge rots kwamen. 's Nachts hadden ze geslapen in de luwte van een hoog duin en overdag waren ze onvermoeibaar doorgegaan in de richting waarin de wildkudden zich zouden bevinden. De voetzolen van Abba en Hond waren harder dan welk leer ook; zelfs scherpe rotssplinters deerden hen weinig. Beiden hadden echter wel de grootste eerbied voor doorns, want die gingen werkelijk overal doorheen.

Abba rekte zich eens flink uit en gaapte zo ver als zijn mond open wilde. Hij slikte nog net niet de vlieg door, die zijn open mond binnensnorde, maar spuugde die vol walging uit. Eer dat beest de grond kon bereiken had Hond hem al gesnapt en doorgeslikt. Vlees was ten slotte vlees, al was het afkomstig van een vlieg! Abba grinnikte even en voelde zijn oogleden zwaar worden. Binnen een paar minuten was hij vast in slaap. Hij ontwaakte doordat Hond zijn koude neus tegen zijn arm drukte. Meteen was hij klaarwakker en zat hij recht overeind. Naast hem was Hond opgestaan. Zijn neus wees naar de verte en hij had zijn oren gespitst; zijn staart leek een gespannen veer. Hij stond op de uiterste punten van zijn lange poten en begon nu heel langzaam rond te draaien. Abba had uitstekende ogen, maar hij wist dat Hond veel beter kon zien dan hij. Hij spande zich toch in om te ontdekken wat het dier zag. Maar zonder succes . . . Om hen heen lag de onbegrensde woestijn in een volmaakte cirkel onder de withete hemel, alleen hier en daar onderbroken door een vaag gebergte in de verte of hoge rotsen dichterbij.

Nu keek Hond alleen nog maar naar één vast punt en hij zette een poot stijf vooruit. Hij strekte zijn lange nek nog meer. En toen schoot hij weg, letterlijk als een pijl uit een boog. Met enorme sprongen joeg hij over het zand en een stofwolk rolde hem na. Abba graaide naar zijn pijlkoker en boog, nam de speer in zijn rechterhand en holde Hond achterna. Maar

die liep natuurlijk veel harder en alleen de stofwolk wees aan waar hij zich bevond. Abba volgde zijn spoor, want hij wist dat Hond zou blijven staan zodra hij op bepaalde afstand van de dieren was.

Abba zag nu ook wat Hond al een tijdje geleden had gezien: kleine en nauw zichtbare streepjes boven het zand. Gazellen of antilopen, misschien zelfs wel oryxen, maar dat zou te mooi zijn . . . De streepjes wipten op en neer. Geen oryxen dus, maar hoogstwaarschijnlijk gazellen en ook dat was een bof. Want met een *saloeki* als Hond moest het al heel gek lopen als ze niet met één of misschien zelfs twee gazellen thuiskwamen.

De stofwolk die Hond volgde, was verdwenen. Hij stond dus stil en hield de kudde in de gaten. Nog één flinke spurt en toen stond Abba hijgend naast Hond. Het waren gazellen, dat was nu duidelijk te zien. Met hoge sprongen vlogen ze voort over het zand, van rechts naar links, maar ze waren nog te ver weg. Nu was het weer de beurt aan Hond. Hij moest de dieren in de war brengen zodat ze niet meer wisten in welke richting ze moesten vluchten.

Abba maakte een keelgeluid en weg was Hond. Dat sein om aan het werk te gaan had hij als heel klein hondje al geleerd en het werkte altijd perfect. Regelrecht rende hij de kudde gazellen binnen en begon daar happend en grommend rond te draven en te springen. De arme dieren raakten er door in paniek en renden alle richtingen uit. Een prachtige grote bok kwam regelrecht op Abba toe. Hij knielde meteen in het zand en legde een pijl op de boog, maar de bewegingen van de bok waren te grillig om er een schot aan te wagen.

Abba liet pijl en boog vallen en greep zijn speer. Nu ging het om de volmaakte samenwerking tussen man en hond en het was of Hond dat begreep. Hij dreef de grote bok regelrecht

in de richting van de speer. Nu . . . nu . . . De speer vloog uit Abba's hand en trof de bok recht in het hart. Het dier viel om. Even trokken de dunne poten, toen lag hij stil. Hond kwam hijgend naast de buit zitten en keek Abba aan. Die streek hem even over de kop en wijdde zich toen aan de dode gazelle.

Het was een prachtier! Zo één zou je nu heel jong moeten vangen en dan met de veekudden mee laten lopen. Dat werd vrij vaak gedaan, maar dan moest je eerst een moederier doden. Een tamme gazelle bracht heel wat geld op want de rijken en ook de priesters hielden ze graag in de tuinen van hun villa's en de tempels.

Abba greep zijn jachtmes en begon de bok schoon te maken. Het was een mooi vet dier en ze zouden er zeker een paar dagen van kunnen eten. Dit betekende vlees voor de mensen, en wat afval en de botten voor de jacht- en herdershonden die zelfs het laatste afgekloven bot naar binnen zouden weten te werken. Hond bofte, want die kreeg het afval nu helemaal alleen. Hij schrokte alles vraatzuchtig naar binnen en toen het op was, had hij een malle bolle buik, die als een zak van zijn magere ribbenkast omlaagging. Hij keek hijgend naar Abba op en kwispelde.

Toen Abba klaar was, gooide hij de bok over zijn schouder en ze begonnen aan de terugtocht. De bok was een heel gewicht en ze zouden de nacht zeker ergens moeten doorbrengen in de beschutting van een of andere rotsparij. Ze moesten verdraaid goed oppassen dat geen hyena er de lucht van kreeg wat ze bij zich hadden! Maar wat dat betrof, kon hij wel op Hond rekenen. Die had wel eens meer een succesvol gevecht met een grote hyena gehad. Een lang litteken over

Abba jaagt op gazellen.

zijn rechterzij was er het bewijs van. Overigens zag hij er nu niet bepaald uit als een vechtersbaas, met die vette buik die hem lelijk hinderde bij het lopen. Abba grinnikte even omdat Hond er zo idioot misvormd uitzag en het dier keek hem schaapachtig aan.

'Ja joh, veel eten en goed lopen gaan nu eenmaal niet samen.' zei Abba, 'maar straks als de zon ondergaat, kan je gaan liggen en dan zal het wel beter gaan. Het duurt niet lang meer. En ik geloof dat we daarginds een goed plekje zullen vinden.'

Voor hen uit rees een hoge rots tientallen meters uit het zand omhoog. Daar moest zeker wel een hol of een grot te vinden zijn tussen die opgestapelde steenplaten. Op die plek konden ze dan veilig overnachten. Hijgend klommen ze tegen de laatste flauw glooiende, mulle zandhelling op en ze gleden meer achteruit dan dat ze voouitkwamen. Maar nu waren ze tussen de rotsen en dankbaar liet Abba de bok op het zand glijden waar Hond er meteen naast ging liggen. 'Je blijft eraf hoor!' zei Abba vermanend, maar dat was helemaal niet nodig want Hond dacht er niet aan, aan het eten van mensen te komen en nu met die bolle buik natuurlijk helemaal niet!

Abba bekeek de rotsen die voor hem oprezen. Hij zag langs een richel een soort natuurlijk paadje dat gemakkelijk te belopen was. Toen hij boven was aangekomen en een hoek omsloeg, stond hij ineens voor een kleine grot die ideaal leek als nachtverblijf. De grot keek uit op het oosten zodat de zon ze vroeg zou wekken en er lag zacht zand op de grond. Een paar zwartgeblakerde stenen wezen erop dat hier vroeger ook wel eens jagers waren geweest. Maar hoelang geleden zou dat wel niet geweest zijn?

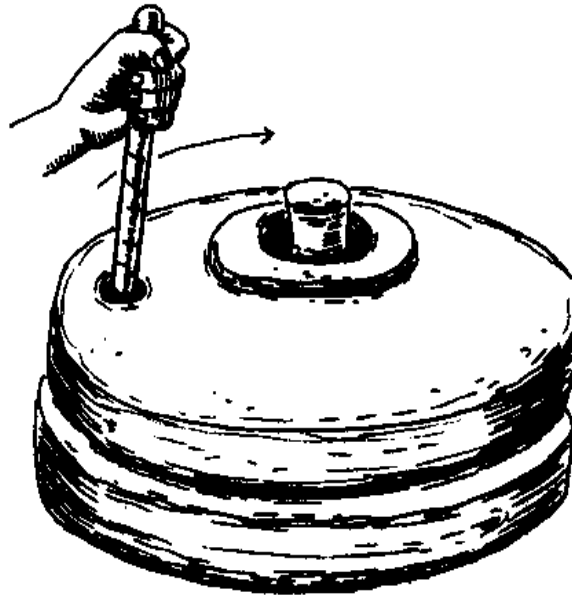
Nadat hij de bok, zijn wapens en Hond had gehaald, nestelden ze zich in de grot. Hond bleef bij de opening liggen, een betrouwbare waker. De bok lag helemaal achterin. Abba

nam een stuk droog brood uit de zak die aan zijn pijlkoker was vastgemaakt en at dat op. Lekker was anders. Het was keihard en had geen smaak meer, maar het was beter dan niets. Hij spoelde het door met water uit de leren fles aan zijn gordel. Over Hond hoefde hij zich geen zorgen te maken. Die kon na dat feestmaal best een paar dagen zonder eten.

Ze sliepen meteen in en werden pas wakker toen de zon ze wekte. Abba rilde in de ochtendkou. Hij deed zijn schort als een soort sjaal om. Hij zou overigens gauw genoeg warm worden als hij eenmaal weer op pad ging. Hij nam de bok op zijn schouders en de wapens in de hand en vertrok met Hond, die nu weer een normaal model had. De terugweg zou aanzienlijk korter zijn dan de heenweg toen hadden ze nogal gedwaald. Als het meezat, konden ze nog vóór de avond thuis zijn.

2 *Abba's plan*

'Ik blijf erbij dat ik het meer dan idioot vind,' zei Abba's moeder en ze streek zich met een hand vol meel de bezwete haren van het voorhoofd. Er bleef een witte veeg achter op haar donkerbruine voorhoofd en dat stond zo mal dat Abba er om moest lachen. Hij zat naast haar op de grond in de schaduw van hun lage tent, die als een donkerbruine wollen bobbel uit het zand oprees. Hij keek toe hoe zijn moeder tarwe maalde tussen de twee ronde granieten molenstenen, die zo ongeveer haar kostbaarste bezit vormden. De onderste steen was uitgehold, daar lag de tarwe in. De bovenste had een gat met een

Granieten molenstenen

stok erin en deze draaide om weer een andere stok die beide stenen verbond door de in het midden geboorde gaten.

Zijn moeder kon uitstekend malen. Geen tarwekorrel sprong er tussen de twee snorrende stenen vandaan en haar meel was mooi fijn, al zaten er wel wat zand en steentjes in. Die kwamen natuurlijk later ook in het brood terecht en dat was een van de redenen waarom iedere Egyptenaar op latere leeftijd een totaal versleten gebit had. Mensen uit vreemde landen noemden de Egyptenaren 'broodeters' en inderdaad aten ze vaak niet anders dan de platte broden die op hete stenen gebakken werden. Abba had nog altijd een uitstekend gebit, maar zijn vader en ooms wisten wat kiespijn was. Ze waren al oud, een jaar of veertig. Abba, die zeventien was, kon zich gewoon niet voorstellen dat hij ook eens zulke versleten tanden en kiezen zou hebben zodat eten een gruwel werd in plaats van een plezier.

De twee stenen draaiden weer gelijkmatig rond. Boven het geluid uit zei moeder: 'Ik blijf het idioot vinden en daarmee uit. En je vader is het er ook helemaal niet mee eens, waar of niet?' En ze draaide zich even om naar zijn vader die in de schaduw binnen in de tent zat. Vader gromde iets met zijn hand tegen zijn wang. Kiespijn, dacht Abba automatisch. Nou, dan ben ik wel klaar! Dan is zijn humeur verschrikkelijk. Ik houd echt vol, want anders ben ik helemaal nergens. 'Wat is er nou eigenlijk voor idioots aan?' begon hij rustig, maar hij voelde zich kriegelig worden. Nu wás hij tot ieders vreugde met die gazelle thuisgekomen en nu begon dat gezanik waarachtig alweer! Met zeventien jaar was hij toch volwassen en kon hij over zijn eigen leven beschikken. Maar hij móest kalm blijven, anders bereikte hij helemaal niets.

'We hebben er nou al zo vaak over gepraat,' begon hij opnieuw. 'Ik hoef vader en de ooms niet meer te helpen met vee-

hoeden nu er zoveel jonge meisjes en jongens zijn die dat kunnen doen. Bij het werk dat ik van plan ben te gaan doen, krijg ik uitstekend te eten en veel bier.' Hij had er bijna aan toegevoegd 'en dat krijg ik hier nooit', maar slikte dat nog tijdig in. Ten slotte kon je als nomade er niet op rekenen dat je iedere dag vlees en groente kreeg en dat was heus niet de schuld van de familie, want al het eten werd steeds goudeerlijk verdeeld. Moeder liet de maalsteen weer uitlopen en keek hem aan. Ze was trots op deze zoon. Hij was lang en mager en gespierd. Hij had een knap donker gezicht en dicht zwart kroeshaar. Hij is een echte Nubiër, dacht ze, niet zo'n verwijfde Egyptenaar. Zeventien is-ie en niet eens getrouwd. Een schande! Hij had al zeker één kind moeten hebben, een zoon voor de familie. Er werd al over gesmoesd, want iedereen vond dat maar gek. Maar Abba toonde niet de minste lust in trouwen met alles wat daaraan vastzat. Zolang hij maar over de vlakten kon zwerven, was hij tevreden.

'Je bent een nomade,' zei ze eindelijk kortaf. 'Jij hoort niet thuis tussen die lui die daar ginds die tempel bouwen. Wat moet jij nou tussen die Egyptenaren? Ik zie jou al slapen in die maffe barakken tussen die kerels, jij bent gewend aan de open woestijn en een leven van trekken en zwerven. Hier heb je ten slotte met niemand iets te maken dan met je eigen familie.'

'Daar zal ik heus wel aan wennen,' zei Abba. 'Ten slotte is die woestijn ook niet alles en dat weet je best moeder! Als er in geen jaren regen valt, zijn er geen weidegronden en dan lijden we allemaal honger, zowel de mensen als het vee. En als er zandstorm is, zijn we geneigd elkaar te bijten van de zenuwen. Kom moeder, herinner je je niet hoeveel oorvijgen je me gegeven hebt als je het op je zenuwen kreeg van die huilende wind en al dat stof overal om ons heen? Wees eens eerlijk.'

'Dacht jij soms dat er bij die tempel geen zandstormen komen?' vroeg moeder pinnig, maar ze moest wel even glimlachen om die oorvijgen. Jazeker, dat wist iedereen. Zandstorm maakte iedereen kwaadaardig, van klein tot groot. En zelfs hun jachthonden werden dan wel eens gevaarlijk. Liep moeders oudste broer niet mank door de vreselijke beten die zijn eigen vertrouwde hond hem had toegebracht?

Abba haalde zijn schouders op. 'Natuurlijk weet ik dat,' zei hij. 'Maar wie moet mij voortaan oorvijgen toedienen? Het is nou mijn beurt om ze uit te delen. Ik ben volwassen.'

'Ja dat kan ik merken,' zei moeder. 'Je handelt er echt naar! Je wilt hier je werk opgeven. Je vrije leven inruilen voor een leven tussen stadse lui . . .'

'Stadse lui?' vroeg Abba verbaasd. 'Waar heb je het over moeder? Het zijn bijna allemaal Nubiërs die aan de tempel werken.'

'Onder Egyptische bazen,' zei moeder fel. 'En moet jij je als Nubiër de wet laten voorschrijven door Egyptenaren? Je lijkt wel gek!'

Uit de tent klonk gegrom. Dat was vader die niet kon praten van de kiespijn, maar die instemde met moeders betoog.

Abba keerde zich om en sprak nu tot zijn vader. 'Hoor eens vader,' begon hij opnieuw. 'Denk nou eens even na. We zijn op het ogenblik met veel te veel mensen in de familie om goed van onze kudde te kunnen leven. Er zijn zoveel kleine kinderen geboren die allemaal moeten eten om op te groeien! Ik kan mijn eigen eten gaan verdienen met goed werk, met eervol werk zelfs. Ten slotte wordt hier in Nubië niet iedere dag een grote tempel gebouwd. En wij zijn toch zeker ook onderdanen van farao, hem zij leven, gezondheid, kracht, net als de echte Egyptenaren?'

'Farao zij leven, gezondheid, kracht,' prevelde vader in de

tent de oeroude formule na, die altijd herhaald moest worden als men over de koning sprak. En kreunend drukte hij zijn hand tegen de wang. Zelfs die paar woorden deden helse pijn. 'Is het erg met je kiezen?' vroeg moeder deelnemend en stak haar hoofd in de tent.

Vader knikte en ze zei: 'Ik zal een spoelmiddel voor je klaarmaken. Ik heb nog wat honing en kruiden. Dan gaat het vast veel beter.'

Vader knikte, maar geloofde er niets van. Heimelijk dacht hij dat juist die heilzame honing hem nog meer pijn bezorgde . . . Abba stond op en trok zijn schort recht. Hij kreeg meer dan genoeg van al dat oeverloze gezanik. Ik moet nadenken, dacht hij. Ik moet hier weg, maar hoe doe ik dat? Hij knipte met zijn vingers om Hond te roepen. Die kwam achter de tent vandaan en keek hem vol verwachting aan. Abba dook de tent in en greep zijn speer en de andere wapens. 'Ik ga kijken of ik een paar hazen kan vangen,' zei hij. 'Ik geloof dat we wel weer wat vlees kunnen gebruiken.'

'Je bent onze beste jager,' zei moeder. 'En dan wil je weg! Je moest je schamen Abba! Wie moet er voor ons jagen als jij weg bent?'

'Al die ooms van me,' zei Abba snel. 'Die zijn nog beter dan ik.' En dat was waar. Niemand die dat kon ontkennen. Moeder die wel voelde dat er niet veel meer te zeggen viel, begon driftig te malen en boos in zichzelf te mompelen. Ze weerde Abba's hand waar mee hij haar over het grauwendende kroeshaar streek. 'Ga maar,' zei ze nijdig. 'Ga maar en laat ons maar in de steek.'

Dat is gemeen, dacht Abba want die steek was raak. Hij legde de speer over zijn schouder en ging met grote passen op weg met Hond op zijn hielen. Vijf minuten later waren de tenten onzichtbaar voor hem. Maar niet het vee. Tot heel ver ver-

spreid over de vlakke zag hij witte en zwarte streepjes. Het zoeken naar voedsel nam voor de kudde de hele dag in beslag. Het was en bleef een prachtige grote kudde, maar helaas niet groot genoeg voor ruim vijftig mensen.

Die middag had hij geluk. Hij schoot vier hazen en dat was meer dan hij meestal te pakken kreeg. Als een wollige bos hingen ze over zijn schouder toen hij met grote stappen huiswaarts keerde. Het was een mooie bijdrage voor de daagse etenspot en bovendien een prachtig afscheidsgeschenk, want al zwerfend had hij zijn plannen gemaakt.

Hij wist nu wat hem te doen stond. Als de zon vanavond achter de westelijke bergen was weggezonden en de hele familie lag te slapen, ging hij ervandoor. Mét Hond want die was van hem en hij had hem zelf afgericht. De familie bezat bovendien meer dan genoeg goede jachthonden. Hij zou de hele nacht moeten doormarcheren, maar er was genoeg maanlicht en dat zou hem de weg wijzen naar de Nijl, waar het grote werk aan de tempel sinds jaar en dag voortging. Hij was er verleden jaar wezen kijken en had er gepraat met een paar Nubiërs van zijn stam die er werkten en nogal tevreden waren met hun arbeid. Ze werden behoorlijk betaald, want werkvolk was erg schaars zo ver in het zuiden en Egyptische arbeiders kreeg je hier bijna niet naar toe. Die waren het beter gewend in hun vruchtbare land. Alleen lui die wat op hun kerfstok hadden en die hier redelijk veilig waren voor de politie uit hun eigen streek, trokken naar Nubië.

Hij had ook gepraat met een jonge Nubiër als hijzelf. Die was opperman geworden en had het dus een heel eind geschopt: van geitenhoeder tot zo'n mooie baan. Hij werkte er al zeven jaar en was van plan tot het eind van de bouw te blijven. Hij vertelde Abba dat hij genoeg goud bijeen had gespaard om later ergens grond te kunnen kopen in een of ander Nubisch

dorp. Dan kon hij zijn vrouw en kind laten komen. Dat weerzien zou wel vreemd zijn. Zijn zoontje had hij het laatst gezien toen het kind twee maanden oud was en nu moest hij al geitenhoeder zijn. Maar zo was het leven nu eenmaal . . .

‘Hoelang moet er nog worden gebouwd?’ had Abba gevraagd. ‘Nog een jaar of drie, vier.’

Dat was nog een hele tijd, vond Abba. ‘Wat zou ik in die tijd kunnen verdienen?’ vroeg hij.

‘Dat hangt helemaal van jezelf af. Als je heel hard werkt en zorgt dat je vooruit komt, verdien je vanzelf meer.’

Abba had geknikt. Dat klonk goed, hard werken kon en wilde hij. Hij was ten slotte jong en sterk.

Een halfuur later wist hij het al: hij ging bij de tempelbouw werken en hij maakte een afspraak met de opperman. Maar hij kon niet beloven wanneer hij zou komen, maar die had dat wel begrepen. Hij was zelf een nomadenjongen en op dezelfde manier ontsnapt uit de familie. ‘We kunnen je gebruiken. Mogen de goden je spoedig hierheen brengen,’ zei hij ten afscheid.

En nu was hij op weg. De familie was met de kudde gekomen op het punt dat het dichtst bij de tempel lag en dus de beste ontsnappingskans bood. Hij stond op een hoge rotspunt en rook het water van de Nijl, die ver beneden hem tussen woestijnen en bergen voortkronkelde als een zilveren lint. De geur van water was de heerlijkste die Abba kende. Heel ver weg zag hij in de vallende schemering het eerste pinkelen van de kampvuren bij de bouwplaats waar duizenden mensen moesten werken. Nog één, misschien anderhalf uur, lopen en hij was er.

Hij hurkte neer om te rusten eer hij verder ging. Naast hem zat Hond en keek met gespitste oren omlaag naar de lokkende rivier. Hij moest net zo’n dorst hebben als Abba. Maar die zei

'Nog niet!' en met een diepe zucht ging Hond liggen om te wachten tot ze verder zouden gaan. Abba klopte hem op zijn rug. 'We zijn er bijna,' zei hij, 'maar die afdaling zal niet meevallen. Het was verleden jaar al moeilijk bij daglicht, maar nu we alleen op de maan kunnen rekenen, moeten we helemaal goed oppassen. De bergen zijn hier erg steil.' En hij liet zich op zijn rug vallen en ontspande iedere spier. Die tempel liep niet weg.

3 De ontvangst in het kamp

En dat was ten slotte maar goed ook, want Abba's geschatte anderhalf uur werd een uitstel van niet minder dan drie dagen. Drie dagen van ellende, want Abba had nooit gerekend op die schorpioen die woedend wakker werd toen Abba de steen omtrapte waaronder hij lag te slapen.

De staartstekel van het dier trof Abba diep in zijn enkel eer hij er op verdacht was. De koorts die hij daarna kreeg, maakte hem zo ziek dat hij blij mocht zijn dat hij een hol vond tussen twee rotsblokken eer de koorts hem bewusteloos maakte. Hier lag hij vrij veilig voor de hete zon en eventuele roofdieren, die een weerloos mens wel aan durfden. Bovendien bleef Hond naast hem liggen. Die bewaakte hem al die dagen zonder een hap eten en bijna zonder drinken. Als de dorst al te erg werd, ging hij naar de Nijl. Abba zelf had zich in die paar ogenblikken dat hij bij zinnen was tevreden moeten stellen met slokjes muf water uit zijn leren fles.

Maar nu was de koorts weg, al was de enkel nog lelijk gezwollen en ontstoken. Maar dat was het ergste niet. Wel dat hij zich door die koorts en na die paar dagen zonder eten zo slap voelde als een oude lap. Hij was dan ook magerder dan ooit toen hij tegen het vallen van de avond op weg ging naar de Nijl, langs het moeilijke pad tussen steile rotsblokken door. Hond wist hem enigszins de weg te wijzen want die was drie keer naar beneden geweest en Abba was zo verstandig het dier precies te volgen.

Toch was het stikdonker toen zij eindelijk beneden aankwa-

men. Abba had nogal eens moeten rusten als hij zich flauw voelde worden van honger, pijn en zwakte. Staande op een rotsblok, een paar meter boven de oppervlakte van de heilige rivier, keek Abba naar de hoog opblaaiende vuren en snoof verheerlijkt de geuren op van borrelende kookpotten, roosterevend vlees en vers brood. Hij voelde het water in zijn mond komen en ook Hond piepte van verlangen. 'Kom mee,' zei Abba en hij trok hem aan zijn oren. 'Dan zoeken we de opperman en vragen of we mogen meeëten.' Hij liet zich van het rotsblok glijden en ging op weg naar de lokkende vuren.

Maar wat was er met Hond aan de hand? Hij holde niet voor hem uit zoals anders. Hij liep aarzelend alsof hij wild speurde en bleef telkens staan met gespitste oren. Maar Abba was zo vervuld van zijn verlangen om het kamp te bereiken dat hij er nauwelijks op lette. De felle steek in zijn rug en een snauwende stem achter hem troffen hem volkomen onverwacht. Pas toen Hond met een grote sprong en een diepe grauw langs hem heen vloog, kwam hij tot zijn positieven en toen was het al te laat. Hij hoorde Hond hevig janken en meteen lag hij zelf op de grond en de pijn in zijn rug werd ondraaglijk. Boven hem zei de stem: 'En wat wou jij eigenlijk hè?'

Voorzichtig draaide Abba zijn hoofd wat om en keek op. Een donkere gestalte rees naast hem omhoog en een hand hield een lange stok vast, waarvan hij begreep dat het de speer was die in zijn rug prikte. Arme Hond lag een eind van hem af en likte jankend aan een achterpoot. Abba was zo verstanwig zich niet te verweren. Stommerd die hij was! Natuurlijk werd het bouwterrein goed bewaakt. Er zwierven door de woestijn niet alleen brave veeboeren met hun kudden, maar ook de gevreesde Zandbewoners, zwervende rovers die leefden van razzia's op weerloze dorpen en vaak ook van aanvallen op de veehoeders zelf. Zo'n groot kamp als dat van de

tempelbouw moest hen onweerstaanbaar aantrekken, vandaar die zware bewaking.

Hij bleef doodstil liggen zoals hij lag en zei: 'Ik kom werk zoeken.'

'Zeker met die speer van je en met die hond?' hoonde de stem en weer voelde hij een prik in zijn rug.

'Die heb ik voor de jacht,' antwoordde Abba, 'en ik ken hier mensen.'

'Dat zal wel! En wie zijn die mensen dan wel? Soms de Schrijver des konings?'

'Farao zij leven, gezondheid, kracht,' zei Abba automatisch en de man van de stem grinnikte even, maar herhaalde tot Abba's verbazing de heilwens niet. Het was even stil. Toen zei Abba voorzichtig: 'Ik ken de opperman Ptah-hotep.'

'Wel wel wel, meneer kent de opperman Ptah-hotep. Nog zo'n smerige Nubiër.'

'Hij is toch opperman.'

'En dat is al erg genoeg,' zei de man met de speer. 'Er zitten hier veel te veel Nubiërs op veel te hoge posten.'

'Ben jij. . . u Egyptenaar?' vroeg Abba voorzichtig.

De man gaf geen antwoord en weer bleef het even stil. Toen vroeg Abba: 'Kan ik opstaan? Ik heb een gewonde enkel en mijn speer ligt daarginds.'

De man dacht even na en snauwde: 'Laat die enkel zien.'

Abba strekte zijn been uit en de man knielde naast hem neer. 'Denk eraan dat ik ook een mes heb,' waarschuwde hij, terwijl hij dat wapen even uit de schede trok. Toen strekte hij zijn linkerhand uit en greep de gewonde enkel zo ruw beet dat Abba een verstikte gil gaf en zijn been wegrukte.

'Je bent dus echt gewond,' zei de man tevreden. 'Nou, sta dan maar op, maar denk erom, geen gekheid! Ik heb mijn speer op je rug gericht.'

Moeizaam krabbelde Abba overeind. Na die gemene greep deed zijn enkel zo'n pijn dat hij nauwelijks kon staan. Hij hijgde even. Weer prikte de speer in zijn rug en Abba voelde een warme bloeddruppel langs zijn ruggegraat kriebelen. 'Mijn hond,' zei hij toen.

Hond jankte even. 'Is dat rotbeest van jou? Die is gevaarlijk. Ik zal hem wel even klein krijgen,' en hij stapte op Hond af die jankend en tegelijk brommend achteruitkroop.

'Het is een geweldig goede jachthond,' zei Abba snel. 'Hij is een boel waard. Ik hoop dat je hem niet al te erg hebt toegetakeld.'

'Een gat in zijn poot,' antwoordde de man. 'Dat geneest vanzelf.' Hij dacht even na. 'Is het zo'n hond waarmee jullie gazzellen jagen?'

'Juist. En een betere jachthond bestaat er niet.'

'Nou dan kunnen we hem misschien gebruiken,' zei de man.

'En kom nou maar eens hier met je handen.'

'Mijn handen?' vroeg Abba onnozel.

'Je dacht toch zeker niet dat ik je los laat lopen? Nee mannetje, dan ken jij Seti niet.'

'Heet jij zo, Seti?' vroeg Abba.

'Ja,' zei de man kortaf. 'Hier met je handen, dan kan ik je binden.' En met snelle bewegingen sloeg hij een touw om Abba's polsen en knoopte dat stevig vast. 'Nu je benen.'

'Met die enkel kan ik immers nauwelijks lopen.'

'Dat is waar,' zei de man. 'Nou vooruit dan maar. Loop voor me uit en roep die hond van je mee. Als-ie tenminste nog lopen kán.'

Abba knipte met zijn vingers en Hond stond moeizaam op. Ze gingen op weg, Abba mank lopend, Hond hobbelen op drie poten. 'Kun je dat kreng in bedwang houden?' vroeg de man.

'Jawel,' antwoordde Abba en even bedacht hij of hij Hond tot een aanval zou aanzetten. De man was er niet op bedacht. Hond was zeker nog in staat om Seti naar de keel te vliegen, maar het risico was wel groot nu hij zo gewond was. Hond liep moeilijk, maar gelukkig was hij niet fataal gewond. Ze strompelden voort over de rotsgrond vol kuilen en hobbels en losse stenen. Seti hield zijn speer angstvallig op Abba's rug gericht.

Toen ze een hoek omsloegen, stonden ze plotseling vlak voor een kampvuur, dat hoog oplaaide rond een grote pot aan een driepoot, die gezellig borrelde. Een vrolijke stem riep: 'Wat krijgen we nou? Ben jij dat Seti? Doe jij nou ook al aan arbeidswerving? Vang jij tegenwoordig arbeiders tijdens je rondgang?'

Seti duwde Abba dichterbij het vuur. 'Een vuile nomade, een Zandbewoner,' gromde hij. 'Hij sloop om het kamp heen en eer hij er op bedacht was nam ik hem gevangen.'

De door het vuur beschenen gezichten trokken strak. Een man sprong overeind en kwam naar hen toe. 'Een Zandbewoner? Amon zij ons genadig, zitten ze nu ook al om ons kamp heen? En die hond? Wat moet dat beest?'

'Een gevaarlijk mormel, ik heb hem in zijn poot gestoken. Hij kan nu geen kwaad meer,' zei Seti.

Als om dat te logenstraffen grauwde Hond diep in zijn keel en de man sprong verschrikt achteruit. 'Hond!' riep Abba waarschuwend en Hond ging naast hem zitten en zweeg. 'Het is een jachthond,' vertelde Abba snel. 'Een volbloed saloeki. Hij is afgericht voor de jacht op antilopen en zo.'

'En op mensen zeker ook?' zei de man, die nu weer veilig achter het vuur stond.

'Geen mensen, natuurlijk niet,' zei Abba. En snel liet hij erop volgen: 'Ik ben geen Zandbewoner. Ik ben veehoeder en ik

kom hier werk zoeken. Mijn naam is Abba en ik zoek de opperman Ptah-hotep die me zei hierheen te komen zodra ik aan het werk kon gaan. Nu ben ik hier, maar Seti overviel me en nam me gevangen.'

Een andere man stond op en kwam naar hem toe. 'Doet die hond niks?' vroeg hij voorzichtig.

'Welnee,' antwoordde Abba. 'Hij doet alleen maar wat ik hem beveel. Jagen,' voegde hij eraan toe. De man knikte.

'Je bent inderdaad een Nubiër. Je ziet er helemaal niet uit als een Zandbewoner. Tot welke stam behoor je?'

'Tot de stam die zijn kudden hoedt langs de Buik van Steen,' zei Abba en daarmee bedoelde hij de streek die aan de westzijde van de Nijl lag. Die Buik van Steen heette zo naar talloze granietbergen, die dwars op de rivier lagen en geweldige stroomversnellingen veroorzaakten met honderden grote en kleine eilanden en steile rotspieken. Als de Nijl in de zomer overstroomde, was het gebulder van het water tot ver in de woestijn te horen.

De man knikte weer. 'Wie is je vader?' vroeg hij.

'Hor, de hoofdman van mijn eigen familie.' En hij noemde ook nog de namen van zijn ooms van vaders- en moederszijde.

De man knikte weer en zei tegen Seti: 'Die namen zijn heel bekend. Hij is onschuldig en hij is zelfs rijk. Zijn familie bezit duizenden stuks vee. Waarom kom je hier werk zoeken?' vroeg hij toen.

'Onze familie wordt te groot,' antwoordde Abba. 'De vrouwen van onze stam zijn heel vruchtbaar en krijgen erg veel kinderen. Ze kunnen mij nu missen en daarom trok ik weg. Er is de laatste jaren heel weinig regen gevallen en nu wordt het voedsel schaars voor ons en de kudde. Het was beter dat ik wegging.'

'Dat ken ik,' zei de man.

'En ik ook,' snauwde Seti. 'Nomaden hebben altijd van die mooie smoesjes. Wie zegt dat die Hor werkelijk zijn vader is?'

'Dat zeg ik,' riep Abba woedend uit. 'Ik sta hier niet te liegen! Wat denk je eigenlijk wel?' Te midden van deze wel vriendelijk lijkende mannen kwam zijn moed weer terug.

'En ik zeg je dat-ie een Zandbewoner is. Waarom denk je dat ik hem geboeid heb? Toch zeker voor de veiligheid,' snauwde Seti. Abba stak zijn gewonde enkel naar het vuur uit en keek de anderen aan. 'Ik kan amper lopen,' zei hij rustig. 'Seti hoefde me heus niet te boeien.'

Een andere man boog zich over de enkel en betastte die heel voorzichtig. Toen zei hij tegen Seti: 'Die enkel ziet er verschrikkelijk uit. Daar moet een dokter bij komen. Hoe kom je aan die wond?' vroeg hij toen aan Abba.

'Een schorpioen.'

'Een schorpioen!' riepen de mannen rond het vuur uit. 'Bij Amon, dat je dan nog kon lopen!' Ze kwamen nu allemaal om hem heen staan en bekeken zijn enkel die door het lange lopen helemaal was opgezet rond de vurige randen van de wond.

'Ik heb drie dagen koorts gehad en al die tijd niet gegeten.'

'Daar zie je ook wel naar uit,' zei iemand. 'Kom hier zitten, nadat Seti je die idote boeien heeft afgedaan, dan kun je mee-eten. Ken je Ptah-hotep?'

'Hij nam me aan voor het werk,' beaamde Abba.

De man wenkte een jongen die nieuwsgierig was komen aanlopen om toe te kijken. 'Ga jij de opperman eens halen,' zei hij, 'en vlug een beetje. Kom hier zitten Abba. Heeft er iemand nog een schotel over?' Een donkere hand reikte hem een grove schotel van aardewerk aan en met een bronzen lepel aan een heel lange steel schepte de man wat van de

geurige inhoud van de pot op het bord. 'Alsjeblieft,' zei hij. Abba greep de schotel gretig aan, maar voelde toen ineens een warme druppel op zijn knie vallen. Hij keek op. Naast hem stond arme Hond te kwijlen van de honger. 'Hebben jullie ook wat voor hem? Hij heeft ook drie dagen niet gegeten.'

Een man wierp Hond een heel brood toe en een ander een kluit waar geen draadje vlees meer aan zat. Maar voor Hond leek het of de hemel openging. In drie happen had hij het brood doorgeslokt en nu nam hij het bot tussen zijn voorpoten en begon eraan te knagen.

'Wat een tanden!' riep een bewonderende stem.

'Hij is een volbloed,' herhaalde Abba trots.

'Dat kun je waarachtig wel zien,' zei een Nubiër die naderbij kwam.

'Zeg Abba, we hebben hier een paar teven die best eens een nest mooie jongen mogen krijgen. Is jouw hond als vader beschikbaar?'

'Natuurlijk, met plezier hoor,' zei Abba. 'Hebben jullie hier jachthonden?'

'Wat je jachthonden noemt,' antwoordde iemand smalend en alles wat Nubiër was, begon te lachen. In de verte klonken stemmen. 'Daar komt Ptah-hotep,' zei iemand.

'Hierheen Ptah-hotep!' riepen ze. Uit het donker verscheen een witte schim. 'Wat is eraan de hand?' vroeg die.

'Ik ben gekomen,' zei Abba die met moeite opstond en in het licht van het vuur ging staan opdat de opperman hem kon zien.

'Abba?' zei die verbaasd. 'Nou, blij dat ik je zie. Ik heb bijna een jaar op je gewacht. Welkom in ons kamp. Hebben ze je al wat te eten gegeven?'

'Ik lust best nog een hapje.' Abba grinnikte brutaal.

De mannen om het vuur lachten. 'Geef hem zoveel als hij lust,' zei de opperman.

'Waar is Seti?' riep iemand ineens.

'Seti?' vroeg de opperman. 'Wat is er met Seti?'

'Alleen maar dat hij Abba gevangen nam, omdat hij hem voor een Zandbewoner hield.'

'Hij is gek,' zei Ptah-hotep verontwaardigd. 'Waar zit die idioot?' Maar Seti was in het duister verdwenen.

4 Het werk in de berg

'Wil je nog een kroes bier?' vroeg Ptah-hotep. Hij hield de grote aarden kruik omhoog en Abba greep zijn kroes en liet die volschenken. Gretig dronk hij achter elkaar de hele kroes leeg. Het bier leek een godendrank. Het was sterk en koel, echt Nubisch bier, niet van die slappe rommel uit het noorden. Bij Amon, wat had hij een dorst! Vanaf dat de zon boven de woestijnrand verschenen was tot nu toe, het onvoorstelbaar hete middaguur, had hij gesjouwd met manden steengruis dat door de steenhouwers uit het binnenste van de berg was gehouwen en door hem en zijn medewerkers naar buiten werd gedragen.

Deze tempel voor farao Ramses Oeser-maat-ré, hem zij leven, gezondheid, kracht, moest totaal anders worden dan welke tempel ook in heel Egypte. Hij werd niet gebouwd van blokken natuursteen zoals gebruikelijk was, maar werd uitgehakt in een grote berg als een waar ondergronds paleis voor de goden. Een paleis met kamers en zalen en gangen, vol zuilen en reusachtige beelden. Er werd nu ruim zeven jaar aan gewerkt en op veel plaatsen was het beeldhouwwerk al aangebracht, dat later zou worden gepleisterd en dan beschilderd. Maar het allerlaatste vertrek, het heilige der heiligen, waar uit de rots beelden van farao en enkele goden zou worden uitgehakt, was nog niet gereed. Het beschilderen kon pas gebeuren als er geen stof meer hing en er geen mannen meer zouden lopen met manden vol gruis, zand en stenen.

Zoals iedere man die hier kwam werken zonder ervaring op dit gebied te hebben, moest ook Abba beginnen als sjouwer en dat viel waarachtig niet mee! Lopen kon hij. Met de kudden mee of op jacht met Hond, maar met zo'n loodzware mand op je nek, was wel wat anders. Nu wist Abba pas wat spierpijn was. Iedere vezel in zijn lichaam leek te trekken en pijn te doen en hij had nog de hele middag voor zich . . .

Ptah-hotep leek zijn gedachten te raden. Hij reikte Abba nog een brood aan en een krop frisse sla, die hij uit een zorgvuldig overdekte mand nam.

'Verse groente?' vroeg Abba stomverbaasd. 'Waar kunnen jullie dat hier krijgen?' Nu hij met Ptah-hotep alleen was, durfde hij veel vrijer met hem te praten. Ze behoorden ten slotte tot dezelfde stam en waren dus in zekere zin familie van elkaar, al was dat wel erg in de verte. Een jaar geleden hadden ze geprobeerd hun familiebetrekkingen uit te pluizen, maar ze waren er niet uitgekomen. Daar bijna iedere man meerdere vrouwen bezat en ze heel grote gezinnen hadden, en aangezien neven en nichten, achterneven en achternichten allemaal onderling trouwden, was het een verwarde boel. Maar tijdens het werk gedroeg Abba zich precies als alle anderen: eerbiedig maar niet slaafs zoals de Nubiërs dat gewend waren.

Nu draaide hij de prachtige slakrop tussen zijn vingers rond eer hij er zijn tanden in zette. Wat een groen! En wat waren die knisperige bladeren koel! Zulke kropen kwamen tweemaal per week per schip aan zoals Ptah-hotep vertelde. Ze verbouwden die groente in het noorden, een dag zeilen hiervandaan. En dat niet alleen. Ze kregen ook geregeld prei en uien, knoflook en andere groente, soms zelfs fruit: dadels,

De bouw van de tempel

vijgen en granaatappels. Maar geen druiven, want die groeiden daar niet, het was er te droog. 'Druiven?' vroeg Abba. 'Wat zijn dat voor dingen?'

Ptah-hotep lachte. 'Die kennen ze hier in Nubië niet,' zei hij. 'Het zijn heel sappige zoete vruchtjes die in dichte trossen groeien aan klimplanten. Meestal maken ze er wijn van.'

Van wijn had Abba wel eens gehoord, maar hij kende de drank niet. Ook die kwam nooit zo ver naar het zuiden. 'Het zit hier anders best met het eten zou ik zeggen.' Abba genoot met kleine hapjes van zijn slakrop. Hoe vaak kreeg hij vroeger in zijn nomadenleven verse groente en vers fruit? Misschien een paar keer per jaar als ze boften. Meestal aten ze in de tenten brood en vlees als dat er was.

'Als je boft,' vertelde Ptah-hotep die nog doorsprak, 'krijg je misschien wel eens de kans om wijn te proeven. Bij Ptah, dat is nog wel wat anders dan bier!' Hij likte zich bij die gedachte om de lippen. Wat gaf hij niet voor een albasten beker wijn in dit hete Nubië? 'Maar ik ben het met je eens, we eten er hier toch wel best van. Er is altijd genoeg en meestal is er ook verscheidenheid. Alleen het vlees zou heel wat beter kunnen.' Daarmee was Abba het eens. Nu de kudde van de veeboeren naar het vochtiger noorden waren getrokken, op zoek naar weidegronden, waren ze helemaal van de jacht afhankelijk en Abba had al gezien dat het stelletje 'jachthonden' dat ze er hier op nahielden niet veel soeps was.

'Wordt er niet vaker gejaagd?' vroeg hij.

Ptah-hotep haalde de schouders op. 'Je hebt de honden gezien,' merkte hij op. Abba knikte. Toen zei hij langzaam: 'Ik zou met Hond kunnen jagen.'

Ptah-hotep knikte. 'Dat zou kunnen,' gaf hij toe, 'maar nu nog niet. Dat zou teveel lijken op bevoorrechtiging van mijn kant en daar moet ik voor oppassen. 'Dat moet je goed begrijpen

Abba. Voor mij ben je nu nog een van de beginnelingen, iemand die nog moet bewijzen wat hij waard is.'

'Natuurlijk,' antwoordde Abba. Hij begreep heus wel dat je als sjouwer niet op voorrechten behoefde te rekenen. 'Mischien later eens . . .' zei hij vaag.

'Als er een hele tijd geen vlees is geweest . . .' zei Ptah-hotep even vaag.

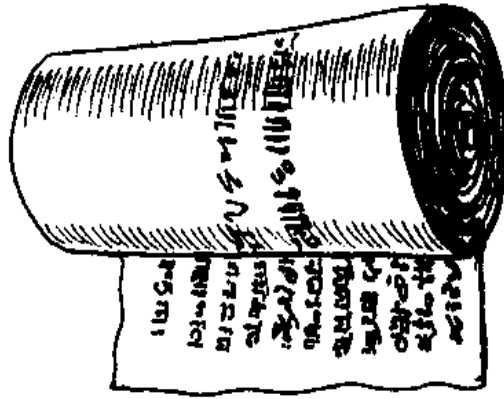
Ptah-hotep stond op en streek zijn witte schort glad. 'Waarachtig, daar komt-ie!' riep hij uit.

'Wat? Wie?' vroeg Abba verbaasd.

'De Schrijver des konings. Schiet op met je eten Abba en ga aan het werk. Ik kan nou geen nietsdoeners gebruiken.'

En Ptah-hotep liep met grote stappen weg in de richting waar allerlei mensen samendromden. Abba propte de rest van zijn slakrop achter zijn kiezen, legde de kroes naast de kruik met bier en liep de opperman achterna. Hij wilde ook wel eens zien hoe zo'n belangrijk wezen als een koninklijke schrijver eruitzag. Met een beetje drummen wist hij met zijn mand in de hand, om er ijverig uit te zien, tussen de mensen door te komen en ineens zag hij waar het om ging. Daar stonden zes enorm grote mannen, gitzwart zoals hij nog nooit had gezien, al was hij zelf als Nubiër ook heel donker, glimmend van het zweet en met een hoge wuivende struisveer in hun kroeshaar gestoken. Op hun schouders rustten twee lange palen en daaraan hing de draagstoel waarin de Schrijver zat. Hij leek een schepsel uit een andere wereld.

De Schrijver was heel blank en zijn glanzend zwarte krulhaar hing tot op zijn schouders. Hij was gekleed in wit linnen dat heel fijn geplooid was en om zijn middel werd bijeengehouden door een gordel van kleurige kraaltjes. Om zijn hals hing een handbrede kraag van iets dat glansde als de zon. Goud, dacht Abba verbaasd, verdraaid, ik zie voor het eerst van mijn

Papyrusrol

leven goud! Het kan niets anders zijn. Wat prachtig, o wat prachtig!

De hele schrijver zat overigens vol goud. Een gouden gesp sloot zijn gordel. Om onder- en bovenarmen droeg hij brede gouden armbanden, zijn vingers stonden stijf van de gouden ringen en met die vingers hield hij op zijn knieën een papyrusrol vast en de rieten pen waarmee hij daarop schreef.

Het was de eerste 'stadse meneer' die Abba ooit had gezien. Een meneer die bovendien uit Thebe kwam, de hoofdstad van het rijk. De schrijver moest een hele reis hebben gemaakt om hier te komen en dat kon alleen maar per schip over de Nijl. Abba rekte zijn nek en zag dat schip liggen, bij de grote aanlegsteiger, waar alle vrachtschepen waren weggehaald. Hij had nog nooit zo'n groot schip gezien. Matrozen waren bezig het reusachtige bontgekleurde zeil binnen te halen en op het dek zag Abba de hut van de schrijver, een luchtige tent van geborduurde kleden en vergulde stokken.

Voor hem zag Abba ineens het donkere hoofd van Ptah-hotep verdwijnen. Nou buigt hij voor de schrijver, wist hij. En nou moet ik maken dat ik wegkom want ze moeten me hier niet

zien staan! Hij bukte een beetje en sloop weg tot hij onzichtbaar werd achter een rotsblok en vandaar af hard naar het werk kon lopen. Hij liep mee met de stroom mannen die door de tempelpoort in de rotsgevel naar binnen liepen. Ze gingen rechts de tempel binnen en kwamen er met hun manden later links weer uit, twee nimmer aflatende stromen mensen. Binnen vulde Abba zijn mand met gruis, tilde die op zijn schouder, liep de tempel uit over het uitgestrekte terrein dat later de voorhof van de tempel moest worden, naar de Nijl en gooide daar zijn mand leeg. De snelle stroom zorgde ervoor dat het gruis meteen werd weggevoerd.

En toen weer terug voor een nieuwe mand en dat de hele middag door, tot hij zich geen raad meer wist van de pijn in schouders en rug. Tot de zon wegzonk achter de westelijke bergen droeg hij zijn mand en pas toen het helemaal donker was, kon hij zich laten neervallen bij een van de kampvuren. Hij had niet eens de kracht om zich eerst te baden in een ondiepe inham van de Nijl, dat door iedereen daarvoor werd gebruikt.

Om hem heen lagen de anderen, stinkend van zweet en vuil een beetje bij te komen. Maar langzamerhand kwam de een na de ander overeind toen ze in de verte de mannen met het eten zagen. Ze droegen manden met brood en grote kruiken bier. En ook Hond kwam aan hollen. Waar die gezeten had, wist Abba niet. Hij had hem de hele dag niet gezien, maar nu kwam hij hijgend naast zijn baas zitten en likte zijn hand. De mannen lachten. Hond zag eruit alsof ook hij hard gewerkt had. Was hij soms op zijn eentje wezen jagen?

'Hebben jullie de Schrijver des konings gezien?' vroeg een van de mannen. Sommigen knikten en Abba zei: 'Ik stond vlakbij hem.'

'Hoe zag-ie eruit?'

Abba dacht even na. 'Verschrikkelijk duur,' zei hij toen. 'Met

witte handen en roodgemaakte nagels en een erg wit vel en helemaal gekleed in wit linnen. En ik weet nu ook hoe goud er uitziet. Hij loopt niet, maar rijdt in een draagstoel, ook al met goud eraan, en die wordt gedragen door grote zwarte kerels, veel donkerder dan wij Nubiërs.'

'Dat zijn negers,' wist een van de mannen. 'Die komen mee met de karavanen uit het zuiden, die de schatten van daar naar hier brengen. Ze worden gekocht door dure lui als bedienden, of ze verhuren zich. Dan gaan ze later terug met een andere karavaan.'

'Kan die schrijver dan niet goed lopen?' vroeg Abba nogal naïef. Ze lachten hem allemaal uit. 'Heb je zijn sandalen gezien?' vroeg iemand.

'Niet op gelet,' zei Abba. 'Die zaten in de draagstoel.'

'Die sandalen zijn van goud en nou moet jij eens proberen op gouden sandalen te lopen. Die zouden je voeten aan repen snijden.'

'Maar waarom doet-ie het dan?' vroeg Abba.

Ze brulden van het lachen. 'Omdat-ie uit Thebe komt en het daar allemaal halvegaren zijn. Hij is een adellijke meneer en ontzaglijk rijk met allemaal landerijen en vee en weet ik wat niet meer.'

'Wat een ei, wat een idioot zacht ei,' zei Abba. Maar toen schudde een andere man zijn hoofd. 'Vergis je niet, de schrijver is bikkelhard en je hoeft niet te proberen om ook maar met de kleinste kleinigheid te knoeien. Hij ziet en merkt álles. Overal komt-ie achter. Of er gegapt is van de sla en andere groente, van het brood en de rest. Hij lijkt alle kruiken bier te tellen. Ptah-hotep weet erover mee te praten, want die moet verantwoording over al die dingen afleggen voor onze eigen ploeg. Zelfs de kroezen en borden worden geregeld geteld.'

'Neel' riep Abba verbaasd.

'En morgen controleert hij het werk. Dan herken je hem niet. Dan loopt hij in een gewone schort net als wij, met een muts over zijn mooie haren tegen het stof en op rieten sandalen. En dan moet je eens zien hoe hij lopen kan! En alles, maar dan ook alles schrijft-ie op. Hij heeft de tekeningen voor de tempel altijd bij zich en hij weet precies hoe ver het werk gevorderd moet zijn.'

'Zijn we bij met het werk?' vroeg Abba.

'We zijn zelfs vóór!' riepen vier trotse stemmen. 'We zijn drie maanden vóór en als ik het wel heb, zullen we dat morgen wel merken, want de schrijver is dan best wel een fijne vent en niet karig met beloningen. Dat wordt morgenavond heus wel lekker eten, dat durf ik je te beloven. Misschien krijgen we wel vlees of vis.'

En de volgende avond kwam dat uit. Er was voor ieder een grote gedroogde vis en een klein stuk vlees. Dat was wel niet zo erg vers of mals, maar niemand die daar op lette. Het wás er!

5 Plannen voor een reis

Een jaar was voorbijgegaan. Abba had zijn vrije dag van eens in de tien dagen en zat nu met Ptah-hotep op een hoge rots aan de Nijl naar het werk te kijken. In dat ene jaar was er heel wat gebeurd. Abba was al lang geen steensjouwer meer, want tot verbazing van hemzelf en van Ptah-hotep was gebleken dat hij talent voor tekenen had en daar had de opperman meteen gebruik van gemaakt. Hij had Abba geleerd hoe hij op scherven van gebroken potten en op afgekeurde stukjes papyrus werktekeningen kon maken en hij had hem zelfs leren rekenen en een paar veelgebruikte hiërogliefen leren maken.

Nu zat hij op de rots met een heel grote scherf van bijna wit aardewerk zo'n beetje te tekenen wat er in zijn hoofd opkwam. Een kop van de farao, hem zij leven, gezondheid, kracht, zoals op de reliëfs werd afgebeeld, en een paard, maar dat lukte niet zo best. Ptah-hotep haalde er lachend een streep door. Toen begon hij aan een schetsje van de tempel zoals die worden moest en dat ging heel wat beter. Die tekeningen had hij geregeld gezien als de schrijver op bezoek kwam en zijn eigen papyri uitrolde, opdat de opperlieden konden controleren dat het werk ging zoals het moest.

Bij die gelegenheid had Ptah-hotep Abba aan de schrijver voorgesteld en die had hem niet eens aangekeken, maar onverschillig geknikt. Maar wat kon je anders verwachten van zo'n hoge meneer? In de berg en daarbuiten werd nu al acht jaar gewerkt en eigenlijk zag je betrekkelijk weinig gebeuren.

Hoge zandbergen en ingewikkelde steigers bedekten de hele gevel en overal krioelden steensjouters en beeldhouwers rond, dag in dag uit en op dagen met vollemaan zelfs wel 's nachts. Afhangende matten beschermden hen overdag tegen de hete zon en 's winters tegen de ijzige wind. En door die matten kon je natuurlijk helemaal niets zien.

Abba schetste nu de gevel: de vier reusachtige zittende koningsbeelden van farao Ramses Oeser-maat-ré, hem zij leven, gezondheid, kracht, de handen op de knieën en gekroond met de dubbele kroon van Egypte, de witte en de rode. Naast zijn benen kwamen beelden van koningin Nefertari en de rest van de hele koninklijke familie, en die was reusachtig uitgebreid. Het geluid van hamers en beitels op steen en het gepraat en geschreeuw van al die mensen vormden een achtergrond van lawaai waaraan ze jaren gewend waren. In de berg werkten ze nu op een diepte van zestig meter aan de vertrekken waarvan de schrijver onlangs de tekeningen had meegebracht.

'Het lijkt of het werk klaarkomt,' mompelde Abba die zijn gedachten de vrije loop liet. Ptah-hotep lachte even. 'Iedere tempel lijkt nooit af te komen,' zei hij, 'en dan ineens staat hij er. En als je weet hoeveel tempels de koning – hem zij leven, gezondheid, kracht – door het hele land laat neerzetten dan verbaas je je over de vlijt van ons volk.'

'Dat zal wel,' zei Abba wat afwezig, want hij tekende net een koningskop voor de gevel.

'Leg die scherf eens weg. Ik moet met je praten,' zei de opperman.

Verbaasd keek Abba hem aan. 'Praten?' vroeg hij.

'Over de reis die jij en ik gaan maken.' Nu was Abba een en al aandacht.

'Een reis?' zei hij stomverbaasd. 'Bedoel je dat jij en ik ergens heen gaan? Maar waarheen dan?'

'Naar de forten in het zuiden,' antwoordde Ptah-hotep. Abba keek hem aan alsof hij het in Thebe hoorde donderen. 'Ik? Ga ik naar de forten?'

'Luister nou eens,' begon Ptah-hotep. 'Je weet natuurlijk dat er ieder jaar een goud- en schattentransport uit het verre zuiden komt. En dat al die schatten worden opgeborgen in de pakhuizen bij de forten. Vandaar worden ze op schepen overgeladen en hierheen gebracht. Dat is verdraaid gevaarlijk en moeilijk werk met al die stroomversnellingen, maar het gaat meestal wel goed. En dan is er nog de glijbaan die genomen moet worden.'

Abba knikte. Hij was op de hoogte van de glijbaan, die door iedereen die ermee te maken had diep gehaat werd. Hij wist alleen niet hoe hij eruitzag. Maar op die plaats was de Nijl zo smal en woest dat er geen schip tussen al die granietklippen kon varen. Daarom had men evenwijdig aan de Nijl de glijbaan aangelegd, een glad vlak van dadelstammen, aangeplempt met slik uit de Nijl. Als dat slik nat werd gemaakt, was het spekglad en kon er een leeg schip over worden getrokken door honderden in een zeel gespannen mannen. Dat waren vaak buitenlandse krijgsgevangenen die farao, hem zij leven, gezondheid, kracht, van zijn verre veldtochten had meegevoerd.

De vracht van de schepen werd door dragers vervoerd over het hobbelige en moeilijke pad dat langs de glijbaan liep naar het weer bevaarbare deel van de Nijl.

'Nu heb ik promotie gemaakt,' vertelde Ptah-hotep, 'en . . .'

'Jij ook al?' riep Abba uit.

'Ja, dacht je dat jij de enige was?' zei Ptah-hotep lachend.

'Jawel, ik heb promotie gemaakt en behoor voortaan tot de staf van de schrijver. Ik ben belast met het toezicht op het transport, niet alleen van het goud, maar ook van de rest, de

struisveren, pantervellen, dwergen en wat er verder zo al meekomt. Maar er is nog meer. Het schijnt dat er iets aan de hand is met de Leeuwentuin van farao – hem zij leven, gezondheid, kracht – bij het eerste fort en ook daar moet ik gaan kijken.'

'Zitten daar die leeuwen die de farao – hem zij leven, gezondheid, kracht – nu en dan loslaat om er op te jagen?'

'Ja.'

'En die schatten? Gaan die naar Thebe?'

'Ditmaal niet. Ze zijn bestemd voor onze eigen tempel. De schatkamers moeten worden gevuld, want die zijn nu klaar. Binnenkort zullen we ook wel de tempelschrijvers en priesters kunnen verwachten die de administratie in handen krijgen. En weet je wat ik ook heb gehoord? Dat farao Ramses – hem zij leven, gezondheid, kracht – zelf de tempel wil komen inwijden!'

'Dat is dan wel een hele eer voor Nubië,' zei Abba verbaasd.

'Waar hebben we dat aan te danken?'

'Maar ken jij dan de geschiedenis van de tempel niet?' vroeg Ptah-hotep verwonderd.

Abba schudde het hoofd. 'Die heeft niemand me ooit verteld.'

'Dat is het toppunt!' zei Ptah-hotep lachend. 'Ze denken zeker dat iedereen die vanzelf kent. Nou luister dan. Nog eer er iemand maar over een tempel zo ver in het zuiden dacht is farao – hem zij leven, gezondheid, kracht – getrouwd met een prinses die nu koningin Nefertari is. Ze is afkomstig uit het Sneeuwland. Daar is het erg koud en er vallen 's winters veren uit de lucht die ze "sneeuw" noemen.'

'Wat idioot,' zei Abba.

'Inderdaad. Ik heb het zelf ook nooit gesnapt, maar het zal wel waar zijn want die naam Sneeuwland staat geregeld op reliëfs vermeld. Maar waar die veren nou vandaan moeten komen . . . Op zijn huwelijksreis over de Nijl kwam de farao

- hem zij leven, gezondheid, kracht - ook hier en toen hij die heuvel zag liggen, die al vanaf de vroegste tijden de Heuvel der Plengoffers werd genoemd, nam hij een besluit: hier moest een tempel komen, of liever twee. Eén voor hem en één voor de koningin. En aan die eerste zijn wij nu bezig.'

'En die tweede?'

'Die komt als deze klaar is. Ook daar moeten grote beelden voor komen van het koninklijk paar en kamers en zalen binnenin net als hier. Alleen wordt die tempel veel kleiner.'

'Hoe lang moet daar aan gewerkt worden?'

'Ik schat een jaar of zes. Maar laat me nu verder vertellen. We gaan over een week of twee op weg als er uit Thebe een schip komt dat doorvaart naar het zuiden. Er komen ook mensen uit Thebe mee, maar die blijven hier.'

'Komt de schrijver ook?'

'Nee, die heeft het te druk met de voorbereidingen in Thebe. Maar hier naast je zie je de man zitten die aan het hoofd zal staan van de expeditie.' En Ptah-hotep keek uit zijn ooghoeken naar zijn vriend en stak zijn neus in de wind.

'Je meent het niet!' riep Abba uit. 'Wat een geweldig fijn iets! Gelukgewenst broeder! En dus gaan Ptah-hotep en Abba, twee nomadenjongens die eens geitenhoeder waren, naar het verre zuiden om te kijken of de leeuwen het goed maken en of er genoeg goud aankomt voor de tempel die wij bouwen!' Abba schaterde. 'Wie zou dat verleden jaar gedacht hebben? De goden moeten wél met ons zijn!'

'Laten we hun een offer brengen,' zei Ptah-hotep ineens ernstig.

'Maar waarmee? We hebben hier toch niets?'

'Kijk eens in je knapzak. Brood hebben we altijd wel en ik heb hier nog een granaatappel.'

'En water voor het plengoffer halen we uit de heilige rivier.'

Abba stond al op. 'Amon zal het ons wel vergeven dat we zonder erbij na te denken ons bier hebben opgedronken.'

Plechtig en zoals het behoorde, met alle gebeden en een paar gezongen teksten, stonden ze even later naast elkaar en dankten de goden die hun zo gunstig gezind leken. *Leken . . .* want van die gunst kon je nooit zeker zijn, dat wisten ze beiden maar al te goed.

Daarna klommen ze weer terug op de rots. Ptah-hotep had zijn plannen al piekfijn voor elkaar. Hij had een paar mannen uitgezocht die hen zouden begeleiden aan boord van het schip. Tot ergernis van Abba bleek Seti daar ook bij te zijn. 'Waarom neem je die rotzak mee?' vroeg hij nijdig.

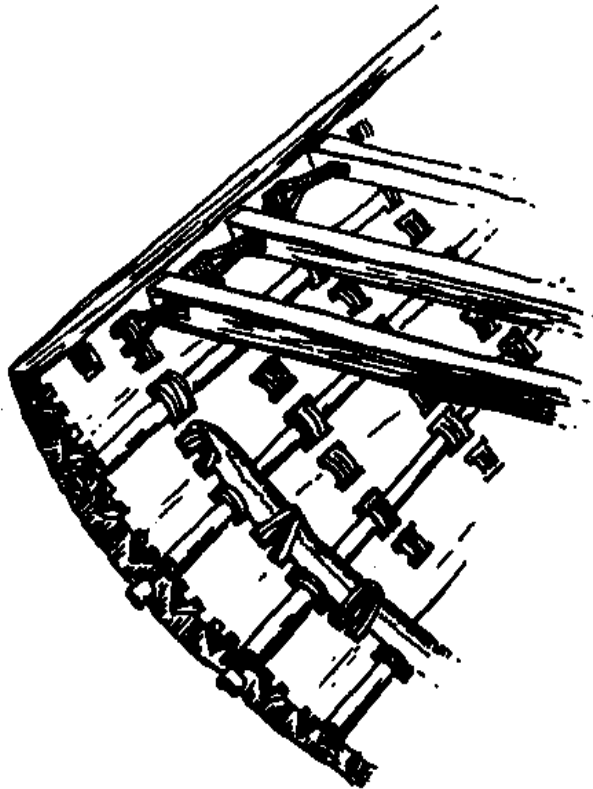
'Hij is een goede schildwacht en een goede vechter,' zei Ptah-hotep rustig. 'Jij kunt hem misschien niet uitstaan, maar ik kan hem goed gebruiken en dus moet jij je gevoelens maar wat intomen. Je hoeft je ten slotte niet met hem te bemoeien.' Abba gromde maar wat. Seti die meeging! Hoe verzon Ptah-hotep het? Het hele jaar door had hij Seti zoveel mogelijk gemeden, maar die scheen er plezier in te hebben hem, Abba, op alle mogelijke manieren te treiteren. Het was natuurlijk veel moeilijker geworden toen Abba beter werk kreeg, maar voor Seti was dat een reden geweest om helemaal het land aan de nieuwbakken tekenaar te krijgen en hij stak zijn jaloezie bepaald niet onder stoelen of banken.

'Nou ja, jij bent de baas,' zei Abba korzelig. 'Maar ik vind het stom. Ik vertrouw Seti voor geen halve cent en dat praat je me nooit uit mijn hoofd.'

Ptah-hotep haalde zijn schouders op. De prettige stemming was goed bedorven. Bijna tegelijk stonden ze op en begonnen aan de terugtocht. En pas uren later kon Abba zich weer verheugen bij het vooruitzicht van die lange reis naar het onbekende verre zuiden en de forten aan Egyptes grenzen.

6 Het fort in het zuiden

Het schip uit Thebe was aangekomen. Lang en slank lag het afgemeerd aan de grote steiger. Ptah-hotep en Abba waren het samen gaan bekijken. Het was op geen stukken na zo'n elegant schip als de schrijver gebruikte voor zijn bezoeken aan het tempel terrein. Het was een echt vrachtschip met veel

Met touw aan elkaar genaaide planken van een schip

manschappen aan boord en er was geen spoor van iets dat naar luxe zweemde. Maar het was gebouwd van het beroemde cederhout uit Libanon en de planken, die met dikke touwen aan elkaar waren genaaid, waren bijna zo dik als een mannavinger lang is. De geweldige mast bestond uit twee hele cederstammen en het brede zeil was veel groter dan gewoonlijk.

De stuurriem was zo lang dat deze door twee mannen bediend moest worden en de roerriemen, die tegen de stroom op gebruikt moesten worden, waren al even lang en zwaar. Zelfs de roeiers waren speciaal uitgekozen sterke mannen.

Voor Abba en Ptah-hotep was er achterop het schip een hut gemaakt van matten, die voor de koelte konden worden opgerold. Voor elk lag er een fijngevlochten mat om op te slapen en een simpele houten hoofdsteen. Er was ook een kist voor hun kleren want zelfs Abba bezat nu een keurig wit kleed van vrij grof linnen voor feestelijke en plechtige gelegenheden. Ze zouden het gedurende de vaart best kunnen uithouden. Er was eten genoeg aan boord en ze hadden meel om brood van te bakken. Als het bier opraakte, hadden ze nog altijd de Nijl om uit te drinken.

Hoe lang de tocht zou duren, wisten alleen de goden, en die moesten er ook voor zorgen dat het wel of niet woei. Als de zoete noordenwind zou waaien, kon je erop rekenen dat de boot tweemaal zo snel zou gaan. Zo niet, dan moest er geroeid worden en dan ook nog tegen de stroom op.

Ze namen maar weinig spullen mee toen ze zich inscheepten. Zowel Abba als Ptah-hotep droegen een gewone wit linnen schort en kap en sandalen van dadelblad. Alleen Hond, die natuurlijk mee ging, zag er prachtig uit want Abba had voor hem een handbrede leren halsband gekocht, een echt pronkstuk van groen en roze leer, met vergulde knoppen versierd. Hond

was niet zo gelukkig met zijn cadeautje en schudde telkens mistroostig zijn kop. Zelfs het vergulde geluksamulet dat er aan hing, kon zijn goedkeuring niet wegdragen, want dat rinkelde zo vervelend.

'Als we jagen, gaat je kraag af,' troostte Abba zijn vriend. 'Dan kun je natuurlijk dat gerinkel om je nek niet hebben, want dan hoor je niets. Maar op reis moet je er deftig uitzien. Je baas is ook een deftige vent geworden. Kom mee, we gaan aan boord,' en hij trok de tegenstribbelende Hond, die het schip allerminst vertrouwde, de loopplank over en gebod hem in de hut te gaan liggen.

Daarna gingen hij en Ptah-hotep bij de kapitein staan, hoog op het achterschip om te zien hoe ze wegvoeren naar het zuiden. Onder luid gezang werd het enorme zeil gehesen en de zoete noordenwind, die vandaag voor het eerst woei, vulde het zeil tot het bol en strak stond. De roeiers zaten aan de riemen en wachtten op het bevel van de loods die hen gedurende de hele reis zou begeleiden.

Langzaam kreeg het grote schip vaart. Voorlopig stroomde de Nijl rustig voort tussen de bergachtige oevers. Pas morgen zouden de moeilijkheden beginnen als ze aan de stroomversnelingen kwamen.

Toen de avond viel, stuurden ze naar een grote rots waaraan het schip met armdikke kabels werd vastgelegd. De riemen werden ingehaald. Op de achterplecht pinkelden drie rode vuurtjes waarop het eten werd bereid. Abba en Ptah-hotep lagen op hun matten en keken naar buiten. Zo dadelijk zouden ze hun hut afsluiten tegen de zwermen muggen die hen 's nachts het leven zuur maakten. En die hen ook noodzaakten om de hele nacht onder een warme linnen lap te blijven liggen. Maar overdag was het varen een puur genot. De vaart naar de forten bood geen enkele moeilijkheid, zelfs de beruchte

glijbaan niet. Op de dag dat het schip erover werd getrokken, waren Abba, Ptah-hotep en Hond op jacht gegaan omdat ze bij dit werk toch niet konden helpen en toen het schip weer in de Nijl lag, waren ze aan boord teruggekeerd met een gazelle en een koppel hazen zodat er luid gejuicht werd. 's Avonds was iedereen doodmoe, maar het lekkere verse vlees kikkerde de mannen op en er werd gezongen en muziek gemaakt alsof het een feestdag was.

Een paar dagen later zagen ze ver voor zich uit een grote donkere massa die het eerste fort moest zijn. Een lange, dunne, rechte lijn wees op de kaden, die hier waren gebouwd om gemakkelijk te kunnen lossen en laden. Toen ze dichterbij kwamen, zagen ze dat de kaden zwart stonden van de mensen, want zo vaak legde er natuurlijk geen groot schip uit Thebe aan. Een groepje mannen in lange witte gewaden stond bij elkaar, een beetje apart.

'Daar heb je ons comité van ontvangst,' zei Ptah-hotep plechtig en daar moesten ze ineens onbedaarlijk om lachen.

'We zijn opeens wél belangrijk geworden,' zei Ptah-hotep. 'Vooruit Abba, sta niet zo stom te hinniken. Strijk die scheve plooi eens uit je kled. Ze moeten vooral niet denken dat we van die echte bouwhufteners zijn. De commandant van het fort zal er ook wel bij zijn en natuurlijk heel wat schrijvers.'

'Wat zijn al die andere lui?' vroeg Abba. 'Moet je zien, wat een hoop mensen.'

'Soldaten,' wist Ptah-hotep en inderdaad, toen ze dichterbij kwamen, beseften ze pas hoe groot het garnizoen van het fort moest zijn, want de mensen verdrongen elkaar op de enorme kade.

'Bij Amon, wat een gebouwen!' zei Abba die zijn ogen uitkeek naar de hemelhoge muren van het fort, waar bovenop ook al mensen langs de kantelen stonden. 'Hoeveel mannen

denk je dat hier wonen?

'Minstens duizend, misschien nog meer,' veronderstelde Ptah-hotep. Abba hapte naar adem. 'Wat zeg je? 'Duizend of meer? Een hele stad?'

'En maar nauwelijks genoeg om een eventuele aanval op het fort af te slaan,' zei Ptah-hotep.

'Dat meen je niet. Niemand zal het toch in zijn hoofd halen om een dergelijk fort aan te vallen.'

'O nee?' zei Ptah-hotep. 'Laat ik je dan vertellen, beste jongen, dat er in de laatste tien jaar minstens zes zware aanvallen zijn geweest, maar die konden allemaal worden afgeslagen. Het was geen gemakkelijke strijd want de mensen uit de buurt vluchten dan allemaal naar het fort en zoeken daar veiligheid. En dat zijn er zeker ook een paar honderd.'

'Wie zijn die aanvallers dan?' vroeg Abba. 'Of wacht eens, ik weet het al! Natuurlijk Zandbewoners!'

'Inderdaad,' zei Ptah-hotep. 'Ze azen op de goudtransporten en op al de schatten, die na aankomst hier in de pakhuizen liggen opgeslagen. Kijk daar,' en hij wees naar grote, uit tichels bestaande gebouwen zonder ramen en met maar één enkele grote ingang, die met zware cederhouten deuren vol bronzen knoppen gesloten kon worden.

'Je zult wel te zien krijgen wat daar ligt opgeslagen. De transporten zijn een week geleden aangekomen en die moeten wij allemaal controleren met de schrijvers. Dat wordt een heel karwei, dat kan ik je verzekeren. En je zult je positieven bij elkaar moeten houden, want er zitten me wat schavuiten onder al die lui! Ze hebben me hier verteld dat de schrijvers de boel aardig weten te beduvelen. We moeten ogen op onze rug hebben en vooral de stapels goud helemaal uit elkaar halen.'

'Waar is dat goed voor?' vroeg Abba verbaasd.

'Om te zien of ze niet een hoop stenen met goudbaren hebben

bekleed zodat het net echt lijkt. Dat is een oud trucje, maar het wordt nog steeds geprobeerd.'

'Goed dat ik het weet,' zei Abba. 'Wat een schooiers! Hebben ze meer van die geintjes?'

'De tempelschrijver heeft me er een lange lijst van gegeven. Bijvoorbeeld geitehuiden tussen mooie pantervellen, minder struisveren in een bundel dan erin horen te zitten en ga zo maar door. Ik zal je wel op de hoogte brengen, terwijl we werken. We doen alles samen want twee zien meer dan één en al duurt het wat langer, het is een heel veilige methode.' Intussen was het schip langzaam en statig naar de kade gegleden en nu sprongen er mannen aan land met dikke kabels om het stevig vast te binden. De loopplank ging uit en het hele ontvangstcomité wandelde er plechtig overheen om de geëerde gasten uit het verre noorden te begroeten. Abba keek naar Ptah-hotep om te weten wat hij moest doen en hij vond het maar een ingewikkelde bedoening. Er werden hem zoveel namen in de oren getoeterd dat hij er drie kwart van vergat. De commandant van het fort heette Ramses, net als farao – hem zij leven, gezondheid, kracht – dat kon hij tenminste gemakkelijk onthouden. Hij was een grote sterke man, een Egyptenaar, en geen Nubiër zoals je verwacht zou hebben. Maar hij had een prettig gezicht en was bijna even bruin verbrand door de woestijnzon als Abba zelf.

Pas veel later hoorde Abba tot zijn stomme verbazing dat de commandant tot de koninklijke familie behoorde, maar zelf zou hij je dat nooit vertellen. Hij was een soldaat onder al die andere soldaten en voor zover dat mogelijk was bij zo'n hooggeplaatst iemand was hij erg gezien. Niemand sprak ook maar enig kwaad van hem.

Echter wel over de schrijvers. Het leek wel of iedere soldaat die het schip kwam bezoeken zijn gal over die schrijvers wilde

spuwen. Het waren bijna allemaal Egyptenaren en daarom bij voorbaat al veracht door de Nubiërs. Ze schepten er enorm plezier in om al hun schelmenstreken op te sommen en die nog eens lekker aan te dikken.

'Geloof nou alsjeblieft niet alles wat ze je vertellen,' waarschuwde Ptah-hotep. 'Natuurlijk zitten er knoeiers onder, maar de meesten zijn heus wel eerlijk, dat zul je merken.'

'Hmm,' zei Abba die het maar half geloofde, zo'n indruk hadden die verhalen op hem gemaakt. 'Egyptenaren . . .'

'Vergeet je niet een beetje dat je zelf ook een Egyptenaar bent?' vroeg Ptah-hotep. 'Jij bent ook een onderdaan van de Twee Landen, beste Abba.'

Dat viel niet te ontkennen, maar daar dacht Abba liever niet aan. Hij was een Nubiër en Ptah-hotep was een Nubiër en daaraan viel niet te tornen. Het leek wel of Ptah-hotep in zijn hoofd kon kijken. 'De schrijver van de tempelbouw is óók een Egyptenaar,' zei hij alleen maar en daarmee hād hij Abba, want die vond de schrijver een geweldige vent, goudeerlijk en een harde werker, alle luxe van zijn levensstijl ten spijt.

Die avond was er een geweldig feestmaal in het fort in de kamers van de commandant. Zo iets had Abba nog nooit meegemaakt. De heerlijkste spijzen kwamen op tafel. Er was bier in overvloed en er waren een paar mooie donkere meisjes om voor hen te dansen en muziek te maken. Toen het feest was afgelopen, waren ze allemaal zo dronken dat ze maar in het fort bleven slapen, omdat de commandant hen niet terug wilde laten gaan naar het schip.

'Jullie komen nooit heelhuids over die loopplank,' zei hij lachend, toen hij hen beiden neerduwde op een mooie mat op een verguld houten bed in een koele ruime kamer.

De daaropvolgende dagen hadden ze het zo druk dat ze 's avonds dolblij waren als ze na het eten in die kamer – die

nu de hunne was – konden neervallen om alleen maar te slapen. Ze ontdekten inderdaad knoeierijen, maar minder dan ze volgens de verhalen hadden moeten ontdekken. Zelfs de stapels goud waren goud tot de bodem. Alles wat geteld was, ging meteen aan boord en een sterke wacht van soldaten zorgde ervoor dat er niemand op het schip kwam die er niets te maken had. De meeste matrozen sliepen aan de wal in het dorp, dat achter het fort lag. Voor hen was het een lekker rustige tijd, want alleen de soldaten mochten de getelde schatten aan boord brengen.

‘Wanneer gaan we nou eens naar die leeuwen kijken en waar zitten die eigenlijk?’ vroeg Abba op een avond.

‘Morgen,’ zei Ptah-hotep. ‘Dat had ik je net willen vertellen. Morgen is onze vrije tiende dag en Ramses heeft beloofd ons erheen te brengen. Dat wordt wat joh! We gaan met strijd-wagens!’

Abba schoot overeind. ‘Ben je nou helemaal?’ riep hij uit. ‘Met strijd-wagens? Ik weet niet eens hoe zo’n ding er uitziet en hoe je ermee rijdt.’

Ptah-hotep lachte. ‘Heb jij al eens een paard gezien?’

‘Een paard? Natuurlijk niet, hoe zou ik. Zeg, wou jij beweren dat ze hier paarden hebben?’

‘Natuurlijk,’ zei Ptah-hotep. ‘Ja ik heb er zelf natuurlijk ook nooit één gezien, behalve op reliëfs en zo, maar ze hebben hier een behoorlijk aantal strijd-wagens en daar kun je geen ezels voor spannen.’

‘Paarden,’ verzuchtte Abba nog eens. ‘Allemachtig, je beleeft hier wel wat, zeg!’

‘Zo is het,’ zei Ptah-hotep, ‘en omdat het morgen een opwindende dag zal worden, ga ik maffen.’ Hij draaide zich om en sliep bijna meteen in.

7 De leeuwentuin

Op de binnenplaats van het fort stonden die ochtend drie strijdagens klaar toen ze naar buiten kwamen. Abba hapte naar adem. Bij de goden, moesten ze dáár op rijden? Het waren heel eenvoudige wagens met opvallend grote wielen. En voor iedere wagen stonden twee van die beroemde Syrische hengsten, die het leger in gebruik had. Ze krabden met hun hoeven over de stenen, wierpen hun hoofd in de lucht en briesten zo hard dat Abba niet dichterbij durfde te komen. Naast iedere wagen stond een soldaat klaar, de teugels losjes in de hand.

'Kunnen ze die grote beesten aan?' vroeg Abba nogal benauwd. Ook Ptah-hotep keek met weinig vertrouwen naar de drie wagens. Van een ervan wapperde de koninklijke standaard, dus die zou wel van Ramses zijn. Hij kwam net achter hen staan en wenste hun goedemorgen. 'Klaar voor de start?' vroeg hij een beetje spottend en Abba en Ptah-hotep knikten en werden wit om hun neus. Ramses keek om zich heen. 'Waar is Hond? Gaat Hond niet mee? Roep hem eens Abba.' Ramses was dol op Abba's trouwe vriend en Hond mocht de koninklijke commandant erg graag. Die stoeide met hem op een heel wat hardhandiger manier dan Abba deed en dat vond Hond geweldig.

'Hond? Maar waarvoor?' vroeg Abba verbaasd.

'Dat is weer een nieuwe ervaring voor hem,' zei Ramses. 'Laat hem maar meelopen. Dat kan hij toch zeker wel? Ik wil wel eens zien waartoe hij in staat is.'

Abba liet een schel gefluit horen waarop Hond kwam aanstormen. Hij keek eerst wantrouwig naar de wagens en vooral naar de paarden. Daarna ging hij naast Abba zitten.

'Abba, jij neemt deze wagen,' zei Ramses. 'Laat Hond rechts ervan lopen. Hij zal gauw genoeg begrijpen waar het om begonnen is. Je menner staat rechts van jou en jij gaat naast hem staan; zo ja, en nu houd je je heel goed vast aan die rand voor je. Druk je voeten stevig tegen de bodem, dan voel je het schokken minder.'

Abba was met een grote stap op de wagen gaan staan en klemde nu de rand van de romp beet. Zijn menner was een klein, maar pezig mannetje. Abba vond dat hij de teugels schandelijk onverschillig vasthield, vooral omdat die twee hengsten telkens voor- en achteruit stapten. Dan schokte de wagen alarmerend heen en weer.

Ptah-hotep stond ook al op zijn wagen en keek nog benauwder dan Abba. Maar nu sprong Ramses op de zijne, greep de teugels van de paardeknecht en meteen ging zijn wagen er als de wind vandoor. Abba voelde zich misselijk worden bij het gezicht alleen al! Toen ook zijn wagen op gang kwam, met een harde ruk vooruit en met een gehobbel over de keien en gruis dat hem zijn handgreep nog steviger deed beetgrijpen, werd dat nog erger. Toen Hond zijn baas op die manier zag ontvoeren, gaf hij een grauw en meteen was hij naast de wagen, klaar om de hengst in zijn benen te happen als die gevaarlijk zou blijken voor zijn baas. Het gaf even een hele consternatie, want de hengst schrok, hinnikte vervaarlijk en begon te steigeren, waarop de menner vloekte zoals alleen een soldaat dat kan. Abba riep Hond kalmerend toe en wees met een benauwd losgelaten hand achter zich. Dat ook nog! Maar door de herrie vergat hij zijn misselijkheid en toen hij nog een paar keer had gewezen, leek Hond het te begrijpen.

Hij ging rechts achter de wagen lopen met de prachtige gelijkmatige gang van de raszuivere saloeki.

En daar gingen ze! Ramses voorop, half over zijn wagen naar voren leunend en zijn paarden aanzettend met felle kreten. Zo nu en dan keek hij om naar de twee vrienden en lachte. Zijn witte tanden flitsten in zijn bruine gezicht en zijn eenvoudige witte schort trok strak om zijn sterke benen door de wind. Abba voelde ineens hoe hij ritmisch moest meeveren op de gang van de wagen. Hij trapte zijn sandalen uit, nu stond hij steviger. Hij vond gelijk met Ptah-hotep het evenwicht en toen ze elkaar even aankeken lachten ze beiden. Het was . . . ja het was iets geweldigs! Iets dat je gewoon wild maakte, die snelle vaart achter die twee prachtige bruine paarden dwars door de gele woestijn.

Een weg was er niet, wel flauwe en soms verwaaide sporen van mensen en dieren, en die volgde Ramses. Na een paar uur leek het of ze er waren. In de verte dook een lange donkere lijn op die scherp afstak tegen het gele stuifzand dat er tegenaan lag. Toen ze dichterbij kwamen, werd de streep een geweldig hoge muur, die zich eindeloos ver naar links en rechts uitstreckte. Abba en Ptah-hotep hadden zich al afgevraagd hoe je je in godesnaam een 'leeuwentuin' moest voorstellen, maar even later werd dit raadsel opgelost. Ze stopten aan de voet van de muur die even hoog was als een tempelmuur. Een trap voerde erlangs omhoog. Ramses sprong van zijn nog rijdende wagen, keek even of de prachtig getrainde paarden stil bleven staan en holde toen met grote sprongen langs de trap omhoog. Abba en Ptah-hotep volgden hem zo sportief mogelijk. Ze waren gewend aan rennen door de woestijn, maar zo'n trap was wel iets anders. Ze hadden dan ook alle moeite om niet te hijgen toen ze boven op de muur aankwamen.

Voor hen lag een door de reusachtige muur omgeven stuk woestijn, waar stekelige planten groeiden en een paar magere bomen. Rotsblokken lagen overal verspreid. Een eindje verderop stond een wachthuisje van tichels op de meters brede bovenkant van de muur en daar liep Ramses heen. Er kwam een man uit, die zijn hand boven de ogen hield om te zien wie er aankwam, waarna hij in snelle vaart naar hen toe kwam. Hij begroette Ramses met de diepste eerbied.

'Dit is een van de bewakers,' zei Ramses. 'Hij is ook een goede jager en vangt het wild voor de leeuwen.'

'Waar zitten die?' vroeg Abba die vergeefs rondkeek. Ramses lachte. 'Zoek maar,' zei hij. 'Ik zie er zó al vier.' Met de geoefende ogen van een jager begonnen Abba en Ptah-hotep rond te kijken naar dieren die ze van naam kenden, maar nooit hadden gezien. Geen minuut later zagen ze allebei tegelijk drie zandkleurige leeuwen, die bijna onzichtbaar in de schaduw lagen bij een grote rotspartij.

'Hoeveel zitten er hier in totaal?' vroeg Abba.

'Er moeten er een stuk of vijftig zijn,' zei Ramses, die even scherp rondtuurde. 'Meestal zie je er veel meer tegelijk. Vreemd is dat!'

Naast hem keek de waker hem snel aan en sloeg toen de ogen neer. Langzaam begon hij naar zijn huisje terug te slenteren. Maar een arm schoot uit en een ijzeren vuist greep zijn bovenarm. 'En waarom loop jij weg?' vroeg Ramses met zachte, dreigende stem.

De man bleef roerloos staan. Scherp keek Ramses hem aan. Toen staarde hij naar de leeuwen die zichtbaar waren. 'Hoeveel leeuwen zitten er in de tuin?' vroeg hij.

Er verschenen zweetdruppels op het voorhoofd van de waker. 'Heel veel, heer,' zei hij.

'Wat is veel?' vroeg Ramses. 'Noem jij vier leeuwen soms veel?'

Wat gebeurt er hier? Waar zit de rest?

'Overall heer,' zei de waker snel. 'Mogelijk daarginds, aan de andere kant van de tuin. Je ziet ze lang niet altijd allemaal.'

'Nee, dat blijkt,' zei Ramses sarcastisch. 'Kom jij maar eens mee mannetje. We gaan de hele muur rondlopen en jij gaat voorop.' Hij duwde de man voor zich uit. Die leek nauwelijks meer op zijn benen te kunnen staan van angst, maar hij ging op weg met het drietal achter zich aan. Toen ze de tuin rond waren geweest, hadden ze precies eenendertig leeuwen geteld en daar was geen enkel jong dier bij.

Naast Ramses was de waker neergeknield met zijn hoofd in het stof en hield zich doodstil. Ramses stond op hem neer te kijken en zijn gezicht stond strak. 'Twintig leeuwen weg,' zei hij langzaam. Hij gaf de man een lichte schop. 'Twintig leeuwen die het eigendom zijn van farao Ramses, hem zij leven, gezondheid, kracht.'

De man kermde en kroop in elkaar. 'Leeuwen die het eigendom zijn van mijn oom,' herhaalde Ramses die er nog een schepje bovenop deed. De man leek te sterven van angst.

'Waar zijn die leeuwen?' snauwde Ramses. Nu gaf hij de man een echte trap. 'Smeerlap die je bent! Wat heb je ermee gedaan? Zijn ze dood?'

'Nee, heer, nee, heer, niet dood!' zei de man snel.

'Waar zijn ze dan?' Er volgde een lange stilte.

'Ik zou je aanraden de waarheid te vertellen,' zei Ramses dreigend. 'Want anders . . .'

De man mompelde iets.

'Wat zeg je?'

'Verkocht, heer . . .'

'Verkocht? Bij de goden, verkocht zegt die schoft! Leeuwen van mijn oom heeft hij verkocht! Aan wie?'

'Aan . . . aan de Zandbewoners, heer.'

'Aan de Zandbewoners? En hoe heb je dat gedaan? En wat heeft dat gespuis gedaan met de koninklijke leeuwen?'

'We . . . we hebben ze . . . in netten gevangen,' zei de man. 'De kleintjes. En daarna werden ze meegenomen. Het waren heel jonge dieren, ze konden nog niets doen.'

'En waar zitten ze nu? Vooruit, vertel op.'

'Dat weet ik echt niet, heer. De Zandbewoners namen de beesten mee.'

'Leugens,' barstte Ramses los. 'Jij weet best waar die dieren naar toe zijn. Net of ze jou dat niet verteld zullen hebben! En hoeveel heb jij ervoor gekregen, hè? Want je hebt toch zeker niet voor niets die leeuwen laten vangen.'

De man mompelde weer iets.

'Spreek op!' snauwde Ramses.

'Ik kreeg niets, heer, echt niet, geloof me.'

'Dan ben je nog groter idioot dan ik dacht. En bovendien liég je. Zeg op, hoe is het gegaan?'

'Ze . . . ze wisten iets van me, heer . . .'

'Wat?'

De man zweeg.

'Wat?' herhaalde Ramses.

Er leek in de man iets te breken. Met een hoge jammerende stem begon hij ineens te praten en de woorden rolden uit zijn mond zodat hij erover struikelde. Hij vertelde hoe hij een jaar of twee geleden iets uit de pakhuizen had gestolen en daarbij was betrapt. Voor straf werd hij naar de Leeuwentuin gestuurd, waar hij betrekkelijk weinig kwaad kon en ook omdat hij een goede jager was. Zijn opperman had niets van de diefstal aan de commandant verteld. Die hoorde het nu dus voor het eerst. Maar die opperman had een deel van de gestolen goederen in zijn eigen zak gestoken. En hij niet alleen. Er was een kleine dievenbende onder de lui die in de pak-

huizen werkten en dat verklaarde waarom de cijfers vaak niet klopten. Maar de Zandbewoners, die over hun hele lichaam oren leken te bezitten, waren erachter gekomen en sindsdien hadden ze het stel dieven goud afgeperst. Dat kon gemakkelijk want die deden natuurlijk geen mond open na de dreigementen van die gevreesde woestijnbewoners, die op gezette tijden hun aandeel in de winst kwamen halen. Een deel van die winst, of liever buit, waren de jonge leeuwtjes geweest die ze voor duur geld hadden verkocht aan heren, die zo rijk waren dat ze er een dierenpark op na konden houden. Vijf van die leeuwtjes waren naar Thebe verhuisd en zeven van de twintig waren doodgegaan tijdens de trektocht door de woestijn, want die Zandbewoners hadden natuurlijk geen idee hoe je met jonge leeuwen moest omspringen. Ze stonden paf over dat verhaal. En ze zaten er danig mee wat ze nu moesten doen. Ze konden de man natuurlijk meenemen naar het fort, maar dan bleven de leeuwen onverzorgd achter en kregen geen eten meer. Ze gingen met hun drieën wat terzijde om te overleggen. Abba meende dat ze de man hier rustig konden laten, want waar kon hij heen vluchten? Van de Zandbewoners hoefde hij geen hulp te verwachten nu de diefstal bekend was. De man zou in de woestijn kunnen blijven jagen en zo vlees voor de leeuwen bemachtigen. Naar het fort kon hij niet vluchten want daar kenden ze hem. Als Ramses, Ptah-hotep en Abba nu gewoon teruggingen naar het fort, een groepje soldaten op pad stuurden om de bewaker gevangen te zetten en verder voor de leeuwen te zorgen, leek de zaak opgelost.

Ramses knikte langzaam. 'Er zit niet veel anders op,' zei hij langzaam, 'maar toch . . .'

Ptah-hotep zei ineens: 'Abba, jij blijft hier met Hond om op die vent te passen. Je kunt hem in zijn huisje opsluiten en

dan ga jij met Hond jagen voor de leeuwen. Er moet hier wild genoeg zitten met al die begroeiing. En dan komen wij je later zo snel mogelijk aflossen.'

Ramses knikte. 'Dat is een uitstekend plan. Doe je het Abba?' 'Natuurlijk,' zei Abba. 'Met Hond hier klaren we samen dat werkje wel.'

'Dan gaan wij meteen terug,' zei Ramses. 'Kom mee Ptah,' en hij begon de trap af te hollen. Snel liep Ptah-hotep achter hem aan naar de strijdswagen. De wagen van Abba ging leeg mee terug. Staande op de hoge muur zag Abba hen in een gele stofwolk verdwijnen.

8 *De zandbewoners komen!*

Tegen de schemering zag Abba, die samen met Hond op de muur zat rond te kijken, ineens ver weg een rij bewegende stippen in de woestijn. Wat kon dat nou zijn? Hij stond op en tuurde scherp. Naast hem kwam Hond ook overeind en tuurde mee. Abba hoorde hem diep in zijn keel zacht grommen. 'Wat is er ouwe jongen? Wat zie je? Wild?'

Maar Hond gedroeg zich niet op de wijze waarop hij gewoonlijk op wild reageerde. Langzaam gingen zijn nekharen overeind staan. 'Geen wild dus,' zei Abba en hij tuurde nog scherper. Maar wat dan wel? Bij Amon, zou je niet zeggen dat dat daarginds mensen waren? Maar dan geen keurige veedrijvers, want die kende Hond, omdat hij zelf een hond van veedrijvers was geweest . . . Zandbewoners dus . . . concludeerde Abba. En verdraaid véél Zandbewoners. En ik zit hier op die muur en als ze hierlangs komen . . .

Maar vreemd genoeg kwamen ze niet naar de Leeuwentuin, maar trokken weg in de richting van de Nijl. Even later gingen ze schuil achter een hemelhoog zandduin en daarna bleven ze onzichtbaar.

Abba liet zich weer op de muur neerzakken en even later kwam ook Hond naast hem liggen. Maar de gedachte aan die enorm grote groep nomaden liet Abba niet los. Het was een grotere groep dan hij ooit bij elkaar had gezien en dat liet hem niet met rust. Waar zijn ze op uit? peinsde hij. Met een schok kwam hij ineens overeind. Een aanval! Ze gaan natuurlijk een aanval ondernemen. Op het dorp? Of op het fort zelf? En

ik zit hier en kan niets doen en niemand waarschuwen. Hoewel . . . Zijn blik viel op Hond. Tenzij ik jou terugstuur naar het fort met een waarschuwing aan je halsband. Hij knipte met zijn vingers. Natuurlijk, dat wás het. Hond liep letterlijk als de wind en in ieder geval heel wat harder dan de Zandbewoners met hun rij- en lastezels.

Abba grabbelde om zich heen tot hij een redelijk blanke steenscherf vond in het metselwerk van de muur. Bij het huisje van de waker vond hij roet van het kookvuur. Dat maakte hij aan met spuug en zo kreeg hij een klungelig, maar toch niet gek soort 'inkt'. En met veel moeite en een rietstengel die hij uit het dak van het huisje trok, tekende hij op de scherf een wat rare Zandbewoner, maar je kon toch zien waar het om ging. Toen voegde hij er het teken voor 'honderden' aan toe. Zo was het wel duidelijk. Hij scheurde een reep van zijn linnen schort en bevestigde daarmee de scherf aan de binnenkant van Hond's mooie handbrede leren halsband. Hond keek doodverontwaardigd. Die scherpe scherf zou heus wel niet lekker aanvoelen, maar het kon nu eenmaal niet anders.

Met Hond samen ging hij de trap af en daar duwde hij hem met zijn neus op het spoor van de strijdwegens, terwijl hij steeds in de verte wees. Het duurde drie minuten eer Hond snapte wat er van hem gevraagd werd, maar toen gingen zijn oren omhoog staan en zijn staart werd stijf. Aarzelend zette hij één poot vooruit. Abba gaf hem nog een duwtje en wees in de verte. 'Daarheen Hond, daarheen! Naar Ramses,' voegde hij er nog aan toe.

Op het horen van die naam keek Hond hem even aan, deed een stapje in de goede richting, nog één . . . en daar ging hij als een pijl uit een boog, regelrecht in de richting van het fort.

Abba keek hem na tot hij zelfs het stofwolkje niet meer zag

en ging weer op de muur zitten. Nu kon hij alleen nog maar wachten. Hij had de speer van de waker naast zich neergelegd om op alles te zijn voorbereid, al had hij de boef van een waker gekneveld en in zijn huisje gelegd.

Intussen holde Hond door de woestijn met die hinderlijke scherf om zijn nek. Een paar keer ging hij zitten om eraan te krabben, maar dat hielp niet. Abba had hem heel goed vastgebonden. Hond hield pas stil toen hij tussen hemzelf en het fort op een groep Zandbewoners stootte, die dezelfde kant uitging als hij. Hij ging meteen liggen en werd in de schemering onzichtbaar tegen het zand, dat de kleur van zijn pels had. Met zijn scherpe ogen volgde hij de groep mannen tot ze voorbij waren. Toen ging hij weer op weg, maar nu langzaam en voorzichtig. Hij sloop de stoet voorbij zonder gezien te worden.

Voor Hond uit rees nu de enorme donkere massa van het fort tegen de hemel op en iets verderop glinsterde de Nijl in het laatste restje licht. Regelrecht rende Hond naar de grote poort aan de landzijde en net toen de reusachtige deuren werden dichtgedraaid, glipte hij door het nauwe spleetje en ging hij hijgend bij de poortwachter zitten.

Die keek stomverbaasd naar het vermoeide dier. 'Hond?' zei hij, want ze kenden allemaal de mooie hond van Abba. Iedere dag ging hij immers de poort uit voor een privé-wandelingetje door de woestijn, waar hij veel hondezaakjes had te regelen. 'Wat is er met jou, Hond? Je bent doodop.'

Hond hijgde en kwispelde even. De poortwachter duwde de deuren nu helemaal dicht en legde de zware sluitbalk in de bronzen haken. Toen draaide hij zich om en bekeek Hond eens goed. Hij was ten slotte zelf soldaat geweest eer hij door een wond mank en dus ongeschikt voor krijgsdienst was geworden, maar de zo verantwoordelijke baan van poortwachter

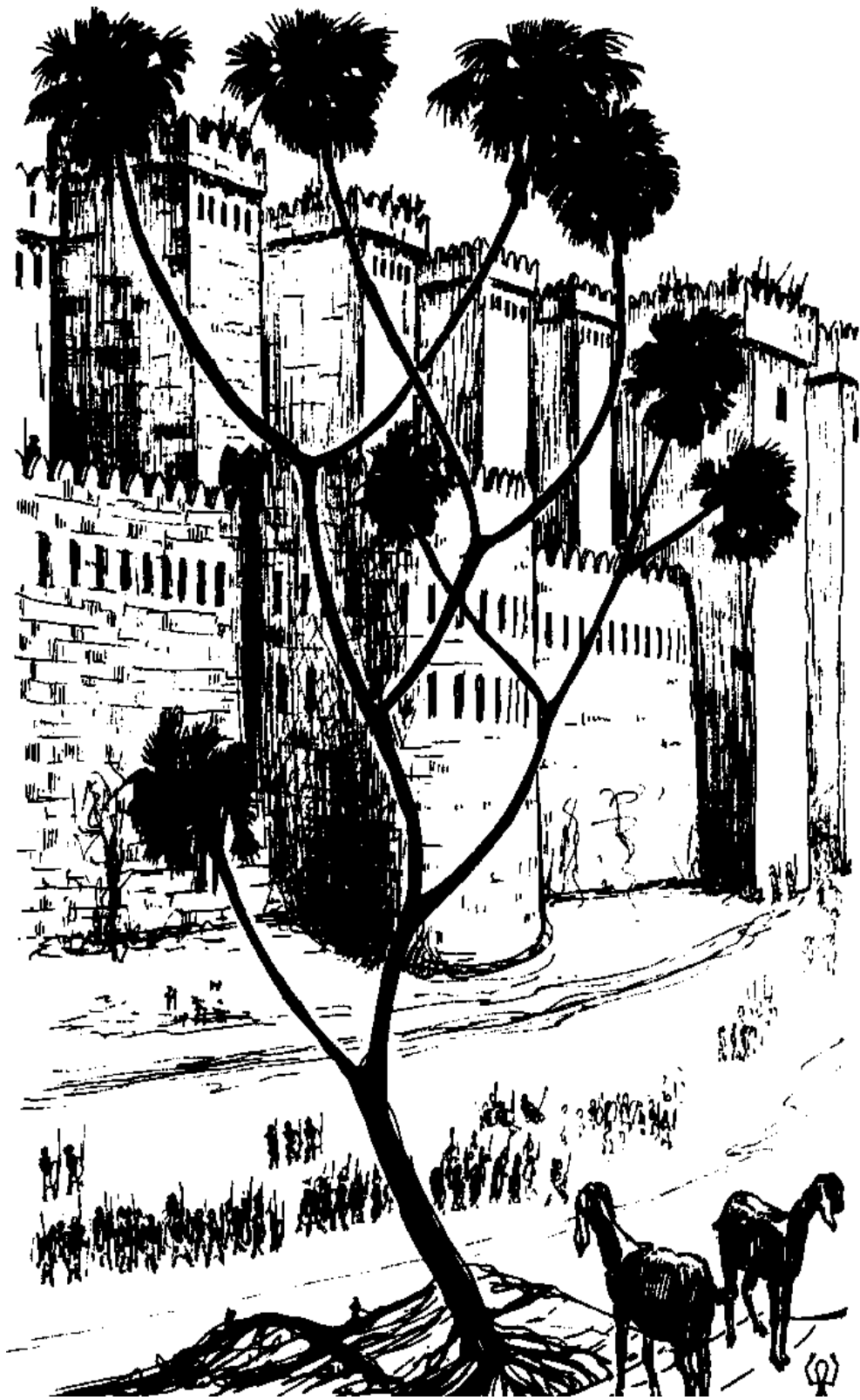
in een belangrijk fort kon hij gemakkelijk aan. Alles wat niet normaal was, moest de poortwachter melden en met Hond was er iets aan de hand, dat voelde je met je tenen. Hij boog zich over het dier heen en bekeek hem eens goed. Geen wonden? Nee niets van te zien. Hond strekte zijn kop omhoog om zijn hand te likken en daardoor werd de bobbel onder zijn halsband zichtbaar. 'Hela, wat is dat?' riep de poortwachter uit.

Hij strekte zijn hand naar de halsband uit, maar Hond gromde en hij liet zijn hand dus weer zakken. 'Mag ik er niet aankomen? Maar wat dan? Zal ik je naar iemand toe brengen? Maar naar wie? Naar commandant Ramses misschien?' Daar lachte hij zelf een beetje om, maar Hond sloeg met zijn staart op de grond en keek hem aan. 'Of zullen we naar Ptah-hotep gaan?' Toen Hond die naam hoorde, sprong hij overeind en gaf een blaf. Samen liepen ze regelrecht naar Ptah-hoteps kamer en toen Hond zag waar ze heen gingen, liet hij de poortwachter staan en holde erop af.

Hond en de poortwachter vonden Ptah-hotep samen met Ramses op het terras voor de kamer, waar ze bier dronken en de toestand van de leeuwentuin bespraken. Toen de bestofte Hond ineens het terras opstoot, stond Ptah-hotep eerst verbaasd en toen ongerust op. 'Hond? Waar kom jij vandaan? Bij Ptah, er is iets heel erg mis met je baas!'

Ramses kwam snel naast hem staan, samen bekeken ze Hond en zagen de bobbel aan zijn halsband. Gewillig liet hij toe dat Ptah-hotep de bobbel betastte, zijn hand tussen hals en halsband stak en de linnen lap losmaakte. Bij het licht van een olielamp bekeken beide mannen de scherf.

'Ja dat is een tekening van Abba,' zei Ptah-hotep. 'En dat teken voor honderd is ook van hem, daar vergist hij zich altijd weer in. Maar dat ventje? Wat wil hij daarmee zeggen?' Hij

draaide de scherf een paar keer tussen zijn vingers rond en dacht na. Opeens vroeg Ramses: 'Zou hij een Zandbewoner getekend hebben?'

'Natuurlijk!' zei Ptah-hotep. 'Dat is het. Een Zandbewoner, of liever honderd Zandbewoners. Of honderden? Hij vergeet altijd weer het teken in meervoud te schrijven. Maar wat dan? Zijn die Zandbewoners op weg naar de Leeuwentuin? Maar dan moeten we meteen naar Abba toe, want dat gaat natuurlijk mis.'

'Wacht eens even,' zei Ramses. 'Waarom zouden ze naar de Leeuwentuin gaan? Er zijn immers op het ogenblik geen jonge leeuwen. Aan de volwassen beesten beginnen ze heus niet. Ze hebben er dus niets te zoeken. Nee Ptah-hotep, ze zijn natuurlijk op weg hierheen. Abba heeft hen gezien en wil ons waarschuwen. Bij Amon, ze weten wat hier voor buit ligt opgeslagen!'

Ramses schoot in zijn sandalen en holde naar de trap die van het terras naar de binnenplaats voerde. Tegelijk floot hij hard en schel om zoveel mogelijk mensen te waarschuwen. Op de binnenplaats hing een grote trom, die ze als alarmsignaal gebruikten en daar gaf hij een paar donderende slagen op.

Het leek of er een mierennest verstoord werd. Uit alle hoeken en gaten kwamen mensen te voorschijn en iedere soldaat greep zijn wapens zoals hem geleerd was. Geen drie minuten later stond de hele omgang langs de bovenrand van het fort vol soldaten, die in het duister tuurden waar echter niets te zien viel. Binnen het fort waren ze ten slotte veilig genoeg. Geen Zandbewoner die die ontzaglijke muren kon beklimmen. De cederhouten poortdeuren hadden al tientallen aanvallen weerstaan. Maar buiten het fort was het een andere zaak. Daar

Het enorme fort in het zuiden

lagen de kaden, de pakhuizen, de schepen. Daar lag het dorp met de gezinnen van de soldaten en van al die mensen die werkten in de pakhuizen. Ze hadden wel licht bewapende soldaten als bewaking, maar die waren geen partij voor de Zandbewoners.

Voorlopig gebeurde er nog niets. Als de Zandbewoners er al waren dan hielden ze zich stil. Ze zouden wel op het daglicht wachten. Als regel vielen ze aan als het eerste licht de wereld grijs en een beetje zichtbaar maakte. Dan waren de mensen nog slaperig en op niets voorbereid. Het zou wel een tegenslag voor ze zijn dat er in het fort alarm was gemaakt, want nu was het verrassingselement uit de aanval verdwenen.

Bij dageraad werd het de mensen van het fort duidelijk dat het een zware aanval zou worden, zo een hadden ze nog nooit eerder moeten afslaan. Zo ver je zien kon, lagen er stippels op het zand. Dat waren Zandbewoners, die veilig buiten het bereik van de pijlen bleven. Er waren zelfs maar weinig geworpen speren die zo'n afstand konden afleggen.

Maar in het dorp was het een andere zaak, daar waren ze al binnen gedrongen, wat bleek uit het gegil van vrouwen en kinderen. Ramses stond zich te verbijten van ergernis. Niets kon hij voor het dorp doen, want het lag te ver om door hun wapens bereikt te worden. Hoe vaak had hij daar al niet tegen geprotesteerd? Maar de mensen hadden daar hun landjes, waar ze groente verbouwden, en die gaven ze niet licht op om dichterbij het fort te komen wonen.

Ook op de kaden verdwenen Zandbewoners. In het duister hadden ze zich van een schip meester gemaakt. Een paar gedode matrozen dreven weg op de stroom, maar de Zandbewoners waren uit het zicht op de bodem van de schepen, die ze in het duister al hadden geplunderd.

Van een der pakhuizen was de deur ingeslagen en de geluiden

daarbinnen verrieden hoe ze er huishielden. Een dode waker lag half in en half uit de deur. Ptah-hotep die met Ramses op de omwalling stond, begreep dat het hier om een regelrechte oorlog ging en niet om zo maar een aanval. De rillingen liepen hem over de rug. Zou het fort de aanval kunnen afslaan? Het was wel waarschijnlijk, want voor zover hij wist was het fort in de drie eeuwen van zijn bestaan nog nooit ingenomen. En Ramses leek vol vertrouwen, al maakte hij zich zorgen over Abba en de mensen buiten het fort.

In de loop van de twee volgende dagen hadden de Zandbewoners het geweldig druk. Er was een ezelkaravaan aangekomen, die kennelijk de geroofde schatten moest afvoeren want alle dieren droegen twee grote manden over hun rug, maar die manden vullen was een tweede. Vanuit het fort maakten de soldaten hen dat bijna onmogelijk met de keien uit hun slingers en de lange pijlen met bronzen punten, die ze trefzeker afschoten met de beroemde grote Egyptische bogen. Aan de andere kant moesten ze zuinig zijn met wapens, want iedere geslingerde speer en afgeschoten pijl kon niemand ooit terugkrijgen. De Zandbewoners maakten er zich meteen meester van en naarmate de bewapening van het fort afnam, werd die van de Zandbewoners steeds groter.

Uit het dorp klonk geen enkel geluid meer. Waren ze daar allemaal dood? Ramses wist wat die stilte beduidde. De nog levende mensen waren in hun huizen opgesloten om later te worden weggevoerd voor de verkoop als slaaf ergens ver weg. Niemand had hen kunnen bereiken om te helpen, omdat de grote poort van het fort gesloten bleef, want zo'n risico nam niemand.

De derde nacht gebeurde er bijna een ramp. Ptah-hotep liep veel later dan normaal door het fort naar de grote poort, waar Hond een prettig onderdak had gevonden als waakhond en

kameraad van de poortwachter. Ptah-hotep wilde hem een flink stuk vlees brengen om hem op krachten te houden. Wat Ptah-hotep echter niet wist, was dat de poortwachter op dat ogenblik met Hond de ronde deed op de hoge omwallingsmuur. Zonder enige opzet liep Ptah-hotep in de donkere schaduw aan de voet van de muur en hij was bijna bij de cederhouten deuren toen hij uit die richting geluid hoorde en meende iets te zien bewegen. Hij wilde de naam van de poortwachter roepen toen hij nog net op tijd zijn mond hield. Er was iets in de steelse beweging bij de poort dat hem waarschuwde. Snel deed hij de witte schort af die hem zou kunnen verraden en met zijn naakte donkere lichaam gleed hij naar de poort, waar hij achter een uitstekende zijmuur bleef staan kijken.

Er gebeurde daar iets! Hij hoorde het zachte geknars van hout en zag even een bewegende glinstering. Meteen wist hij wat het was: verraad! Iemand was daar bezig de sluitbalk uit de haken te lichten om de poort te kunnen openen voor de aanvallers. Hij gaf een luide schreeuw om andere mensen te waarschuwen en hij was met één grote sprong bij de poort.

Te laat! Hij hoorde de sluitbalk met een bons op de grond vallen en snelle blote voeten die ijlings vluchtten. Hij had geen keus. Hij moest de sluitbalk meteen op zijn plaats leggen eer die lui daarbuiten konden binnendringen door de nu losse deuren. De verrader was gevlucht maar hij bevond zich *in* het fort en kon dus niet weg. Hij worstelde wanhopig om de zware balk weer op zijn plaats te krijgen, toen er een gewapende soldaat toeschoot, zijn speer neerwierp en het andere eind van de balk optilde. Samen legden ze die op zijn plaats. Hijgend leunden de soldaat en Ptah-hotep tegen de muur om te bekomen van die zware klus.

Van de hoge trap tegen de omwallingsmuur kwam de poort-

wachter met Hond naar beneden. Hij had daarboven iets gehoord en belandde nu regelrecht in de armen van de woedende soldaat, die hem zonder iets te zeggen een geweldig pak slaag begon te geven. Ptah-hotep kwam tussenbeiden, maar liep zelf ook een paar meppen op. Het was een hele consternatie.

Op de grond lag de ongelukkige poortwachter en de soldaat, die Ptah-hotep trachtte vast te houden, stond nu te razen en te tieren. 'Stommeling!' riep hij uit. 'Ellendeling! Bewaak je zo de poort? Dat kost je je leven. Ik ga meteen naar de commandant, daar kun je donder op zeggen.' En hij greep de poortwachter bij zijn arm, trok hem overeind en sleepte hem mee in de richting van Ramses' huis.

Ptah-hotep lette er niet eens op. Hij keek naar Hond. Die liep druk te snuffelen bij de poort, gromde even en stak toen zijn kop omhoog naar de sluitbalk. Hij zette zijn poten tegen de deuren en snuffelde nog eens. Weer gromde hij, maar nu wat harder en daardoor wist Ptah-hotep dat er hier iets bijzonders aan de hand was. 'Wat is het Hond?' vroeg hij. Toen kreeg hij ineens een idee. 'Bij Ptah, jij kent de verrader! Ik geloof het vast. Een verrader die jij niet mag, anders gromde je niet zo.' Hond keek even om, kwispelde en begon weer te snuffelen.

'Je kunt veel, maar praten kun je niet en dat is verrekt jammer,' mompelde Ptah-hotep. 'Want jij weet om wie het gaat.' En ineens schoot hem een naam te binnen. Er was een man die Hond zo onrustig kon maken en dat was Seti! Nee, hij was toch niet helemaal de enige, want er waren er meer die Hond wel eens pestten, wat dan met een grom en een grauw werd beantwoord, maar verder kwam het niet. Er was ook eigenlijk niet het minste bewijs dat Seti hier geweest zou zijn, maar Ptah-hotep besloot er toch maar eens met Ramses over te spreken.

Ramses geloofde het maar half toen Ptah-hotep met zijn verhaal bij hem kwam. 'Je hebt geen enkel bewijs,' zei hij verstandig. 'En ik ken Seti al een hele tijd. Het is geen aangenaam mens, dat ben ik volmaakt met je eens, maar hij is een goed soldaat. Hij is hier al minstens zes keer geweest en we hebben nooit gemerkt dat hij onbetrouwbaar was.'

Daar was geen antwoord op, maar Ptah-hotep hield er zo zijn eigen ideeën op na over het doen en laten van Seti. Je kon het ook anders uitleggen, namelijk . . . dat hij nog nooit ergens op betrappt was.

'Ik zou hem toch maar in de gaten houden,' begon hij langzaam.

'Allicht,' zei Ramses. 'Dat hoef jij mij niet te vertellen, want ik ben hier al tien jaar commandant.' Zijn stem klonk ijskoud en tot zijn schrik bemerkte Ptah-hotep dat hij hem diep beledigd had met zijn goede raad.

Snel stond hij op en maakte een diepe buiging. 'Ik vraag de koninklijke commandant van het fort om vergeving voor mijn opmerking,' zei hij heel stijf en vormelijk en boog nog eens. 'Ik veroorloofde mij te veel vrijheden.'

'Dat deed je zeker,' zei Ramses met nog steeds die ijskoude stem.

'Mag ik me terugtrekken, heer?' vroeg de buigende Ptah-hotep voorzichtig. Een neef van de farao – hem zij leven, gezondheid, kracht – zo te hebben beledigd! Wat een onvergeeflijke, nee wat een misdadige stommiteit! Hoe moest dit aflopen? Nu zag hij ineens weer de afgrond diepe kloof die gaapte tussen hem, een gewone burger en de commandant die hoorde tot een huis waarvan het hoofd een god op aarde was. Hoe had hij dat kunnen vergeten?

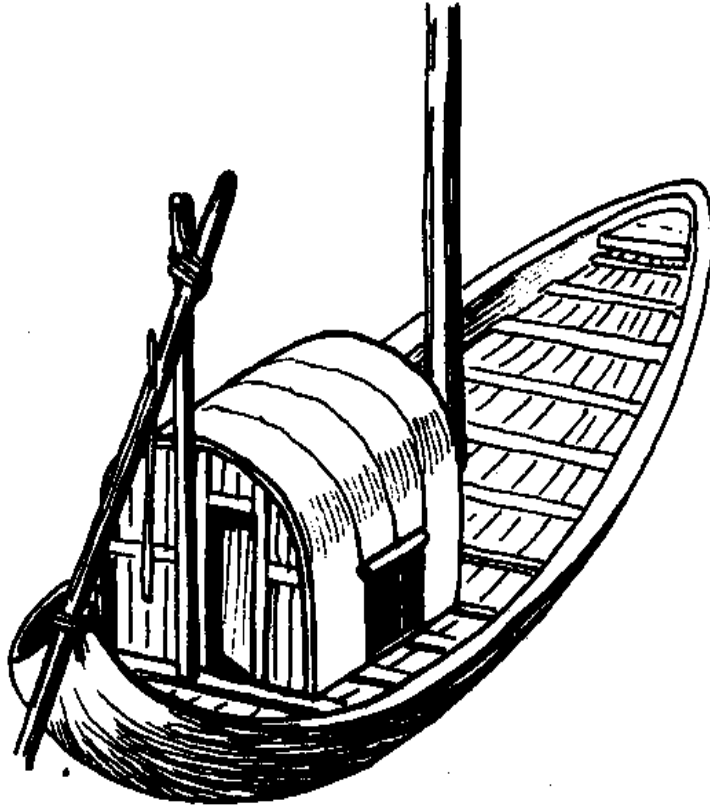
Ramses liet hem nog even staan. Toen knikte hij kort en liep naar zijn schrijftafel, waar hij een papyrus uitrolde om daarop

een rapport te schrijven. Hij verwaardigde Ptah-hotep geen blik. Die ging, nog steeds diep buigend, achteruit de kamer uit en herademde pas toen hij weer veilig op de gang stond. Toen holde hij zo hard hij kon naar zijn eigen kamer.

Wat hij niet zag, was dat Ramses met een ruk zijn ivoren stoel achteruitschoof, het stuk papyrus op de grond gooide en voor het raam in het duister ging staan staren. Kon het zijn dat Ptah-hotep gelijk had? Hij was ten slotte geen dwaas en oordeelde nooit lichtzinnig. Hoe had hij zich zo kunnen laten gaan tegenover een man die hij zo aardig vond? Hij Ramses, die er zo trots op was dat hij soldaat met zijn soldaten was. Het mocht wat! Kon hij die koninklijke opvoeding dan nooit kwijt raken? De opvoeding van een mooie rijke jongen van de hoogste familie van wie zelfs de eerste babywoordjes al wet waren geweest? Een jongen die door iedereen uit eerbied – of angst? – naar de ogen werd gezien. Alleen in het harde soldatenleven was er wat van die verwendheid afgeschaafd en nu dit!

Ramses haalde zijn schouders op en keerde terug naar zijn schrijftafel. Hij raapte het stuk papyrus op, keek of zijn rieten pen goed gepunt was en begon met zijn prachtige handschrift de eindeloze officiële zinnen van het rapport neer te schrijven. Hij zou op Seti letten, Ptah-hotep had gelijk. En hij dacht erover na hoe hij hem dat zou zeggen zonder daar zelf zijn gezicht bij te verliezen, want dat kón gewoonweg niet.

Ptah-hotep was intussen teruggekeerd naar de omwalling en hij was het die met zijn scherpe nomadenogen heel ver weg op de Nijl een paar lichte zeilen, flauw zichtbaar in het ochtendgrauwen, zag aankomen. Schepen die stroomopwaarts kwamen! Hij bleef staan kijken en een kwartier later wist hij het zeker. Op de harde noordenwind kwam een grote groep schepen aanvaren en dat betekende hulp.

Schip met kajuit

Hij holde naar de kamer van Ramses en krabde zacht aan de deurpost. Even keek hij naar binnen, recht in Ramses' ogen. 'Wat is er?' vroeg die.

'Schepen heer, schepen uit het noorden.'

Ramses vloog overeind, duwde Ptah-hotep opzij, die meteen mee holde en vloog de trap naar de omwalling op. Daar zag hij het zelf: zes grote schepen van Thebaans model kwamen de Nijl op zeilen. Dat betekende het einde van het beleg, want de Zandbewoners zouden nu geen seconde langer blijven dan nodig was.

'Ontsteek de vuren rond de hele muur!' bulderde hij met zijn harde officiersstem. 'Er komen schepen uit Thebe!' En tien minuten later brandde er een krans van hoog oplaaierende vlammen als een kroon van vuur boven het enorme fort. Dit waarschuwde de schepen dat het fort belegerd werd en dat ze te hulp moesten komen.

Een uur later was er geen Zandbewoner meer te zien. Met hun ezels, waarvan er een kwart zwaar beladen was met de schatten uit de pakhuizen, verdwenen ze in die grote zandvlakte die hun eigen wereld was.

9 *Het wonder in steen*

Abba en Ptah-hotep waren weer terug op het bouwwerk na een voorspoedige vaart vanaf het fort. Wel had het verplaatsen van het schip over de glijbaan heel wat meer tijd gevegd dan de vorige keer, want nu was het schip zwaar beladen met al die schatten. Het had een tijd geduurd voor die ingeladen waren, om bij de glijbaan weer te worden gelost en later opnieuw ingeladen. Het had nogal wat gemopper gegeven.

Ondanks de roof van de Zandbewoners was er toch nog ongeloflijk veel over van de toekomstige tempelschatten en het beste was dat de rovers niet aan het wegslepen van het goud waren toegekomen. De nieuwe schatkamers van de tempel zouden dus toch nog redelijk vol komen te liggen. Het was al bijna donker geweest toen het schip met de kostbare lading afmeerde bij de hoge rots. Tegen de westelijke hemel met de laatste rode veren van de zonsondergang, stak de Heuvel der Plengoffers af als een duistere massa, zodat er van het bouwwerk niets zichtbaar was.

Abba en Ptah-hotep hadden die avond geen minuut rust. Iedereen wilde met hen praten en ze werden van kampvuur naar kampvuur geroepen om hier bier te proeven, daar brood te delen tot ze blij waren straks naar de barak te kunnen gaan, waar ze nu niet meer in de slaapzaal sliepen maar elk in een eigen, zij het wel erg klein vertrekje. Morgen zou het een drukke dag worden. Dan werd het schip gelost dat onder zware bewaking aan de kade lag. Alle schrijvers zouden worden opgetrommeld om het lossen der schatten bij te wonen

en de goederen stuk voor stuk af te turven, eer die zouden verdwijnen naar de in de berg uitgehouwen schatkamers.

Abba zat enkele uren later toch weer met Hond bij het vuur van dezelfde mannen die hij ruim een jaar geleden voor het eerst had ontmoet en hij vertelde voor de zoveelste keer zijn verhaal. Ook Sèti was erbij, maar zat wat terzijde in de schaduw van een rots. Toch voelde Abba dat Seti telkens naar hem keek. Wilde hij uit Abba's verhaal opmaken hoeveel die wist – natuurlijk had Ptah-hotep zijn vermoedens tegenover Abba niet stilgehouden – of was het om Hond te vermijden, die nu nog minder van hem moest hebben dan vroeger en hij toonde dat door gemeen te grommen als Seti maar in zijn buurt kwam. Maar Abba had besloten Seti niets van zijn wantrouwen te laten merken en hij negeerde hem volkomen. Hij vertelde op de levendige manier die door zijn volk altijd zo gewaardeerd werd het hele spannende verhaal, met nog wat mooie opsmuk hier en daar. Het begon met een beschrijving van de Leeuwentuin – en daarbij werden de leeuwen ongeveer olifanten! – en de diefstallen van die arme kleine leeuw-tjes, die hun moeder nog maar nauwelijks konden missen, tot en met de belegering, de wandaden der Zandbewoners en hun uiteindelijke vlucht voor de schepen uit Thebe. Vooral het fort deed het geweldig in zijn verhalen!

Het was laat toen ze die avond hun slaapmatten eindelijk opzochten, maar zowel Abba als Ptah-hotep waren de volgende ochtend vroeg op. Nog eer de zon opging, liepen ze naar de hoge rots waar ze zo graag samen zaten te praten na het werk of op hun vrije dagen. Toen ze boven zaten, met een dikke linnen doek strak om zich heen getrokken tegen de ochtendkoude, keken ze in het eerste valse licht naar het bouwwerk en vroegen zich af wat daar toch veranderd was aan die reusachtige gevel. Toen ze eindelijk de bijzonderheden begonnen

te onderscheiden sprongen ze bijna tegelijk overeind. 'Het is niet te geloven!' schreeuwde Abba. 'Zie je de apen? Zie je ze Ptah?'

Tegenover hen begonnen de zonnestralen een eerste licht te werpen op de bovenrand van de heuvel en als door een wonder begonnen ze daar een lange, lange rij apen te onderscheiden, die hun biddende poten ophieven naar de rijzende zon, de stralende zon van Egypte die als een vuurbal oprees boven de rand van de woestijn. 'Als de zon rijst boven de lichtberg . . .,' prevelde Abba de woorden van een oud lied.

Ramses (naam in hiërogliefen)

En nu werden daarboven onder de apen hiërogliefen zichtbaar, reusachtige lettertekens in fijne kleuren tegen een witte achtergrond. En toen gleed het licht verder omlaag tot op de zonneschijf van het enorme Horusbeeld boven de ingang en vervolgens naar de reusachtige portretkoppen van de grote farao Ramses Oeser-maat-ré – hem zij leven, gezondheid, kracht – die vaag glimlachten naar de zon.

Ademloos keken Abba en Ptah-hotep toe. 'Het is een wonder,' fluisterde Abba en Ptah-hotep knikte ademloos. Even later zei hij langzaam: 'De tekeningen zijn waarheid geworden. Dit is . . . dit is een gedicht in steen, Abba, dit is geen tempel meer.' De zonnestralen daalden nog verder en beschenen de zandbergen voor de tempel, waar honderden mannen rondkroelden om dit zand weg te scheppen, in manden te doen en die naar de Nijl te dragen om ze leeg te storten. Nu zagen ze ook de schilders die bezig waren de beelden te kleuren. Een groot deel van de steigers was afgebroken en in hoofd-

zaak lagen er nog zandhopen waarop de beeldhouwers stonden. Die waren bezig het ongehoord grote aantal beelden van de koninklijke familie af te werken en klaar te maken voor de schilders. Heel het bouwwerk straalde in het felle zonlicht. Ze konden zien hoe het werk was opgeschoten achter de nu verdwenen, maar eerst alles verbergende steigers.

'De tempel is bijna klaar,' zei Abba verbaasd, die zijn ogen niet kon geloven. Maar Ptah-hotep zag het wat nuchterder.

'Nog een jaar werken . . .,' begon hij maar Abba viel hem in de rede. 'Je bent stapelgek, zie je dan niet hoe ver ze al zijn?'

'Nog een jaar werken,' ging Ptah-hotep onverstoort voort, 'of misschien zelfs twee jaar en dan kan farao – hem zij leven, gezondheid, kracht – de inwijdingsplechtigheden komen verrichten.'

'Twéé jaar?' vroeg Abba ongelovig.

'Kijk nou eens goed,' zei Ptah-hotep rustig. 'Het is immers nog op geen stukken na klaar. Maar kom mee, we moeten aan het werk,' en hij ging voor langs het pad naar beneden.

Die dag werkten ze harder dan ooit, want hoe eerder die kostbare goederen veilig waren opgeborgen hoe beter. Abba had voor alle veiligheid Hond meegenomen die dit maar stomvervelend werk vond en niet veel beter wist te doen dan te snappen naar de vliegen die de plaag van zijn hondelven vormden. Ook krabde hij zich telkens onder de schitterende nieuwe halsband, die de mannen Abba gisteren plechtig hadden overhandigd voor Hond's heldenrol bij het beleg. Die was nog breder dan de vorige en beslagen met plaatjes écht goud. Overigens had Hond niets te klagen, want zo'n leventje had hij nog nooit gehad. Iedereen wilde hem zien en bijna iedereen bracht wat lekkers voor hem mee. Abba had er een eind aan moeten maken, toen er aan Hond's magere ribbenkast een bedenkelijk buikje begon te hangen. Een vette sa-

loeki, stel je voor, het kon niet gekker. Een gemeste saloeki was immers een waardeloze jachthond!

De dag waarop de laatste schatten waren opgeborgen, kwam de schrijver uit Thebe aan en hij kon dus persoonlijk het verzegelen van de zware deuren der schatkamers verrichten. Abba en Ptah-hotep waren erbij en voor het eerst van zijn leven stond Abba zo dicht naast de schrijver, dat hij de dure parfums kon ruiken waarmee de kleren van de schrijver doordrenkt waren. Hij snuffelde telkens weer en wist niet of hij het lekker vond of niet. Zo zwaar en zoet, zo opvallend . . . iets van bloemen, maar toch ook weer niet van échte bloemen. Hij keek Ptah-hotep met opgetrokken wenkbrauwen aan en snoof nog eens om te tonen waar het om ging. Maar die scheen het heerlijk te vinden. Hij snoof de zware geuren met wijdgeopende neusgaten op en scheen er niet genoeg van te kunnen krijgen.

Na het verzegelen van de deuren had de grote controle van het hele werk plaats en voor het eerst zag Abba een uitdrukking op het smalle, strakke gezicht van de schrijver. Met het hoofd in de nek geworpen keek hij omhoog naar de gevel en minutenlang bleef hij staan kijken. Om hem heen hield men de adem in. Tevreden? Niet tevreden . . . ?

Toen keerde de schrijver zich om en hij glimlachte. Hij wendde zich tot de opperbeeldhouwer die helemaal vooraan stond en zei luid, voor iedereen hoorbaar: 'Jullie hebben iets geweldigs gepresteerd. Bedankt!'

Een daverend gejuich klonk op, eerst voor de schrijver, toen voor de beeldhouwers en schilders die dit dubbel en dwars verdiend hadden. Ze stonden er wat schaapachtig bij, want ze waren niet gewend aan zo'n huldebetoon.

Die avond was het feest in het kamp. Een onafzienbare rij bierkruiken werd aangedragen en manden vol gedroogde en

gerookte vis. Er was verse groente en er waren zoveel broden, dat het onmogelijk leek dat die allemaal zouden worden opgegeten. Tot ieders stomme verbazing deed de schrijver mee. Hij had al zijn goud afgelegd en droeg een eenvoudig, maar wel duur wit linnen kleed en gewone sandalen van dadelblad. Zijn zwarte dragers zaten achter hem en ontvingen uit zijn handen lekkere stukken brood en vis en een kruik bier. Alsof . . . alsof het aardige huisdieren zijn, dacht Abba even, die er om een of andere voor hem duistere reden niet graag naar keek. De anderen schenen het doodnormaal te vinden, evenals de zwarte mannen zelf, maar zij waren dan ook geen nomaden die aan een vrij leven gewend waren geweest.

Het feest duurde tot de kleine uurtjes en werd besloten met een bijzondere plechtigheid: Hond werd tot Opperhond bevorderd en kreeg uit handen van de schrijver alweer een nieuwe halsband, maar deze was van puur goud! Met zijn eigen blanke handen sloot de schrijver de brede band, die van de oren tot de rug reikte, om de nek van de hevig tegenspartelende Hond, die door Abba stevig werd vastgehouden. Toen de band zat, keek Hond of hij zo zou gaan huilen. Op zijn borst bungelde een brede gouden hanger vol mooie bruine stenen en hij zag er zo zot uit dat iedereen, tot de schrijver toe, begon te lachen. Hond begon te grommen, want hij voelde zich als . . . ja als wat?

Toen stond de schrijver op. Hij maakte een gebaar en iedereen werd stil. 'Morgen heeft iedereen een vrije dag. Met behoud van loon!' en toen juichten ze nog harder. Ze vonden de schrijver een reuzenvent. Alleen Abba keek de groep zwarte mannen na, die met bokkesprongen achter hun meester aan hielden. Mensen, dacht hij. Of toch . . . huisdieren? En hij begreep niet waarom hij ineens zo'n nare smaak in zijn mond kreeg.

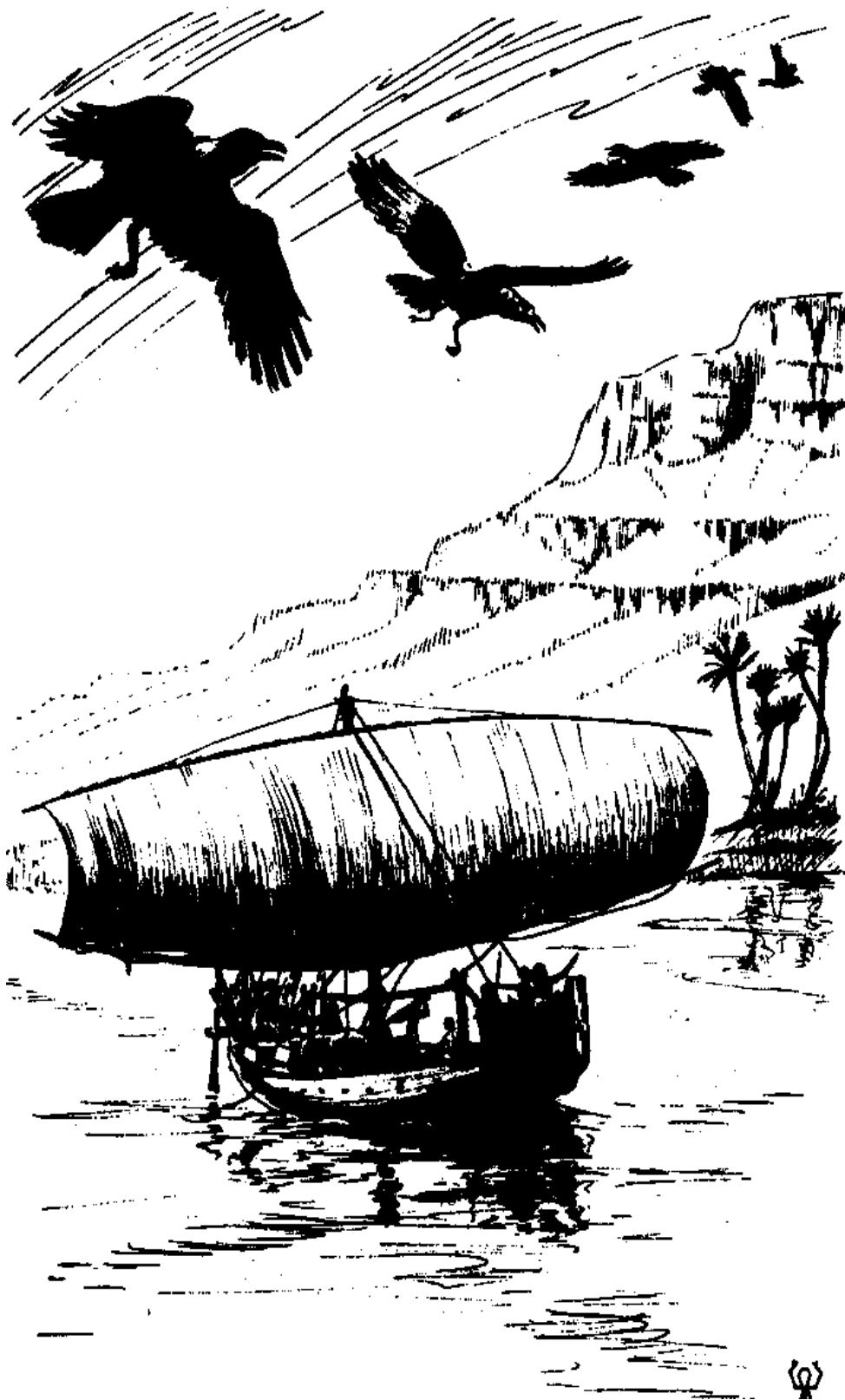
10 De boten uit Thebe

Daarna ging het werk gewoon weer voort zoals al die jaren daarvoor. Weer leek het of er nergens vorderingen werden gemaakt. Vanuit het binnenste van de tempel liepen nog altijd de rijen mannen met hun manden, leeg naar binnen, vol naar buiten. Maar nu liepen ze door een soort tunnel van matten, opdat ze de gereed komende reliëfs op de muren niet zouden beschadigen en daaraan zag je dan weer dat er toch heus wel werd opgeschoten.

Bij de Nijl gebeurde ook het een en ander. Daar kwam een geweldige kade, waar later het schip van de koning – hem zij leven, gezondheid, kracht – zou afmeren en een grote staatsie-trap naar het voorplein van de tempel, dat met glanzende steenplaten geplaveid zou worden. En links en rechts kwamen hoge muren van tichels die het terrein zouden afsluiten. Voor die muren waren nu tientallen mannen bezig klei aan te maken voor duizenden en nog eens duizenden tichels. In een diepe kuil stonden de hele dag mannen klei, water, mest en gehakt stro met hun voeten dooreen te kneden tot het mengsel, dat later in vormen tot stenen zou worden gedrukt om dan in de zon 'gebakken' te worden.

Dat er echt beweging in de zaak begon te komen, bleek toen er op een dag schepen uit Thebe kwamen die op enige afstand van het bouwterrein een mooi en zeker voor Nubië wonderbaarlijk luxueus kamp moesten aanleggen. Aan boord wa-

Een schip uit Thebe

ren allerlei soorten werklui, die meteen aan de slag gingen. Ze kwamen bij de tichelmakers en legden beslag op een geweldige massa stenen om daar huizen van te bouwen. Ze droegen dadelstammen weg van de steigers om er daken van te maken, haalden rietmatten van de tunnel en brachten dat alles naar hun eigen werkterrein. Bij de tempel was de verontwaardiging enorm, maar dat hielp niet veel, want die kerels uit Thebe hadden allerlei paperassen, waarop stond dat ze 'recht hadden' op al die spullen.

Rond de kampvuren namen 's avonds de gesprekken wilde vormen aan. Iedereen had wel een of ander verhaal en schold op die bleke Thebanen, die rot-Egyptenaren. Dat kwam hier de dienst uitmaken en de boel weghalen en daar kon niemand dan wat aan doen? Het was gewoon te gek om los te lopen! Iedereen wist sterke staaltjes over hun manier van doen en hun minachting voor de donkere Nubiërs, die ze als een soort wilden leken te beschouwen.

Abba kwam op een avond briesend van woede vertellen dat zo'n vent had geprobeerd Hond te gappen, maar die knaap had toen zo'n beet in zijn been gekregen dat ze hem jammerend naar een kamparts hadden moeten dragen. Abba was er niet helemaal gerust op wat die vent hem nog zou kunnen flikken, want het was een nogal hoge ambtenaar en hij had gedreigd met hel en verdoemenis als hij die gevaarlijke rothond nog eens zou tegen komen. Sindsdien hadden ze een onderlinge afspraak om allemaal op hun geliefde Opperhond te passen. Alleen Seti bemoeide zich er niet mee. Die leek het best met de Egyptenaren te kunnen vinden en ging vaak in dat kamp op bezoek.

Toen het kamp van de Thebanen eindelijk gereed was, meenden ze allemaal dat ze nu wel van die kerels bevrijd zouden worden. De bouw had me wat voeten in de aarde gehad! Nooit

was iets goed genoeg geweest en geregeld hadden ze werklui van de tempel 'geleend' en dat was natuurlijk helemaal niet in de haak. Toen op een dag meerde er het ene schip uit Thebe na het andere af en een stroom van in duur wit linnen geklede heren, met lange rijen dienaren en dienaressen, ezels en mooie draagstoelen werd uit de schepen gelost en trok naar het kamp. Er werden wachtposten uitgezet en de mannen van de tempelbouw was het voortaan streng verboden om daar nog in de buurt te komen.

Dat was dan weer een nieuwe reden tot woede, want het was toch te gek dat Thebe hier in Nubië de dienst kwam uitmaken! Uit het nieuwe kamp klonken iedere avond gezang en muziek en die hoge heren waren vaker wel dronken dan niet. De

Deftige mensen uit Thebe

verontwaardiging rees ten top, toen bleek dat ze ook steeds de eerste keuze opeisten bij de aankomst van de voedselschepen. De mooiste slakroppen, het beste fruit ging erheen en toen ook nog bleek dat er te weinig kruiken bier waren omdat er een groot aantal naar het luxekamp waren gebracht, besloot Ptah-hotep op te treden.

Na het werk trok hij in zijn beste kleren naar de hoge heren en legde hun beleefd, maar duidelijk uit dat het zo echt niet langer ging en dat de tempelbouw te lijden had onder deze gang van zaken. Maar de heren lachten hem vierkant uit en stuurden hem weg. Dat was hun zaak niet, zeiden ze, en dat was dat. Hij deelde zijn verhaal aan het werkvolk mee en toen besloten ze te wachten tot de schrijver weer uit Thebe zou komen om hem de zaak voor te leggen.

Die dag kwam eerder dan ze hadden durven hopen. De verontwaardiging van de schrijver was groot. In vol ornaat trok hij naar het Thebaanse kamp, eiste er op hoge toon toegang en had er een onderhoud met de heren dat tenminste een beetje succes had. Voortaan kwamen er aparte voedselboten voor het luxekamp, maar voor de rest?

Je kon de sfeer snijden en zo nu en dan kwam het zelfs tot vechtpartijen, die meestal door de veel sterkere Nubiërs werden gewonnen. Dat ging zo door tot er op een dag geheel onverwachts een schip uit het zuiden aankwam met aan boord niemand minder dan Ramses, die het er eens van genomen had en zelf kwam kijken naar de tempelbouw. Dat was me een eer! Een neef van farao Ramses – hem zij leven, gezondheid, kracht – die zich persoonlijk van het werk op de hoogte kwam stellen, omdat hij er zo nieuwsgierig naar was!

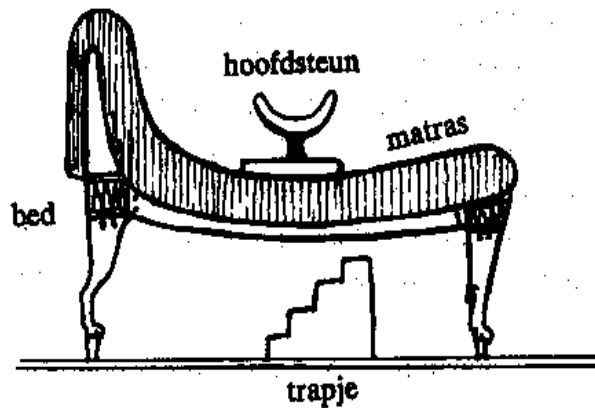
Hij logeerde in het huis waarin de schrijver tijdens zijn bezoeken verbleef, maar iedere avond was hij bij de kampvuren te vinden, waar hij mee at van het grove brood en zich het

bier best liet smaken. Natuurlijk hadden ze hem al op de eerste avond hun grieven meegedeeld over dat ellendige luxe kamp, maar omdat hij ten slotte zelf een Thebaan was en nog wel een van koninklijken bloede had hij niet veel gezegd. Maar kennelijk had hij het zich wel in de oren geknoopt, want op een avond kwam hij Ptah-hotep en Abba halen en zei: 'Kleed je netjes aan. We gaan op bezoek in het Thebaanse kamp.'

Dat gaf me een opwinding. Abba en Ptah-hotep trokken hun witte gewaad aan en deden nieuwe sandalen van dadelblad aan hun voeten. Toen ze bij Ramses kwamen, keken ze hun ogen uit en ze maakten onwillekeurig een diepe buiging. Hij was in vol ornaat. Geplooid wit linnen, een brede gouden kraag vol kleurige stenen, gouden arm- en enkelringen en als bekroning van dat fraaie geheel droeg hij een zware zwarte pruik waardoor hij tweemaal zo lang leek. Maar ook hij droeg dadelblad sandalen als de anderen, want ze moesten nogal een eind lopen naar het luxekamp.

In dat kamp werden ze ontvangen als deftige, maar geen bijzonder hoge bezoekers want ambtenaren hadden nu eenmaal een grondige minachting voor militairen, of die nu officier waren of niet. Ze brachten Ramses en de twee vrienden naar de hoogste ambtenaar en voor het eerst zagen Abba en Ptah-hotep hoe die nieuwe huizen er van binnen uitzagen. Geborduurde gordijnen hingen voor ramen en deuren en er lagen tapijten en geen matten op de vloer. Mooie meubels van met ivoor ingelegd ebbenhout werden verlicht door albasten lampen, waarin een pit in geurige olie dreef, die een zacht en helder licht verspreidde. Overal stonden boeketten en bakken met duur fruit. De ambtenaar zelf hing half over een elegant rustbed met een albasten beker met gouden rand in zijn blanke hand en hij stond veel te laat op om beleefd te zijn.

Bed met hoofdsteen en trapje om erop te klimmen

Hij wees hun elk een laag krukje aan en drapeerde zichzelf met zijn dunne hagelwitte kleren weer op het rustbed. Met opgetrokken wenkbrauwen vroeg hij naar hun namen. Ze antwoordden hem als zoete kinderen 'Abba' en 'Ptah-hotep' en 'Ramses', waarbij de commandant hun een knipoog toewierp die Abba bijna in de lach deed schieten. Kennelijk wist de ambtenaar niet wie hij voor zich had en dat beloofde iets! 'Commandant van het eerste fort? Een militair dus,' zei hij en daarmee wist je meteen wat hij van hen dacht. De generaal was dus niet eens ambtenaar, al droeg meneer een grote pruik en veel goud.

Het gesprek ging met horten en stoten en de ambtenaar liet duidelijk merken hoe hij zich verveelde. Hij liet een kruik bier brengen - zelf dronk hij wijn - en liet de bediende dat uitgieten in bekers die belangrijk minder fraai waren dan de zijne. En hij bood hun niet eens vruchten aan.

Het gesprek kwam ook op de belegering en de Leeuwentuin. Toen zei de ambtenaar: 'Een héél vreemd zaakje met die leeuwen. Dat had niet mogen voorkomen, commandant!' Hij keek Ramses streng aan en zette zijn beker neer om te laten merken dat hij erg misnoegd was.

'Nee,' zei Ramses als een zoete jongen en sloeg zijn ogen neer. Abba en Ptah-hotep keken hem verbaasd aan. Waarom deed hij zo gek?

De ambtenaar, die kennelijk zijn macht wilde laten voelen, zei ietwat dreigend: 'Ik zal er natuurlijk rapport over uitbrengen als ik terug ben in Thebe.'

'Ik had gedacht . . .' begon Ramses.

'U hoeft hier niet te denken. Dat kan ik zelf nog wel,' zei de ambtenaar streng.

'Ja maar, als mijn oom hier is . . .'

'Wat heb ik met uw oom te maken? Ik kan waarachtig zelf mijn zaken wel behartigen,' zei de ambtenaar.

'Jawel, maar mijn oom Ramses . . .', begon Ramses en hij wachtte even. 'Hem zij leven, gezondheid, kracht,' voegde hij er langzaam en veelbetekenend aan toe.

De ambtenaar greep met een overdreven elegant gebaar zijn beker wijn, wilde die naar de lippen brengen en zette hem toen met een harde klap terug op het tafeltje zodat de wijn over de rand spatte. Hij stond half op. 'Uw oom Ramses . . .' begon hij.

'Hem zij leven, gezondheid, kracht,' zei Ramses glimlachend.

'Wilt u zeggen . . .' De ambtenaar was nu hevig van streek.

'Dat Ramses Oeser-maat-ré mijn oom is, jawel,' en nu stond de commandant ook op. 'Het is beter dat u zich dat goed inprent, heer ambtenaar uit Thebe. Ik hoop voor u dat u niet vaak dit soort schokken zult krijgen.'

De ambtenaar zat nu nederig ineengedoken op zijn rustbank en keek schuw omhoog. 'Wat een rotvent, wat een meer dan misselijke rotvent!' fluisterde Abba Ptah-hotep toe. 'Nu hij weet dat Ramses tot het koningshuis behoort, speelt hij de nederige meneer.'

De ambtenaar was snel opgestaan en scharrelde rond bij een

tafel met fruit. 'Gaat u toch zitten, commandant,' zei hij minzaam. 'Neem van dit fruit, het is vers en net aangekomen.'

'Dat zal wel,' zei Ramses en hij wierp een minachtende blik op het dure fruit. 'Ik zie dat u er hier heel best van leeft, heel wat beter dan de mensen van het bouwwerk. En het hogere personeel, zoals mijn vrienden hier,' voegde hij eraan toe.

Nu hield de ambtenaar met een uitnodigende glimlach ook hun het fruit voor. Abba had dolgraag de dingen geproefd, die hij als druiven herkende, maar hij hield zich flink. Hij keek niet eens en schudde het hoofd.

Er hing een pijnlijke stilte, die Ramses expres deed voortduren tot de ambtenaar zich geen raad meer wist. Toen draaide Ramses zich om, deed een paar stappen naar de deur en vroeg: 'Gaan jullie mee, Abba, Ptah-hotep?'

Zonder de ambtenaar nog één blik te gunnen, liepen ze met hun drieën naar buiten. Daar greep Ramses zijn pruik en trok die met een ruk van zijn hoofd. 'Rotdingen zijn dat,' zei hij en hij stak de pruik onder zijn arm zodat er nu uitzag als een groot dood dier. 'Waarom dragen we die malle dingen? Om mooi te zijn? Het mocht wat. We zien er alleen maar idioot mee uit, wat jij?' en hij gaf Abba een por in zijn zij.

Die lachte maar eens. Ramses kon gemakkelijk praten. Die kon zoveel pruiken laten maken als hij maar wilde. Grote voor staatsiegelegenheden en kleine voor huiselijk gebruik. Als soldaat liep hij natuurlijk liever met zijn kaalgeschoren hoofd.

Maar Abba had toch graag wel eens willen zien hoe hem zo'n indrukwekkende pruik zou staan. Raadde Ramses zijn gedachten, zoals zo vaak het geval was? Ineens stak hij Abba de pruik toe. 'Neem hem maar,' zei hij lachend. 'Ik kan hem missen als kiespijn.' Maar Abba schudde het hoofd.

'Het zou me niet passen met zo'n ding te lopen,' zei hij en

Ptah-hotep knorde: 'Gelijk heb je.'

Ramses nam de pruik weer onder zijn arm. 'Nou moet ik hem ook nog mee terugdragen naar huis,' gromde hij. 'Ik had hem eigenlijk aan die ambtenaar moeten geven,' bedacht hij toen. 'Wat zou die vent dan verguld zijn geweest.'

Ze lachten alle drie en in de pas marcheerden ze terug naar hun eigen terrein, waar hun vrienden rond het kampvuur op hen wachtten. Vanaf die dag hadden ze bijna geen last meer van de ambtenaren in hun dure kamp.

11 Hout met stekels

De dag waarop de grote cederhouten deuren voor de tempelpoort uit Thebe aankwamen, werd weer als een feestdag beschouwd. Iedereen holde naar het reusachtige schip, waar ze op het dek met zware kabels lagen vastgesjord, en tientallen arbeiders werden aangewezen om de kostbare vracht aan wal te brengen. Er werden dadelstammen gehaald, die als rollers zouden dienen bij het transport naar de tempel en dat was nog een heel eind. Het waren schitterende deuren, prachtig beeldhouwd en voorzien van bronzen beslag en bronzen scharnieren. Niemand begreep waar men die een handspan dikke planken vandaan had, tot Ptah-hotep vertelde dat die uit het land Libanon kwamen, waar de beroemde ceders in de bergen groeiden. De planken waren per zeeschip naar Egypte gebracht, toen via de Nijl naar Thebe, waar de deuren werden gemaakt, en toen verder per speciaal vrachtschip naar hier.

Alleen al het vervoer over de eerste stroomversnelling bij de beroemde granietgroeven, die nog volop in werking waren, was een kunststukje geweest. Er lag daar een granieten dam dwars door de Nijl, in de vorm van talloze eilanden en eilandjes, klippen en rotsen. Hoe hadden ze dat reusachtige schip daartussendoor gehaald? Maar ja, ze hadden natuurlijk de beste loods van de Boven-Nijl gehad, oude Chnoem-hotep met zijn kromme reumatieklichaam en grote kennis van de rivier die hij zijn hele leven had bevaren. Zo beroemd was Chnoem-hotep dat de schrijver hem in zijn eigen huis liet lo-

geren en hem zelf de tempel zou laten zien.

Het afleveren van de tempeldeuren bewees dat het met de bouw nu inderdaad heel goed opschoot. Natuurlijk waren er nog allerlei akkefietjes in de laatste zalen en kamers, maar de hele buitengevel was klaar en straalde van tere, zachte kleuren. En daar zaten en stonden ze dan tegen die reusachtige rotsmuur: de vier kolossale zittende beelden van de koning – hem zij leven, gezondheid, kracht – met de koningin, de mooie Nefertari, naast zijn benen en reikend tot zijn knieën zoals het behoorde. Alle koninklijke prinsessen en prinsessen, beelden van goden, reliëfs van gebonden gevangenen, het was één groot gewemel van machtige personen in de stralende zon.

Voor de tempel strekte zich de spiegelende vloer van grote steenplaten uit tot aan de Nijkade en de staatsietrap. En de ontzaglijk hoge tichelmuren die het tempel terrein omsloten, waren blinkend wit gekalkt met hier en daar een kleine poort erin.

Toch was er een bijsmaakje aan de feestvreugde, want sinds een paar weken deden er allerlei geruchten de ronde over activiteiten onder de nomaden. Abba wist niet wie er het eerst was aangekomen met verhalen over een grote groep nomaden, die op weg was naar de Heuvel der Plengoffers. Het waren geen veeboeren, maar Zandbewoners en wat hadden die hier te zoeken? Het was natuurlijk heel goed mogelijk dat ook zij iets wilden zien van het schitterende spektakel dat de komst van de koning – hem zij leven, gezondheid, kracht – naar dit verre deel van zijn machtig rijk zou voeren, maar toch . . .

Twee dagen later werden er andere groepen gemeld, niet al te dichtbij, maar ook weer niet zo erg ver weg. En daarna waren er steeds meer andere groepen gesignaleerd. Ze hadden hun

vrouwen en kinderen bij zich en dat was wel weer geruststellend, want als ze op roof uitgingen, bleven die achter in hun zwartwollen tenten. Maar als de Zandbewoners kwamen kijken, waarom kwamen dan de veel rustiger veeboeren niet en vooral Abba's stam, die je toch wel verwachten mocht nu een jongeman uit hun familie hier zulk belangrijk werk deed? Er was inderdaad één kleine groep geweest die vee had gebracht aan het luxekamp. Dat was natuurlijk bestemd voor het vorstelijk bezoek. Daarna waren ze weer weggetrokken zoals hun gewoonte was. De volgende weken bleven de geruchten aanhouden. Hoeveel Zandbewoners er waren wist niemand precies. Ze verplaatsten geregeld hun tentenkampen, maar het moesten er honderden zijn en dat was beslist abnormaal, want ze kampeerden nooit met meer dan één familie bij elkaar.

Rondom het bouwterrein werden de wachten voor de nacht verdubbeld en ook uit het luxekamp van de ambtenaren kwamen noodkreten om betere beveiliging. Daar was zeker heel wat te pikken! Ze kregen dan ook hun bewaking, zij het onder protest. Waarom konden die klungels niet zelf voor bewaking zorgen? mopperden de mensen van het tempel terrein. 'Ze hebben zulke mooie witte handjes,' zei een grapjas en van toen af aan heetten alle ambtenaren 'withandjes'.

Toch hielden de Zandbewoners zich voor hun doen netjes. Ze gapten niet zo erg veel, maar wel verdwenen er uit het luxekamp een paar van die merkwaardige vogels die men de vogel-die-elke-dag-een-ei-legt noemde, plus een paar van de prachtige bijbehorende mannetjesvogels met schitterende staartveren en harde kukelstemmen, die tegen de dageraad iedereen wakker maakten met hun gekraai. Iedereen moest daar hard om lachen – wie nam dan ook zulke beesten mee naar Nubië? – maar toen er van de beeldhouwers een paar

vette nijlganzen werden gestolen was iedereen witheet. Die waren verdikkeme van hen en daar had iedereen af te blijven! Ptah-hotep en Abba waren op weg langs een pad, dat met veel kronkelingen omhoogvoerde tegen de steile heuvel waarin de tempel gelegen was, waarlangs je helemaal boven de tempel terecht kwam en later een schitterend uitzicht had over de hele Nijlvallei tot aan de horizon toe. Abba was er nog nooit geweest. Er viel eigenlijk niets te zoeken, nadat men er jaren geleden begonnen was om het gevelvlak van de tempel uit te zetten, van boven naar beneden. Het was een hele klauterpartij en het werd al schemerig toen ze boven aankwamen. Maar straks zou de volle maan opkomen en dan was het weer licht. Licht genoeg om de weg terug zonder moeilijkheden af te leggen.

Ze liepen allebei op hun blote voeten, want met sandalen was het ondoenlijk met al die rollende keitjes en dat glijdende gruis. Er was hier een aardverschuiving geweest die het hele pad had overdekt met gruis, puin en rotsblokken en daar moesten ze omheen zien te trekken. Het was maar goed dat ze zulke oude schorten droegen voor hun expeditie. Telkens vielen ze en moesten weer opkrabbelen wat de kleren niet ten goede kwam. Door het zoeken naar goede grond om de voeten neer te kunnen zetten, waren ze vele meters uit elkaar geraakt en ieder zocht op eigen gelegenheid een weg.

Het was al donker toen Abba op enige afstand een pijnlijke kreet hoorde, die kennelijk van Ptah-hotep afkomstig was. Toen klonk er een raar schuivend geluid dat hij niet thuis kon brengen. Was Ptah-hotep gevallen op dat gevaarlijke puin? Abba begon te hollen in de richting waar de kreet had geklonken, een heel eind naar rechts. 'Wat is er?' riep hij. 'Ben je gevallen?'

'Nee,' riep Ptah-hotep hijgend. 'Maar ik zit vast. Bij de goden

wat doet dat een pijn! Kun je hier komen Abba?

'Ik kom al!' riep Abba, die zich met handen en voeten tegen de steile bergwand ophees. 'Maar waar zit je?'

'Hier!' riep Ptah-hotep, 'hier achter dat grote rotsblok. Kun je het zien? Daar zit ik achter!'

In het valse sterrenlicht zag Abba een donkere massa oprijzen.

'Ja, ik zie het!' riep hij. 'Ik kom eraan. Kun je het nog even houden? Val je niet?'

'Ik zou niet weten hoe ik hier vallen moet,' riep Ptah-hotep met een soort galgehumor. 'Ik zit muurvast. Het lijkt wel of ik in een stekelbos terecht ben gekomen. Het zit vol lange naalden.'

'Dat bestaat niet!' riep Abba terug. 'Er groeit hier immers niks!'

'Maar hier des te meer. Waar blijf je nou toch? Au, bij Ptah, ik kan geen vin verroeren of ik word gestoken. Au au!'

'Ik ben bij de rots,' riep Abba. 'Hoe moet ik nou? Voor of achterlangs?'

'Voor om!' riep Ptah-hotep. 'Aan de achterkant waar ik zit groeien die verrekte stekelbossen. En daar zit ik in vast.'

Zo goed en kwaad als het ging, scharrelde Abba langs de rots die uit het zand oprees. Telkens gleden zijn voeten weg in het mulle zand. Toen zag hij voor zich uit iets wits. De schort van Ptah-hotep! 'Ik zie je!' riep hij uit. 'Hoe kom ik het vlugst bij je?'

'Doe voorzichtig!' riep Ptah-hotep waarschuwend en toen had Abba zijn eerste steek al te pakken. Alsof er een withete naald in zijn dij werd gestoken. Het deed afzichtelijk pijn. Hij voelde het bloed langs zijn dij siepelen. Iets taais en scherp greep zijn rechterarm beet, maar hij wist zich los te trekken. Zijn schort bleef in iets hangen en toen hij een stap terugdeed, werd het hele ding van hem afgerukt. Bloot en wel stond hij

te midden van die moorddadige stekels en wist niet of hij voor- of achteruit moest gaan.

Op dat moment werd het lichter en twee minuten later rees er een blinkende zilveren maanschijf boven de horizon op, die het hele land verlichtte. Nu konden ze elkaar zien.

'Wat is dat nou?' riep Abba stomverbaasd. 'Allemaal doornstruiken? Maar er groeit hier toch nooit iets? Hoe kan dat nou?'

'Schiet op en kom me helpen,' snauwde Ptah-hotep. 'Ik verga van de pijn. Neem je mes dan kun je je misschien een weg banen. Maar schiet in Ptahs naam op!'

Ptah-hotep stond te midden van stekeltakken die hem aan alle kanten omringden. 'Hoe ben je daar nou terechtgekomen?' vroeg Abba verbaasd. Tegelijk begon hij met zijn mes, dat hij uit de schede aan zijn riem had getrokken, de takken los te snijden. Overal kreeg hij steken en prikken en overal kraalde bloed op zijn huid.

'Ik ben gevallen, ik struikelde over iets,' zei Ptah-hotep, die nu ook weer begon met takken los te wurmen nu hij kon zien wat hij deed. 'Toen deed ik een grote stap en kwam hier middenin terecht. Ik kan nou gelukkig wat zien, maar die tak om mijn hals . . . die doet zo gemeen pijn! En ik kan er nog steeds niet bij.'

Na een kwartier waren ze eindelijk beiden los en ze trokken zich een eindje terug naar de rots om te zien wat er nu eigenlijk aan de hand was. En dat was niet mis. Zo ver ze zien konden, strekte zich één reusachtige massa doornstruiken uit. Ptah-hotep was de eerste die zijn verbazing uitte. 'Maar dat kan toch niet. Ik ben hier vroeger eens geweest, goed dat is jaren geleden, maar toen groeide er hier niets. Die dingen kunnen toch niet in die paar jaren zo gegroeid zijn? Het zijn immers juist van die langzame groeiers. Wat doe jij daar toch?'

'Ik zoek een glad stuk tak om me vast te houden. Wacht, hier heb ik er één en nou . . .' Abba gaf een ruk aan de tak en de hele massa schoof een eindje mee.

'Alsjeblieft,' zei hij triomfantelijk. 'De hele boel ligt los. Het zijn helemaal geen struiken die hier groeien. Er groeit hier helemaal niets, net zoals jij dacht.'

'Maar . . . zeg wou je beweren dat die dingen hier zijn neergelegd? Maar wie is er zo gek?' riep Ptah-hotep uit. 'Laat me even nadenken.' Hij veegde het bloed van zijn hals en armen. 'Er moet toch een reden zijn . . .' En toen slaakte hij ineens een kreet en zei: 'De inwijding!'

'De inwijding?' vroeg Abba niet-begrijpend.

'Natuurlijk! Maar snap je het dan nog niet? Iemand heeft hier al die droge doornstruiken neergelegd en als de inwijding aan de gang is . . . We zitten hier immers recht boven de tempelingang.'

'Ja maar wat zou dat?' Abba begreep niet waar Ptah-hotep naar toe wilde.

'Maar snap het dan toch eens! Als de inwijding aan de gang is, staat het daar beneden vol met duizenden mensen. En als ze die doornstruiken naar beneden gooien, ontstaat er een verschrikkelijke verwarring.'

'Maar wie is er zo gek?' barstte Abba los.

'Om herrie en verwarring en ongelukken te veroorzaken? Door misschien . . . maar natuurlijk, door die droge takken aan te steken en dan omlaag te gooien. Wie denk je dat dat zijn Abba? Kun je het nou nog niet raden?'

'Bedoel je . . .' Abba keek hem met grote ogen aan.

'Maar natuurlijk. De Zandbewoners, Abba! De Zandbewoners en niemand anders. Onze oervijanden van eeuwen her.'

Verward in de doornstruiken

Die nu wraak kunnen nemen voor die nederlaag bij het fort.' Abba sloeg zich tegen het voorhoofd. 'Maar natuurlijk! Wat stom dat ik daar niet aan gedacht heb. Maar wat doen we nou?'

Ze stonden elkaar aan te kijken en zagen voor het eerst hoe ze waren toegetakeld. Abba zonder schort, Ptah-hotep in alleen nog maar rafels en met overal bloed.

'Teruggaan,' zei Abba. 'En nu meteen. En maatregelen nemen. Er moeten mannen hierheen om die struiken op te ruimen en een grote troep soldaten om hier de wacht te houden.' Ze gingen meteen op weg. Een uur later, toen ze weer beneden waren, gingen ze bloot en geschriemd en bebloed als ze waren meteen naar de commandant van de troepen, die belast waren met de bewaking van het bouwterrein. De officier luisterde zwijgend naar hun verhaal, stelde een paar vragen en ging toen weg om zijn bevelen te geven. Abba en Ptah-hotep gingen naar hun barak om een bad te nemen en zich te verkleeden.

In die tijd had hun avontuur de ronde al gedaan en ze werden met veel opgewondenheid ontvangen. Ze moesten alles minstens tien keer vertellen. Nog nooit waren ze zo bewonderd en moesten ze zoveel heilwensen in ontvangst nemen. En dat verminderde niet toen er een paar soldaten terugkeerden, die vertelden wat ze daarboven gezien hadden. Want de stekeltakken strekten zich over de volle breedte van de tempel over honderden meters uit. De Zandbewoners moesten daar hard aan gewerkt hebben. Niemand die er iets van had gemerkt, maar dat was gemakkelijk te verklaren. Er kwam nooit iemand boven en de bovenrand van dat geveldak van de tempel was zo hoog, dat je niets kon zien van wat daarboven gebeurde.

Drie dagen later was er nog groter opwindning want er kwam

een ijlbode aan, die vertelde dat de koninklijke schepen in aantocht waren. Over twee dagen kon men het hof verwachten. Dat betekende dat er nog even verschrikkelijk hard gewerkt moest worden om alles voor elkaar te krijgen. Koning en hovelingen zouden natuurlijk op hun luxueuze schepen verblijven, maar alle priesters voor de nieuwe tempel – en dat moesten er heel wat zijn! – kwamen ook mee. Hun huizen, die al lang en breed klaar waren, moesten worden ingericht en comfortabel worden gemaakt, want die priesters waren allemaal Thebanen en waren het dus goed gewend. Ook voor commandant Ramses stond er een mooi huis. Hij behoorde uiteindelijk tot de koninklijke familie en moest dus bij de plechtigheid aanwezig zijn. Abba en Ptah-hotep verheugden zich daar al op, ofschoon ze eraan twifelen of ze hem in al die drukte wel te zien zouden krijgen.

Maar diezelfde avond bleek hij er ineens te zijn. Hij was apart gekomen met een eigen boot. Tot hun vreugde zat hij breed grijnzend bij het kampvuur, waar Abba en Ptah-hotep hun vaste plaats hadden. Alsof ze familie van hem waren, vielen ze elkaar in de armen en kusten elkaar op wangen en schouders. Daarna gingen ze allemaal op de grond zitten om te smullen van wat de pot schafte. Hond was die dag met iemand anders wezen jagen en ze hadden gazellen en hazen meegebracht. Ramses klopte Hond op zijn rug en trok hem aan de oren wat hij genadiglijk toestond. En toen haalde hij uit zijn brede gordel een pakje dat hij Abba overhandigde.

Abba wikkelde de linnen doek eraf en toen het geschenk voor de dag kwam, barstte er een bulderend gelach los. Stomverbaasd keek Ramses rond, terwijl Abba aan zijn wijsvinger alweer een halsband voor Hond omhooghield. Een halsband van goud, met email ingelegd en met een reusachtige hanger eraan vol rinkelende amuletten.

'Waarom lachen jullie zo idioot?' vroeg Ramses wat verstoord aan de man die naast hem zat. Die lachte zo dat hij alleen maar naar Hond kon wijzen. Dat brave dier zat erbij alsof hij in tranen zou kunnen uitbarsten. Zijn kop hing omlaag en zijn oren waren slap. 'Wat heeft dat beest?' vroeg Ramses verbaasd.

'H . . . h . . . halsb . . . halsbanden!' hikte Ptah-hotep. 'Halsbanden heeft Hond! Van leer en van goud en van weet ik wat al meer. En hij heeft er grondig de pest aan, want hij is een saloeki.'

Hond keek hem even aan en liet toen zijn kop weer zakken.

'Hè?' zei Ramses die het nog niet begreep.

Abba veegde de lachtranen uit zijn ogen. 'Iedereen geeft Hond halsbanden,' legde hij uit. 'Zoveel halsbanden . . . kijk nou eens naar dat smoel van hem!' barstte hij weer in lachen uit, want bij het horen van dat gehate woord 'halsbanden' zakte Hond helemaal in elkaar. 'Hij . . . hij . . . een touw wil hij nog wel om zijn nek, maar een halsband . . .'

Ineens begreep Ramses het en barstte ook in lachen uit. 'Stop dat ding dan maar gauw weg. Vooruit Hond, kop op en oren stijf! We willen je niet vermoorden, alleen maar versieren. En als je niet wilt, dan hoef je niet. Ga dus behoorlijk zitten en doe gewoon. Hier, een stuk hazevlees. Nou, wat zeg je?'

Hond graaide het tussen zijn vingers weg en slokte het met drie happen naar binnen. Hij zat weer rechtop met gespitste oren, kwispelde en keek Ramses vol verwachting aan voor nog een stuk. Ze gaven hem vier hazekoppen uit de pot en omdat die zo warm waren, was hij voorlopig zoet.

Ze vertelden Ramses het verhaal van de doornstruiken. Hij wilde meer bijzonderheden weten die hem breeduit werden gegeven. Abba luisterde maar half, want hij zag iemand langs lopen die hij herkende. 'Hè Seti!' riep hij onwillekeurig, want

hij had de man een hele tijd niet gezien. Seti aarzelde even, zag Ramses zitten en kwam langzaam naar hem toe. Hij boog voor de commandant en wilde toen verder lopen, maar Ramses riep hem terug. 'Kom erbij zitten en eet met ons mee van deze lekkere soep. Zo iets heb je nog nooit geproefd.'

Seti leek te aarzelen en te willen doorlopen, maar dat kon hij moeilijk doen tegenover een officier van koninklijken bloede. Hij hurkte dus neer, een beetje op de achtergrond en in het donker.

'Heb je een bord?' vroeg Ramses en stak zijn hand uit.

'Nee, heer,' zei Seti. Ramses greep een schaal van aardewerk, die naast hem op de grond stond en schepte die vol. 'Alsjeblieft, maar pas op, het is kokendheet,' en hij reikte Seti de schaal aan.

Langzaam stak Seti zijn linkerhand naar de schaal uit, maar die was te zwaar en hij moest hem snel met zijn rechterhand grijpen om hem niet te laten vallen. En iedereen zag het brede vuile verband dat om zijn rechteronderarm gewikkeld was.

'Ben je gewond?' vroeg Ramses verbaasd. 'Hoe komt dat nou? Het zware werk zit er toch op.'

Seti mompelde maar iets en zette de schaal voor zich neer. Hij deed dat zo onhandig dat er een hele scheut soep over de grond gulpte. Zijn gezicht vertrok van pijn.

'Doet het zo'n pijn?' vroeg Ramses. 'En wat heb je er een meer dan smerig verband om zitten. Ben je er niet mee naar een kamparts gegaan? Laat me eens even kijken! Een wond die zo erg pijn doet, is niet in orde. Doe het verband er eens af.'

Abba, die vlak bij Seti zat, merkte dat dat nu wel het laatste was wat Seti wilde doen. Waarom? Het was toch een hele eer als zo'n hoge officier zich met je welzijn bemoeide! Maar ineens begon er een lichtje in zijn brein te gloren. Wist Seti . . . was hij betrokken bij . . . Hij schoof wat naar voren en keek

oplettend toe hoe Seti vol tegenzin het vieze verband begon los te wikkelen. Toen de arm voor den dag kwam, floot Ramses even. 'Nou nou!' zei hij en hij greep Seti's pols voorzichtig vast.

Nu zagen ze het allemaal. Van elleboog tot pols liepen er allemaal lange, bloedige en ontstoken halen over Seti's arm. Ramses hield de arm bij het vuur om beter te kunnen zien. Hij fronste de wenkbrauwen. 'Dat ziet er wel heel lelijk uit,' zei hij. 'Daar moet je meteen mee naar de kamparts. Niet morgen, maar nú. Met zulke wonden kun je niet straffeloos blijven rondlopen.'

Seti wilde al overeind krabbelen, toen Ramses langzaam zei: 'Rare wonden zijn dat! Waar heb je die opgelopen? Gevochten? Het ziet eruit of je met de punt van een mes bewerkt bent.'

'Nee, heer,' zei Seti die haastig het verband greep om het weer te gebruiken. Maar Ramses had zijn arm nog niet losgelaten en bekeek nog steeds de wonden. Toen zei hij langzaam en duidelijk: 'Heb jij soms door doornstruiken gelopen, Seti?'

Er viel een doodse stilte. Ramses keek snel op en hield de arm nog steviger vast. 'Stekels,' zei hij, 'natuurlijk, stekels van doornstruiken . . .' Hij stond op en trok Seti overeind. Ze stonden vlak naast elkaar en Ramses' gezicht werd hard als graniet. 'Verklaar je nader,' zei hij ijskoud en nu was hij de man van koninklijke huize, mateloos ver boven hen allen verheven.

Seti kromp ineen en wilde neerknielen aan Ramses' voeten. Om het vuur ontstond geweldige heibel. Iedereen riep iets, maar boven allen uit klonk de schelle stem van Ptah-hotep. 'Daar hebben we het bewijs!' schreeuwde hij. 'Die wonden zijn het bewijs dat hij contact heeft met de Zandbewoners.'

Ramses zei niets meer. Hij wierp Seti's pols van zich af alsof het iets smerigs was en floot even. Bij een ander vuur stonden twee soldaten op, die snel naar hem toekwamen. 'Neem die vent mee en berg hem goed op!' snauwde Ramses. 'Morgen zal ik hem zelf ondervragen.'

Seti wilde nog iets zeggen, smeken om genade, maar de soldaten grepen hem stevig beet en voerden hem in snelle vaart af. Ramses was weer op de grond gaan zitten. 'Je had gelijk Ptah-hotep,' zei hij. 'Hier hebben we de verrader van het fort en de man die een ramp wilde veroorzaken. Bedankt! En jij ook Abba, mede uit naam van mijn oom, farao Ramses, hem zij leven, gezondheid, kracht.'

En even legde hij zijn handen op hun schouders en drukte die stevig.

12 De gouden mensen

Abba en Ptah-hotep stonden elkaar met open mond aan te staren, toen ze tegelijk hun kamers verlieten en in de gang tegenover elkaar kwamen te staan. Achter hen waren de kleedslaven nog bezig de toiletboel op te ruimen en de mooie albasten potjes met cosmetische middelen af te sluiten. Toen grinnikte Abba: 'Ben jij het heus Ptah-hotep?' En die antwoordde: 'Bent u soms de edele Abba, heer?'

Beiden waren gekleed in heel dun en heel fijn gepliseerd wit linnen dat neerhing tot op hun sandalen van roze en groen leer, met vergulde ornamenten versierd. Beiden droegen een grote zwarte pruik vol krullen en vlechtjes. Om hun hals hadden zij een handbrede gouden kraag met kleurige stenen ingelegd en gouden armbanden om onder- en bovenarmen en rinkelende banden om hun enkels. Om hun middel hield een gordel van heel fijne kraaltjes, in een ingewikkeld patroon geweven, de plooien van hun kleed bijeen. En beiden geurden naar een hele bloementuin.

Dit alles was het werk van de schrijver geweest. Hij had hen officieel bedankt voor hun opmerkzaamheid, waardoor een ramp was voorkomen en hij had hun beloofd dat ze een heel mooie plaats zouden krijgen op het voorplein van de tempel en later binnen. Want nu was het eindelijk zo ver. Aan de kade lag het gouden schip afgemeerd van farao Ramses Oeser-maat-ré – hem zij leven, gezondheid, kracht – en koningin Nefertari, Meri-amon, die hun eigen tempel kwamen inwijden. Het schip flonkerde als een godenvaartuig (en de farao wás

Pruik voor bijzondere gelegenheden

immers een god op aarde!) van de bewerkte gouden platen, waarmee het van voor naar achter beslagen was en overal waar je maar goud kon verwachten zat goud. De koninklijke hut achterop was vervaardigd van de mooiste borduursels die er maar voor goud te krijgen waren. Even verderop lagen de schepen van de hofhouding en daar zat dan wel niet zo-

veel goud aan, maar ze waren niet minder weelderig ingericht. Bij de staatsietrap naar de kade stonden de gouden wagens klaar waarmee koning en koningin samen naar het grote altaar op het voorplein zouden rijden, een heel kleine afstand voor de melkwitte Syrische hengsten die ervoor stonden, maar zo hoorde het nu eenmaal. Ze zouden natuurlijk wel heel langzaam moeten rijden. Ramses en Nefertari zouden zelf mennen. En naast de wagen van de koning lag het dier dat beroemd was door heel Egypte, maar dat maar weinig mensen hadden gezien: de beroemde strijdleeuw van de koning, die hem vergezelde op iedere veldtocht.

Het was een grote jonge leeuw en hij droeg een nog veel bredere en duurdere halsband dan Hond, van zwaar goud en ingelegd met stenen en email. Om zijn voorpoten had men een sterke leren riem gedaan opdat hij niet kon weglopen.

Een groot lawaai en geschreeuw kondigden aan dat het koninklijk paar de staatsietrap beklom en even later in de gouden wagens steeg. Twee gouden figuren, die nauwelijks meer iets menselijks hadden, maar leken op goden. Koning en koningin droegen wit linnen, overdekt met gouden borduursel en gouden sieraden en beiden droegen hoge kronen. Die van de koningin had de vorm van een gier met uitgeslagen vleugels en bovenop wuifden twee prachtige witte struisveren.

En nu zag iedereen dat het waar was wat altijd werd beweerd: koningin Nefertari kon minstens evengoed die sterke paarden mennen als haar gemaal. Men zei dat ze dol was op jagen in de woestijn met haar eigen rijtuig en dat kon je nu wel geloven. Ze was lang en slank en de handen die de teugels hielden, waren dan wel versierd met meer ringen dan een gewoon mens ooit bijeen had gezien en met nagels die met henna waren gekleurd, maar die handen menden de paarden als een volmaakte wagenmenner.

De mannen die de paarden vasthielden, lieten ze los en een andere gespte snel de riem van de leeuw los. Langzaam, o zo langzaam en met luid geklop van hoeven op steen begonnen de twee wagens hun ceremoniële tocht. Naast de koningswagen liep de leeuw met zijn gouden halsband, netjes als een goed getrainde hond, of liever een poes als zo iets mogelijk was. Nu waren ze bij het grote altaar en daar kwam een soldaat naar voren om de leeuw bij zijn halsband te grijpen en opzij te voeren. Koning en koningin stapten uit hun wagens en Ramses wenkte de soldaat even om niet direct weg te lopen. Hij bukte zich naar zijn leeuw en krabde die achter de oren eer hij hem liet gaan. Nefertari stond naast hem en lachte, en even schoot haar hand uit en trok ze het dier aan zijn staart. Toen streken ze hun gezichten gauw weer in de vereiste plooi, met een heel kleine glimlach om hun mondhoeken zoals het een goddelijk paar betaamt. Haast niemand had gezien wat ze deden, maar Abba, die helemaal vooraan stond, was diep geschokt.

Een koning die een leeuw achter zijn oren kriebelde . . . Een koningin die een leeuw stiekem even aan zijn staart trok . . . Dat kon toch niet! Die grote man in zijn gouden kleding, met de sterke haakneus in zijn beschilderde gezicht gedroeg zich als een gewoon mens! En die mooie koningin? Hij schudde even het hoofd en keek hoe de soldaat probeerde de leeuw mee te krijgen. Maar die was gaan zitten, likte een voorpoot en begon zijn kop te wassen! Daar had je weer zo iets! Een leeuw, een LEEUW notabene die als een poes zijn kop ging zitten wassen . . . Waren dan ten slotte zulke hoogverheven wezens ook . . . gewoon? Menselijk? Het leek er toch wel op. Hij zou er later Ramses eens naar vragen.

Maar toen was er geen seconde tijd meer om na te denken. Op het immense voorplein trachtte iedereen naar het grote

altaar te dringen, waar de priesters met hun kale hoofden en met panterhuiden over hun naakte schouders de farao assisteerden bij het offeren. Van alles werd er op dat grote stenen altaar neergelegd: hele runderbouten, vier stierekoppen, groente en fruit, gevogelte en veel versierselen van bladeren, omdat er hier geen bloemen waren zoals in Egypte zelf. Gouden vazen met wijwater en melk werden leeggegoten over het altaar. Een paar slaven zeulden met grote potten wijn en bier en stapelden die op aan de voet van het altaar. Wierook kronkelde in geurige wolken omhoog in kleine gouden bakjes aan lange stelen. En toen ging de vlam in het offer. Dikke zwarte rook begon omhoog te stijgen en de lucht van verschroeiend vlees benam je haast de adem.

Juist op dat moment kwam er over de Nijl een grote vlucht van een reigersoort, die bijzonder heilig was. Met trage vleugelslagen vlogen ze dwars door de rookwolk en een luide juichkreet steeg op uit alle kelen. Een gunstiger voorteken kon men zich nauwelijks voorstellen! Hier was immers het beste bewijs dat deze glorieuze Tempel van Miljoenen jaren tot in de eeuwigheid zou blijven voortbestaan!

Nu gingen in de tempel de enorme houten deuren piepend en krakend open en daarbinnen werd het trillende licht zichtbaar van ontelbare brandende lampen, kaarsen, toortsen en lantarens. Zelfs de muren van zalen en kamers leken te fonkelen alsof ze met goud en kostbare stenen versierd waren. De tocht naar de tempel begon. Dansers en danseressen gingen voorop. Tamboerijnen bonsden en het helle geluid van gouden en zilveren bazuinen en trompetten klonk boven alles uit. Aan het hoofd van een onafzienbare stoet priesters en hovelingen trok-

Farao Ramses – hem zij leven, gezondheid, kracht – wijdt de Tempel van Miljoenen Jaren in.

ken koning en koningin met ritueel voorgeschreven danspassen de tempeldeuren binnen.

Abba die nog bij het altaar stond, voelde zich ineens bij zijn arm gepakt en meegesleurd door de schrijver, die Ptah-hotep met zijn andere hand beet had. Snel voerde hij hen langs zijgangen en tussen de elkaar verdringende mensen mee tot helemaal achterin de tempel in een klein vertrek. Daar stonden, uit de rots van de berg zelf gehakt, bonte beelden van de goden en de farao tegen de achterwand. Dit was het verste punt van de tempel.

'Blijf hier nu staan,' zei de schrijver hijgend. 'Farao Ramses – hem zij leven, gezondheid, kracht – heeft gezegd dat hij jullie aan het einde van de diensten hier wil spreken.'

Met open mond keken Abba en Ptah-hotep hem aan. 'Ons? Ons spreken?' vroeg Abba die zijn oren niet geloofde.

'Juist,' zei de schrijver. 'Blijf dus op deze plaats staan en laat niemand je van je plaats verdringen. Farao – hem zij leven gezondheid, kracht – weet dat hij jullie hier kan vinden. Hij moet nog dit offer brengen en dan is het afgelopen.' En weg was de schrijver.

Ze leunden tegen de muur en keken om zich heen. Veel was er niet te zien; het offer op het simpele altaar was het belangrijkste. Er lagen broden, vlees, fruit en groente. Niets bijzonders, niets zoals op het grote altaar buiten had gelegen. De rest volgde als in een droom. Een gouden figuur maakte de oeroude gebaren, prevelde de oeroude gebeden, zong stukken van een even oud lied. Op het altaar werd een gouden vuur ontstoken en star als een gouden beeld volvoerde de koning een dans met ingewikkelde figuren, zoals al zijn voorgangers sinds eeuwen hadden gedaan. Zijn handen met al die ringen hieven gouden vazen omhoog, waar gouden olie en goudblonde wijn uit drupten. Een zilveren vaas, blank als

de maan, bevatte wijwater dat met sissend geluid en een dikke wolk van witte rook het vuur op het altaar doofde.

Het was voorbij. De koning liet zijn handen zakken, zette de vaas voorzichtig neer en mompelde een laatste gebed, dat aan hemzelf gewijd was en hem moest verzekeren van een eeuwig leven 'voor miljoenen jaren'. Toen bleef het even stil. Wat ging er nu gebeuren? Wat moesten ze nu doen?

Om Abba en Ptah-hotep heen verlieten de mensen snel het kleine vertrek, waar het nu erg benauwd was. Met moeite onderdrukten beiden een hoestbui. Moesten ze knielen? Moesten ze blijven staan?

Toen kreeg farao Ramses – hem zij leven, gezondheid, kracht – zelf een hoestbui die hij helemaal niet onderdrukte. Abba en Ptah-hotep deden een stap naar de deur, maar de farao, wie de tranen uit zijn blauwomrande ogen stroomden, schudde het hoofd en zei kuchend: 'Nee . . . blijven.'

Ze bleven. Farao Ramses greep een kleine linnen doek uit zijn gordel en wiste zijn ogen af. Er bleef blauw op de zakdoek achter en een veeg bij een wenkbrauw. Hij gooide de doek op de grond en strekte zijn handen uit. Op zijn lastige gouden sandalen schuifelde hij een paar passen naar hen toe en legde die handen op hun schouders, Abba links, Ptah-hotep rechts. Zijn ringen voelden koud aan. Even drukten die sterke handen stevig hun schouders, toen liet farao die zakken en keek hen met zijn nog steeds tranende ogen aan.

'Bedankt beste mannen,' zei zijn zware stem. 'Bedankt, ook uit naam van de koningin.'

Toen was het voorbij. Iedereen was weg en Ptah-hotep en Abba stonden naast het zwartgeblakerde en nog licht rokende altaar en keken elkaar aan, alsof ze nog steeds droomden. Een priester met glimmend kaal hoofd en een panterhuid met een gouden gesp kwam verbolgen naar hen toe hollen. 'Wat doen

jullie hier?' vroeg hij boos. 'Jullie hoort hier niet, vooruit! Naar buiten!'

Ze keken hem niet eens aan. 'Hij zei "bedankt", heb je dat gehoord?' vroeg Ptah-hotep en Abba knikte. 'Een god heeft ons bedankt!' fluisterde Ptah-hotep nog eens. Toen draaiden ze zich gelijk om en liepen langzaam door al die kamers, zalen en gangen terug, zestig meter ver tot ze door de open deuren buiten Nubië zagen liggen: een geel land aan weerszijden van een blauwe rivier, waarop een gouden sprookjesschip langzaam begon weg te varen. Langs de oever stonden de mensen en juichten en gilden en joelden van opwinding en enthousiasme.

Achter Abba en Ptah-hotep begonnen priesters de zware tempeldeuren te sluiten.

De tempel was ingewijd en zou blijven bestaan, gedurende miljoenen jaren . . .

